

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI ȘI SPORTULUI
UNIVERSITATEA "HYPERION" DIN BUCUREȘTI

Calea Calarasilor 169, sector 3, București,
Tel./Fax:+004021 3216446

Lector univ. dr. IONESCU MIRCEA FELIX MELINEȘTI

TEORIA GENERALA A DREPTULUI

Suport de curs penru invatamant la distanta (I.D.)

OBIECTIVE

In urma parcurgerii cursului de Teoria Generală a Dreptului, studentul va dobândi următoarele competențe:

- Va fi *familiarizat* cu noțiunile de bază privind izvoarele dreptului, relația societate stat, cadrul normativ, evoluția în timp a normelor de drept precum și elementele și particularitățile răspunderii juridice .
- Va *ști* să identifice mijloacele și metodele prin care pot fi exploatare informațiile privind aspectele fundamentale ale originii și cadrului normativ în sistemul de drept contemporan.
- Va *cunoaște* soluțiile adoptate până în prezent în ceea ce privește elaborarea și consolidarea cadrului normativ general.
- Va *deține* cunostinte referitoare la modalitatea justă și parctică de aplicare, a principiilor fundamentale ale sistemului normativ și ale dreptului în general, putând analiza cu ușurință, pe baza tehnicii de elaborare a normelor, întinderea aspectului general pe care normele pot și trebuie să le cuprindă.

CUPRINS

Unitatea de învățare 1	
DREPTUL ȘI STATUL	12
1. Conceptul de drept	13
1. 1. Noțiunea de drept	13
1. 2. Originea și evoluția dreptului	14
1. 3. Primele legiuri	15
1. 4. Factorii de configurare a dreptului.....	15
1. 5. Conținutul și forma dreptului.....	16
1. 6. Tipurile de drept	16
2. Conceptul de stat	17
2.1. Noțiunea de stat.....	17
2.2. Originea și apariția statului	17
2.3. Elementele statului.....	18
2.4. Funcțiile statului.....	18
2.5. Separația puterilor în stat. Statul de drept.....	19
De Retinut!.....	19
Intrebări De Control.....	20
Propuneri De Referate.....	20
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 1.....	20
Unitatea de învățare 2	
OBIECTUL ȘI METODA TEORIEI GENERALE A DREPTULUI	22
1. Noțiunea de teorie generală a dreptului.....	23
2. Știința – considerații generale. Sistemul științelor sociale.....	23
3. Obiectul teoriei generale a dreptului.....	24

3.1. Științele juridice, element constitutiv al sistemului științelor.....	24
3.2. Specificul teoriei generale a dreptului	25
3.3. Relația teoriei generale a dreptului cu științele juridice.....	26
4. Metoda cercetării științifice a dreptului	26
4.1. Considerații generale cu privire la metoda de cercetare	26
4.2. Metodele cercetării juridice.....	27
De retinut!.....	30
Intrebări De Control.....	30
Propuneri De Referate.....	31
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 2.....	31

Unitatea de învățare 3

PRINCIPIILE ȘI FUNCȚIILE DREPTULUI 33

1. Principiile generale ale dreptului.....	34
1.1 Considerații generale.....	34
1.2 Importanța studierii principiilor dreptului.....	35
1.3 Principiile generale ale dreptului – prezentare analitică.....	36
2. Funcțiile dreptului.....	39
2.1 Conceptul de funcție a dreptului.....	39
2.2 Analiza funcțiilor dreptului.....	40
De retinut!.....	42
Intrebări De Control.....	42

Propuneri De Referate.....	43
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 3.....	43

Unitatea de învățare 4

NORMA JURIDICA

	45
1. Definiția și caracterele normei juridice.....	46
2. Structura normei juridice.....	48
2.1 Structura logico – juridică.....	48
2.2 Structura tehnico – legislativă.....	52
3. Clasificarea normelor juridice.....	52
4. Acțiunea normelor juridice în timp, în spațiu și asupra persoanelor.....	54
4.1 Acțiunea normei juridice în timp.....	54
4.2 Acțiunea normei juridice în spațiu și asupra persoanelor.....	57
De retinut!.....	59
Intrebări De Control.....	59
Propuneri De Referate.....	60
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 4.....	60

Unitatea de învățare 5

INTERPRETAREA NORMEI JURIDICE

	62
1. Noțiunea și necesitatea interpretării normei juridice.....	63
2. Formele interpretării.....	63
3. Metodele interpretării normelor juridice.....	64
4. Rezultatele interpretării.....	66
De retinut!.....	67

Intrebări De Control.....	67
Propuneri De Referate.....	68
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 5.....	68

Unitatea de învățare 6

IZVOARELE DREPTULUI

70

1. Noțiunea de izvor de drept.....	71
2. Izvoarele formale ale dreptului.....	72
2.1 Obiceiul juridic (cutuma).....	72
2.2 Precedentul judiciar și practica judiciară.....	73
2.3 Actul normativ.....	74
2.4 Contractul normativ.....	77
2.5 Doctrina.....	78
De retinut!.....	78
Intrebări De Control.....	79
Propuneri De Referate.....	79
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 6.....	80

Unitatea de învățare 7

TEHNICA ELABORĂRII ACTELOR NORMATIVE

81

1. Noțiunea de tehnică juridică.....	82
2. Noțiunea de tehnică legislativă.....	83
3. Cerințele legiferării.....	84
4. Părțile constitutive și elementele de structură internă ale actelor	

normative.....	89
4.1 Părțile constitutive ale actului juridic normativ.....	89
4.2 Elementele de structură internă ale actului juridic normativ.....	92
5. Sistematizarea actelor normative.....	93
De retinut!.....	95
Intrebări De Control.....	95
Propuneri De Referate.....	96
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 7.....	96
Unitatea de învățare 8	
SISTEMUL ȘI REALIZAREA DREPTULUI	97
1. Sistemul dreptului.....	98
1.1 Considerații generale.....	98
1.2 Criteriile constituirii sistemului dreptului.....	99
1.3. Ramurile dreptului.....	101
1.4 Dreptul public și dreptul privat.....	103
2. Realizarea dreptului.....	104
2.1 Noțiunea de realizare a dreptului.....	104
2.2 Formele realizării dreptului.....	105
2.3 Fazele aplicării dreptului.....	107
De retinut!.....	108
Intrebări De Control.....	109
Propuneri De Referate.....	109
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 8.....	110

Unitatea de învățare 9

RAPORTUL JURIDIC	111
1. Definiția și trăsăturile raportului juridic.....	112
2. Elementele raportului juridic.....	113
2.1 Subiectele raportului juridic.....	114
2.2 Conținutul raportului juridic.....	116
2.3 Obiectul raportului juridic.....	119
3. Faptul juridic.....	120
3.1 Definiția faptelor juridice.....	120
3.2 Clasificarea faptelor juridice.....	120
De retinut!.....	121
Intrebări De Control.....	122
Propuneri De Referate.....	122
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 9.....	123

Unitatea de învățare 10

RASPUNDEREA JURIDICA	124
1. Noțiunea de răspundere juridică.....	125
2. Principiile răspunderii juridice.....	126
3. Condițiile răspunderii juridice.....	126
4. Formele răspunderii juridice.....	128
De retinut!.....	129
Intrebări De Control.....	130
Propuneri De Referate.....	131
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 10.....	131

Unitatea de învățare 11**ȘCOLI ȘI CURENTE ÎN GÂNDIREA JURIDICĂ**

Cuprinsul unității de studiu	132
1. Școala dreptului natural.....	133
2. Școala istorică a dreptului.....	134
3. Teorii sociologice ale dreptului.....	134
4. Teoria normativistă.....	135
5. Existențialismul juridic.....	135
6. Teoria statului de drept.....	136
De retinut!.....	136
Intrebări De Control.....	137
Propuneri De Referate.....	137
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 11.....	138
TEST DE AUTOEVALUARE.....	139

Unitatea de învățare 1

DREPTUL ȘI STATUL

Timp de studiu individual estimat: 5h

După parcurgerea acestei unități de învățare, studentul:

- Va fi *familiarizat* cu problemele ridicate de noțiunile introductive de teoria generală a dreptului
- Va *ști* să identifice factorii de configurare și evoluție a dreptului
- Va *cunoaște* izvoarele și accepțiunile noțiunii de stat
- Va *deține* noțiuni de baza privind elementele statului și funcțiile acestuia

DREPTUL ȘI STATUL

Cuprinsul unității de studiu

1. Conceptul de drept	13
1. 1. Noțiunea de drept	13
1. 2. Originea și evoluția dreptului	14
1. 3. Primele legiuri	15
1. 4. Factorii de configurare a dreptului.....	15
1. 5. Conținutul și forma dreptului.....	16
1. 6. Tipurile de drept	16
2. Conceptul de stat	17
2.1 Noțiunea de stat.....	17
2.2 Originea și apariția statului	17
2.3 Elementele statului.....	18
	18

2.4 Funcțiile statului.....	
2.5 Separația puterilor în stat. Statul de drept.....	19
De Retinut!.....	19
Intrebări De Control.....	20
Propuneri De Referate.....	20
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 1.....	20

1. CONCEPTUL DE DREPT

1.1. Noțiunea de drept

Cuvântul „*drept*” derivă din latinescul *directus* ceea ce înseamnă linie dreaptă, riglă, drept. Corespondentul perfect, ideatic al termenului este *jus* – drept, dreptate, licit.

Ca o definiție generală, dreptul reprezintă *un ansamblu de norme de conduită socială cu scopul de a organiza viața într-o comunitate.*

În sens strict tehnic, restrâns, dreptul este privit ca o *știință – ansamblu de idei, noțiuni, concepte și principii.* Știința care se ocupă cu studiul acestora se numește *știința juridică.*

Uzual însă, termenul de drept desemnează mai multe sensuri:

a) *dreptul obiectiv* – totalitatea normelor juridice, adică a regulilor de conviețuire socială instituite în societate.

Aceste reguli de comportament impun obligații, stabilesc și garantează drepturi și libertăți, ocrotesc interese, recunosc anumite capacități, aptitudini ale persoanelor și posibilități ale statului de a ocroti aceste drepturi.

În acest sens, dreptul îmbină necesitatea cu libertatea, fiind un factor de coeziune socială, un motor al coexistenței și garantării libertăților și modului de manifestare socială.

b) *dreptul pozitiv* – acea parte a dreptului obiectiv aflată în vigoare la un moment dat. Reprezintă dreptul aplicabil, obligatoriu, dus la îndeplinire la nevoie prin forța publică sau forța coercitivă a statului.

c) *dreptul subiectiv* – reprezintă facultatea, prerogativele, obligațiile ce-i revin unei persoane și posibilitatea de a-și apăra împotriva terților drepturile lezate.

Dreptul subiectiv consacră în tărâm juridic valorile care configurează personalitatea umană, respectarea lor devenind astfel un imperativ social.

Viața, onoarea, libertatea civică, proprietatea, domiciliul, etc. sunt valori care privesc individul, dar a căror respectare reprezintă un interes general. Aceste valori odată sancționate prin norme juridice adecvate devin *drepturi și libertăți ale omului* și alcătuiesc statutul juridic al persoanei.

Dreptul obiectiv și dreptul subiectiv reprezintă două ipostaze complementare ale acestui fenomen – dreptul. Dreptul subiectiv nu este și nu poate exista în lipsa dreptului obiectiv, iar dreptul obiectiv își găsește transpunerea în planul raportului juridic prin dreptul subiectiv.

Dreptul poate fi asimilat fără exagerare și *artei*. Necesare abilități trebuie să aibă în acest sens:

a) *legiuitorul* – care trebuie să identifice din suma impresionantă de relații sociale pe cele care răspund imperativului de a deveni normă juridică.

b) *judcătorul* – trebuie să aplice legea cea mai potrivită pentru o situație complexă niciodată perfect identică față de o alta.

1. 2. Originea și evoluția dreptului

Ca fenomen aflat în strânsă corelație cu viața socială, evoluția dreptului se află în mod firesc legată de evoluția omenirii. Așadar, se poate afirma că din momentul apariției primelor forme de organizare în familie, gintă, trib apar și primele forme incipiente, rudimentare ale normelor juridice. Acestea se transformă treptat în deprinderi, obiceiuri, tradiții.

Cercetările efectuate de antropologi, sociologi și istorici arată că pe această primă treaptă de dezvoltare a societății, raporturile membrilor comunității erau reglementate de *tabu-uri* sau norme tribale de interdicție. (spre exemplu – ocrotirea pământului, a conducătorilor, atingerea anumitor plante, etc.)

Aceste reguli seamănă puternic cu regulile restrictive din normele juridice penale ulterioare. Apariția acestor norme este fundamentată pe faptul că reprezintă „*un prim deziderat al oricărei ordini*” și că anumite reguli sociale sunt indispensabile unei forme de organizare socială. Aceste seturi normative se dezvoltă treptat, concomitent cu schimbările sociale.

Hegel spunea „*Numai după ce oamenii și-au născocit trebuințe multiple și când dobândirea acestora se împletește cu satisfacerea lor, numai atunci se pot alcătui legi*”.

Așadar urmează o nouă etapă – aceea a normei cutumiare sau dreptul obișnuielnic – acele reguli nescrise de conduită, repetate în timp, în situații similare, ce ajung să devină ordine pentru o anumită comunitate.

Odată cu apariția formei organizate, structurale a societății – *statul* – dreptul trece într-o altă etapă evolutivă.

Unele norme vechi, obiceiuri sunt recunoscute de stat și devin norme juridice. Altele sunt edictate de puterea de stat în temeiul guvernării, prin instituire de reguli generale și obligații. În acest timp, societatea, ca un etern vulcan născocitor de interacțiuni sociale, dă naștere unor noi reguli sociale (obișnuielnice, morale, religioase, etc.), reguli ce nu se confundă și nu se contopesc cu cele juridice.

Treptat, dreptul se configurează ca un sistem distinct, structurat, desprins de morală și obiceiuri, alcătuit din norme juridice scrise, instituite de stat și aplicabile, la nevoie, prin forța publică.

1. 3. Primele legiuri

Dreptul ca entitate apare odată cu constituirea puterii publice, adică în timpul primelor organizații statale.

Așadar primele „*monumente legislative*” le întâlnim în Orientul antic și în antichitatea greco-română. Apar însă importante legiuri în *Babilon* – Codul lui Hamurabi, *India* – Legile lui Manu, *China* – Codul lui Mu.

Codul lui Hamurabi – esența dreptului mesopotamian a fost edictat cu 2000 de ani înainte de Hristos. Conține norme juridice, morale, religioase.

Legile lui Manu – cuprind norme juridice contopite cu norme religioase. Erau redactate în versuri și se refereau la castă, la deciziile regale și tradiții.

Legile lui Moise – reprezintă vechiul drept ebraic, în care norma juridică se confundă cu norma religioasă. Conțin reguli ce se referă la crime, desfășurarea judecății, pedepse, legitima apărare, circumstanțe atenuante.

Legile lui Solon – reprezintă dreptul atenian și se referă mai mult la raporturi juridice civile. Un cod de legi reformist legat de căsătorie, adopție, calendar, comerț, circulație monetară.

Dreptul roman – Codul lui Justinian – un adevărat cod cu prevederi legale foarte variate, cuprinzând întreaga materie de drept public și privat. Are la bază Legea celor XII Table.

1.4. Factorii de configurare a dreptului

A) Cadrul natural – cu toate componentele sale: mediul geografic, factori biologici, fiziologici, demografici.

Exercită influență asupra dreptului prin multiple resorturi, măsuri pentru combaterea poluării mediului, reglementări privind regimul juridic al spațiului aerian, măsuri legislative de limitare / stimulare a creșterii demografice, etc.

B) Cadrul social-politic economic. Evoluția fenomenului juridic pune în lumină caracterul corelativ al acțiunii componente acestor factori economic, politic, ideologic, cultural, etc.

Libertatea economică, instituțiile politice, pluralismul ideologic, conservarea patrimoniului cultural reprezintă doar câteva dintre obiectivele statului pe care și le poate atinge doar prin norma juridică.

C) Structurile organizatorice ale societății:

- *Grupurile de interes* – orice structură care, pe baza unei atitudini și interes comun, transmite anumite scopuri celorlalte grupuri din societate.

- *Grupurile de presiune* – alături de partide politice, influențează puterea. Reprezintă o prezență tot mai activă în luarea *deciziei*.

D) Factorul uman – zona centrală, de interes pentru oricare legiuitor.

Dreptul se raportează permanent la prezența omului în societate și la interacțiunile sale cu mediul social, la capacitatea sa de a influența și transforma socialul. Viața dreptului se desfășoară în totalitate într-un cadru social. De dorit este ca nimic din social să nu scape reglementărilor juridice.

Dreptul este chemat să înlăture haosul și incertitudinea individului și societății. El configurează modele clare, precise, pozitive de urmat pentru toți membrii societății și pentru stat.

Dreptul reprezintă un *model*, are la bază un *scop*, apare sub o anumită *formă* și justifică o *cauză finală* – instaurarea justiției și ordinii sociale.

Dreptul fundamentează un cadru în care toți indivizii să-și valorifice interesele legitime, iar statul să le garanteze și să le apere.

Acești factori de configurare a dreptului reprezintă izvoare naturale și sociale de unde dreptul își trage obiectul, subiectele, conținutul, forma.

1.5. Conținutul și forma dreptului

Conținutul – reprezintă totalitatea elementelor constitutive, esențiale, care caracterizează existența unui obiect sau fenomen, ansamblul interacțiunilor și proprietăților care asigură funcționalitatea acestuia.

Forma – reprezintă modul de existență, organizare, structurare a elementelor constitutive ale unui fenomen.

Luând în calcul aceste două definiții generale, de „*dicționar*” vom încerca să îmbinăm mai multe teorii cu privire la conținutul și forma dreptului.

Distingem astfel două accepțiuni ale conținutului dreptului:

a) *conținutul normativ* – conduita prescrisă de norma juridică, drepturile și obligațiile subiectelor de drept;

b) *conținutul social* – voința și interesul general pe care dreptul le promovează.

Forma dreptului reprezintă modul de exprimare a normei juridice. Forma este:

a) *internă* – exprimarea dreptului în ramuri și instituții juridice;

b) *externă* – „haina” pe care o îmbracă norma juridică, purtând diverse denumiri – lege, decret, statut, etc.

1.6. Tipurile de drept

Problema tipizării dreptului este legată de diferitele tipuri de stat, adică de „*societate*”. Este admisă cvasiunanim noțiunea de *formațiune socială* – adică o anumită organizare statală și juridică, un anumit tip de stat și de drept cu trăsături esențiale comune și, în același timp, diferite.

Tipul istoric de drept reprezintă delimitarea trăsăturilor caracteristice tuturor sistemelor de drept din cadrul aceleiași formațiuni sociale, sisteme aparținând unui tip de stat. Se disting astfel: *dreptul antic, medieval, modern și contemporan*.

Fiecare tip istoric de drept a răspuns și poartă amprenta exigențelor politico-morale și condiționării sociale concrete din forma în care s-a manifestat.

Fiecare tip istoric de drept a oferit valori și soluții de conviețuire socială după o ordine de drept inerentă epocii.

Remarcăm în această evoluție tipizată o nuanță de discontinuitate, dar și un factor de coerență și continuitate în apariția și promovarea valorilor fundamentale ale societății.

Comparatistul francez Rene David vine în dreptul juridic contemporan cu o altă clasificare a dreptului, funcție de apartenența la un bazin de civilizație juridică – *familii de drept*. Sunt tratate comparativ următoarele familii de drept: romano-germană; anglo-saxonă (common-law), dreptul socialist, dreptul musulman, dreptul hindus, dreptul chinez, dreptul Africii negre, etc.

2. CONCEPTUL DE STAT

2.1. Noțiunea de stat

Statul reprezintă principala instituție politică a societății.

Cel care a fundamentat o teorie a statului este N. Machiavelli, părintele științei politice moderne.

Statul reprezintă *o necesitate exterioară față de societatea civilă, manifestată ca supremul instrument de conducere socială*.

2.2. Originea și apariția statului

G. Burdeau în lucrarea sa intitulată *L'Etat* susține că statul *este o idee, o abstracție*. Oamenii au inventat statul pentru a nu se supune oamenilor. Statul este o formă de putere care înobilează supunerea.

Relații de putere – autoritate au existat dintotdeauna.

Statul, apărut ca răspuns la anumite cerințe într-un anumit moment al evoluției sociale, modifică aceste relații. Statul nu mai este constituit pe baza unei asocieri spontane a indivizilor. Avem de a face aici cu o voință de asociere ca rezultat al unui efort reflexiv; el reprezintă o instituție menită să funcționeze în conformitate cu anumite norme și în virtutea unei finalități distincte; „*este forma prin care grupul se unifică, supunându-se dreptului*”.

Faptul că statul este titular al puterii nu trebuie să conducă la ideea că ar beneficia de o putere absolută, deoarece puterea sa este întotdeauna subordonată dreptului.

În sens larg, statul *este organizarea politică a societății, a unei populații în limitele unui teritoriu istoric, recunoscut de comunitatea internațională, în care puterea și libertatea se înfruntă și coexistă pentru apărarea valorilor umanității*.

În sens restrâns, statul *este ansamblul autorităților publice care asigură guvernarea, aparatul prin care se realizează direcționarea societății*.

2. 3. Elementele statului

Statul se identifică și se remarcă prin trei elemente fundamentale, absolut necesare pentru a putea vorbi de stat în înțelesul deplin și modern al cuvântului.

a) *Elementul personal* – reprezentat de *populație*, denumită generic colectivitate umană, socială, cea asupra căreia acționează statul. Între populație determinată generic, fiecare membru al acesteia și instituțiile statului există o legătură juridică (cetățenie), morală și, uneori, tradiționalist-religioasă.

O discuție nuanțată trebuie purtată despre *națiune* – bazată pe conștiința națională și limba comună.

Populația, indiferent că se constituie ca națiune sau numai ca popor, se raportează la un anumit teritoriu pe care este așezată, față de care are anumite drepturi și obligații, dar și interese.

b) *Elementul material (teritoriul)* – „o suprafață de pământ bună de locuit în raport permanent cu populația” (Giorgio de Vecchio).

Teritoriul reprezintă *acea porțiune de pământ și ape, delimitată de hotare naturale sau convenționale, pe care locuiește în mod permanent poporul sau națiunea și asupra căruia se exercită puterea de stat.*

c) *Suveranitatea (puterea publică)* – acel element de formă și caracter propriu statului.

Toți indivizii unui stat dețin o serie de drepturi și obligații corelative, determinate de o putere supremă, unitară, care este tocmai subiectul ordinii juridice.

Statul ordonă comportamentul indivizilor, conferă sau limitează libertățile acestora, obligă și sancționează pe toți cei ce nu se conformează.

Un stat nu poate fi suveran dacă este dependent de un alt stat, dacă nu poate acționa liber în interesul general al poporului pe care-l reprezintă.

Suveranitatea implică două trăsături esențiale: *supremația și independența.*

Puterea de stat este suverană, unitară și exclusivă. Ea emană de la popor, aparține acestuia, statul fiind în fapt forma de manifestare a puterii poporului.

2. 4. Funcțiile statului

a) *Funcția legislativă* – stabilește dreptul, normele genrale și obligatorii de conduită;

b) *Funcția executivă* – prin care se organizează aplicarea legilor, punerea lor în aplicare în cazuri concrete;

c) *Funcția judecătorească* – sancționează încălcarea legilor și soluționează litigiile juridice;

d) *Funcția economică* – organizează activitatea economică;

e) *Funcția socială* – organizează un sistem de protecție socială, asigurări sociale și de sănătate;

f) *Funcția culturală* – asigurarea unor condiții corespunzătoare de instruire și educare a tuturor cetățenilor.

2. 5. Separația puterilor în stat. Statul de drept.

Primele trei funcții enumerate mai sus reprezintă în fapt trei forme de manifestare a puterii publice, de separare a acestor puteri.

a) *Funcția legislativă* – reprezintă manifestarea directă a suveranității poporului și se caracterizează prin aceea că statul „are puterea puterilor sale” adică, poate dispune orice, poate institui conduite umane, stabili reguli generale de conduită socială obligatorie.

b) *Funcția executivă* – aplicarea legilor și a altor acte normative.

c) *Funcția jurisdicțională* – de soluționare a litigiilor apărute între indivizi, între persoane fizice și persoane juridice și stat.

Fiecare putere trebuie să se exercite independent, să se autolimezeze în raport cu celelalte, pentru a se preveni abuzul de putere.

Separația puterilor este absolut necesară pentru o guvernare democratică, pentru existența unui stat de drept.

Statul de drept – acel stat în care puterea a fost cucerită prin mijloace democratice, există o Constituție care asigură egalitatea membrilor colectivității, toți cetățenii având obligația să respecte legea.

În statul de drept se stabilesc competențe clare pentru fiecare autoritate publică, astfel încât substituția unei autorități în locul alteia să fie exclusă din punct de vedere legal.

Orice autoritate publică are obligația de a-și duce la îndeplinire sarcinile și prerogativele cu care a fost investită.

Statul, apărut ca răspuns la anumite cerințe într-un anumit moment al evoluției sociale, modifică aceste relații. Statul nu mai este constituit pe baza unei asocieri spontane a indivizilor. Avem de a face aici cu o voință de asociere ca rezultat al unui efort reflexiv; el reprezintă o instituție menită să funcționeze în conformitate cu anumite norme și în virtutea unei finalități distincte; „este forma prin care grupul se unifică, supunându-se dreptului”.

Faptul că statul este titular al puterii nu trebuie să conducă la ideea că ar beneficia de o putere absolută, deoarece puterea sa este întotdeauna subordonată dreptului.

În sens larg, statul este organizarea politică a societății, a unei populații în limitele unui teritoriu istoric, recunoscut de comunitatea internațională, în care puterea și libertatea se înfruntă și coexistă pentru apărarea valorilor umanității.

INTREBĂRI DE CONTROL

1. Precizați care sunt funcțiile statului?
2. Stabiliți regimul juridic al noțiunii de stat.
3. Care sunt corelațiile dintre drept și stat?

PROPUNERI DE REFERATE

Evoluția statului.

Elementele definitorii ale relației dintre drept și stat.

Factorii de configurare ai dreptului din perspectivă istorică.

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ UNITĂȚII DE ÎNVĂȚARE 1

1. Albici Mihail, *Despre drept și știința dreptului*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 3-64;
2. Ceterchi Ioan, Craiovan Ion, *Introducere în teoria generală a dreptului*, Ed. All, București, 1998, p. 15-30, 159-170;
3. Corbeanu Ion, Corbeanu Maria, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 20-71;
4. Dvoracek V. Maria, Lupu Gheorghe, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1996, p. 40-61, 93-102, 124-142;

5. Djuvara Mircea, *Teoria generală a dreptului. Drept rațional, izvoare și drept pozitiv*, Ed. All Beck, București, 1999, p. 63-67;
6. Humă Ioan, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Academice Danubius, Galați, 2000, p.12-31;
7. Mazilu Dumitru, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2000, p.26-103;
8. Popa Nicolae, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2002, p.35-103;

Universitatea Hyperion

Unitatea de învățare 2

OBIECTUL ȘI METODA TEORIEI GENERALE A DREPTULUI

Timp de studiu individual estimat: 6h

După parcurgerea acestei unități de învățare, studentul:

- Va fi *familiarizat* cu noțiunile privind sistemul științelor sociale
- Va *ști* să identifice elementele de diferență între specificul teoriei generale a dreptului și celelalte științe juridice
- Va *cunoaște* modul de aplicare al metodelor cercetării dreptului
- Va *deține* abilități în stabilirea limitelor de cercetare și aplicare a metodelor proprii științei dreptului

OBIECTUL ȘI METODA TEORIEI GENERALE A DREPTULUI

Cuprinsul unității de studiu

1. Noțiunea de teorie generală a dreptului.....	23
2. Știința – considerații generale. Sistemul științelor sociale.....	23
3. Obiectul teoriei generale a dreptului.....	24
3.1. Științele juridice, element constitutiv al sistemului științelor.....	24
3.2. Specificul teoriei generale a dreptului	25
3.3. Relația teoriei generale a dreptului cu științele juridice.....	26
4. Metoda cercetării științifice a dreptului	26
4.1 Considerații generale cu privire la metoda de cercetare	26
4.2 Metodele cercetării juridice.....	27
4.2.1 Metodele cercetării științifice.....	30
4.2.2 Metodele cercetării juridice.....	30
De reținut!.....	30

Intrebări De Control.....	31
Propuneri De Referate.....	31
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 2.....	

1. NOȚIUNEA DE TEORIE GENERALĂ A DREPTULUI

Teoria generală a dreptului reprezintă materia didactică ce este necesară fiind că de cunoștințele fundamentelor dreptului depinde înțelegerea tuturor celorlalte materii de specialitate ale dreptului.

Studiul dreptului trebuie făcut din mai multe puncte de vedere pentru că reprezintă o necesitate obiectivă și o cerință socială, cetățenii conștientizând pe zi ce trece statutul de *zoon politikon*, adică ființă socială, titulară de drepturi și obligații statuate de norme juridice.

Dreptul este un ansamblu de norme de conduită obligatorii ce încorporează drepturi, libertăți și obligații cetățenilor în relațiile lor reciproce, norme instituite sau acceptate de stat, a căror respectare se realizează la nevoie prin forța coercitivă a statului.

2. ȘTIINȚA – CONSIDERAȚII GENERALE. SISTEMUL ȘTIINȚELOR SOCIALE

Știința este un sistem de cunoștințe despre natură, societate și gândire, cunoștințe obținute prin metode corespunzătoare și exprimate în concepte, categorii, principii și noțiuni.

Știința nu trebuie privită doar ca un sistem de idei, reprezentări, teorii – adică o *image statică* – ea reprezintă și un sistem care se dezvoltă, produce continuu noi cunoștințe, valori spirituale – *image dinamică*.

În genere, se acceptă astăzi o clasificare triunghiulară a sistemului științelor în:

- *științe ale naturii;*
- *științe despre societate;*

- *științe despre gândire.*

Științele despre societate sau sociale ajută la cunoașterea legilor generale ale existenței și ale dezvoltării societății, studiază formele de organizare socială și sistemele politice, juridice, morale, etc.

Legile generale ale societății au anumite trăsături care le deosebesc de legile naturii, deoarece se manifestă între ființe umane, adică „*subiecți*” dotați cu conștiință și rațiune.

Știința dreptului aparține prin conținutul obiectului său științelor sociale.

Sistemul științelor sociale ni se înfățișează, după cele mai multe opinii, în următoarea structură:

- a) *științe de tip nomotic* – ce stabilesc legile și relațiile funcționale corespunzătoare: economia, politologia, sociologia, psihologia, demografia, etc.,
- b) *științe istorice* - ce-și propun reconstituirea și interpretarea trecutului;
- c) științe ce delimitează lumea dominată de norme, obligații și atribuții – *științele juridice, etica, etc.*;
- d) cercetarea epistemologică a științei ca disciplină socio-umană.

3. OBIECTUL TEORIEI GENERALE A DREPTULUI

3.1 Științele juridice, element constitutiv al sistemului științelor

În raport cu celelalte științe despre societate, științele juridice abordează factorii obiectivi care au condus la apariția și manifestarea dreptului și a statului ca fenomene sociale, precum și constituirea, acțiunea normelor juridice ca reguli de conduită umană și consecințele încălcării lor.

Științele juridice sunt preocupate de cunoașterea și perfecționarea dreptului și statului în acord cu exigențele democratice ale societății civile. Ele ilustrează și promovează revoluția științifică contemporană și cunosc astăzi o dezvoltare prestigioasă.

În clasificarea științelor juridice distingem următoarele grupe principale:

- a) științe juridice ce descifrează aspecte generale ale statului și dreptului ca fenomene sociale: *teoria generală a dreptului și teoria generală a statului*;
- b) științe juridice care cercetează statul și dreptul din perspectiva evoluției lor istorice, concomitent cu evoluția doctrinelor juridice corespunzătoare: *științele juridice istorice și doctrinele politico-juridice*;
- c) științe juridice de ramură;
- d) științe juridice auxiliare.

3. 2 Specificul Teoriei generale a dreptului

Teoria generală a dreptului *vizează fenomenul juridic la nivel de maximă generalitate, deosebindu-se prin aceasta de abordările cu caracter aplicat specific celorlalte științe juridice.*

Teoria generală a dreptului surprinde apariția, dezvoltarea și evoluția dreptului, normele și raporturile juridice, elaborarea, sistematizarea, interpretarea și aplicarea dreptului, sistemul dreptului și dimensiunile sale, respectarea normei de drept și răspunderea juridică.

Teoria generală a dreptului *este o știință socială*, deoarece studiază un fenomen eminent social. Ea se alătură astfel celorlalte științe despre societate ca sociologia, istoria, economia și politologia.

Teoria generală a dreptului are o abordare sintetic-generală a dreptului, ceea ce nu este neapărat o abordare filosofică. Se are în vedere în permanență stabilirea unui echilibru între „*ceea ce este*” și „*ceea ce trebuie să fie*”.

Teoria generală a dreptului, cu toate că formulează enunțuri de valoare, rămâne ancorată în fenomenul juridic, fenomen pe care-l privește sintetic și nu „*cadru cu cadru*”, precum celelalte științe juridice.

Așadar, teoria generală a dreptului *este o știință juridică cu un caracter general, ce consacră o seamă de principii generale care privesc și celelalte științe juridice.* De aici

derivă și *caracterul introductiv* al teoriei generale a dreptului – ea oferă premisele conceptuale și metodologice ale inițierii în celelalte domenii ale juridicului.

3.3 Relația teoriei generale a dreptului cu științele juridice

Teoria generală a dreptului se poate defini *ca știința ce studiază din perspectiva maximei generalizări teoretice în raport cu celelalte științe ale dreptului fenomenul juridic în ansamblul său, fenomen pe care-l transpune în concepte de însemnătate generală și principală, teoretico-metodologică pentru întreaga cunoaștere juridică.*

Între teoria generală a dreptului și științele de ramură se manifestă o relație reciprocă benefică, astfel încât concepte general-abstracte, precum *norma juridică, raportul juridic, actul juridic și faptul juridic* se regăsesc nuanțate cu particularizări corespunzătoare la nivelul ramurilor de drept, surprinzându-se instituții specifice dreptului civil, dreptului penal, norme de drept internațional.

Teoria generală a dreptului ca ramură de sine stătătoare a științelor juridice reprezintă o noutate adusă de secolul XX. Acum se conturează o disciplină științifică distinctă, contribuții în acest sens regăsindu-se în Europa și America, purtând semnăturile unor teoreticieni precum Kelsen, Jellinek, Ihering.

În România, Mircea Djuvara își asumă acest rol de pioner și publică, în 1930, *Teoria generală a dreptului*, o lucrare în trei volume, sinteză a principiilor și fundamentelor acestei științe juridice.

4. METODA CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE A DREPTULUI

4.1 Considerații generale cu privire la metoda de cercetare

Orice cercetare științifică presupune utilizarea unei anumite metodologii, adică un ansamblu de proceduri, reguli, uzanțe cu ajutorul cărora să se descifreze sensurile incryptate ale științei.

În cazul științelor sociale avem de a face cu un specific aparte – ele se întrepătrund, se găsesc într-un permanent proces de interdependență, astfel încât metodele folosite pentru studierea uneia sau alteia devin aproape identice. Putem deci defini sintetic *metoda*, ca element al cercetării științifice, ca un „*ansamblu coerent de operațiuni, reguli, mijloace folosite pentru cunoașterea fenomenului de studiat.*”

Studiul metodelor de cercetare în domeniul științelor juridice revine teoriei generale a dreptului.

Metodologia juridică *este acel sistem ce reunește un număr important de metode și factori ce au ca obiect raporturile, legăturile, relațiile ce se stabilesc între diverse tehnici în procesul cunoașterii fenomenului juridic.*

Raporturile, legăturile, relațiile care se stabilesc între diferite metode alcătuiesc obiectul *metodologiei juridice.*

În analiza sistemului metodelor de cercetare a fenomenului juridic nu vom crea un „*clasament valoric*”, în sensul că nu poate fi absolutizată valoarea uneia în raport cu alta. Concluzia este că se impune o combinație inteligentă a metodelor de cercetare, întrucât fiecare are vocația de a sesiza atât particularul, cât și universalul.

4.2 Metodele cercetării juridice

A. Metoda logică.

Prin utilizarea acestei metode, cercetarea face abstracție de ceea ce este neesențial, întâmplător în existența dreptului și caută ceea ce este esențial și caracteristic pentru drept.

Științele juridice sunt strâns legate de logică – privită ca știință – din această îmbinare născându-se chiar o disciplină didactică nouă – logica juridică. Această disciplină studiază dreptul prin prisma unor reguli de logică, silogisme, concluzii, etc.

Utilizarea instrumentelor logice privește nu numai analiza construcției tehnice a dreptului, ci și finalitățile pe care le urmărește și valorile pe care le ocrotește.

B. Metoda istorică.

Presupune analiza diferitelor categorii și tipuri de drept și stat în evoluția lor istorică, având în vedere esența, forma, funcțiile dreptului și ale statului.

Norma juridică dacă nu corespunde unei situații reale ale vieții, nu se respectă și duce la o afectare a ordinii juridice interne. De aceea, prin metoda cercetării istorice se ajunge la cunoașterea reglementărilor și formelor de drept existente la un moment dat.

Dreptul nu poate fi „rupt” de societate, el este un proces eminent social, o radiografie a unei anumite comunități organizate. Pe măsură ce viața socială în plan cultural, economic, militar sau religios a evoluat și dreptul a trebuit să se supună acestei evoluții.

Apelând la istorie, dreptul își află condițiile care îi pot descifra ascendența; cunoscând fenomenul de drept, istoria își procură modalitățile de atestare documentară.

Teoria generală a dreptului abordează dimensiunea istorică a conceptelor și categoriilor cu care operează. Plecând de la datele pe care le oferă istoria în cercetarea marilor instituții juridice, știința dreptului le urmărește evoluția, configurația, funcțiile, etc.

Teoria generală operează, de asemenea, cu categoria de tip al dreptului, cu cea de bazin de civilizație juridică, plecând de la datele oferite de istorie.

Originea și evoluția statului și dreptului nu pot fi studiate fără să se pornească de la punctele de vedere afirmate de istorie.

C. Metoda comparativă.

Logica numește comparația ca fiind acea operație prin care se realizează constatarea unor elemente identice sau divergente la două fenomene. În ceea ce privește sistemele de drept ale diferitelor state, caracteristicile ramurilor de drept, ale normelor și instituțiilor juridice, compararea a ceea ce este comun sau diferit de la un stat la altul, este extrem de importantă pentru fenomenul juridic.

Unele instituții de învățământ superior juridic au introdus chiar în programă disciplina intitulată drept comparat.

Ideea necesității studiului dreptului comparat a apărut recent, în secolul XX, când apar primele tratate referitoare la dreptul național al diferitelor state, legăturile comune sau diferențele dintre sistemele de drept.

Prin metoda comparației în drept se stabilesc legăturile existente între diferitele instituții sau norme juridice, clasificări, definiții.

Această metodă se bazează însă pe utilizarea anumitor reguli:

- nu putem compara decât ceea ce este comparabil;
- când comparația se face între sisteme de drept ce aparțin unor tipuri istorice diferite, nu pot fi evidențiate decât diferențele;
- termenii supuși comparației trebuie să fie corobați cu situația socială, politică sau culturală din care au rezultat, ceea ce implică o bună cunoaștere a principiilor de drept;
- la baza tuturor comparațiilor trebuie să stea descoperirea unui anumit șir de indici comuni a căror existență să permită discuția despre o identitate de fenomene.

D. Metoda sociologică.

Cercetarea sociologică juridică a apărut la începutul secolului XX, atunci când s-a observat o anumită rămânere în urmă a reglementărilor juridice.

Observația, sondajul de opinie, ancheta sociologică, chestionarul, interviul dau o nouă perspectivă studiului realității juridice ca o realitate socială. Astfel, se verifică modul în care societatea influențează dreptul și primește la rândul ei influența dreptului.

Prin intermediul sociologiei, există posibilitatea de a înțelege și cunoaște mai bine ce trebuie reglementat, între ce limite, care este reacția societății față de anumite reglementări existente, etc.

E. Metodele cantitative.

Metodele cantitative capătă o pondere tot mai mare, cu largi aplicații în practica dreptului.

Necesitatea introducerii unor metode cantitative în cercetarea științifică juridică a izvorât din nevoia de a conferi noi valențe acestei cercetări, în strânsă legătură cu utilitățile practice.

În planul evidenței legislative, calculatorul oferă datele necesare în vederea aprecierii exacte a corelațiilor dintre reglementări, realizează recensământul normelor ce pot intra în conflict, incompatibilitățile și distorsiunile posibile.

Este evident însă faptul că, în nici un caz nu se pune problema utilizării calculatorului pentru a înlocui judecătorul în pronunțarea unei sentințe.

Hotărârea judecătorească nu înseamnă aplicarea pur mecanică a legii la o cauză determinată pentru faptul că nu există două cazuri de viață identice.

Dar, pe masa judecătorului trebuie să existe un terminal din care se obține rapid o cantitate de informație legislativă, de doctrină și de practică, informație ce aduce un plus de siguranță și accelerează considerabil stabilirea și motivarea sentinței.

Informatica juridică demonstrează faptul că dreptul este un proces complex de comunicații și că sunt necesare atât informatica juridică de documentare, cât și informatica juridică de cercetare.

Norma juridică dacă nu corespunde unei situații reale ale vieții, nu se respectă și duce la o afectare a ordinii juridice interne. De aceea, prin metoda cercetării istorice se ajunge la cunoașterea reglementărilor și formelor de drept existente la un moment dat.

Dreptul nu poate fi „rupt” de societate, el este un proces eminent social, o radiografie a unei anumite comunități organizate. Pe măsură ce viața socială în plan cultural, economic, militar sau religios a evoluat și dreptul a trebuit să se supună acestei evoluții.

Apelând la istorie, dreptul își află condițiile care îi pot descifra ascendența; cunoscând fenomenul de drept, istoria își procură modalitățile de atestare documentară.

Teoria generală a dreptului abordează dimensiunea istorică a conceptelor și categoriilor cu care operează. Plecând de la datele pe care le oferă istoria în cercetarea marilor instituții juridice, știința dreptului le urmărește evoluția, configurația, funcțiile, etc.

INTREBĂRI DE CONTROL

1. Care sunt metodele cercetării juridice?

2. Care sunt elementele de diferențe între metoda de cercetare logică și cea istorică
3. Care sunt caracteristicile metodei de cercetare sociologice?

PROPUNERI DE REFERATE

Specificul teoriei generale a dreptului

Relația teoriei generale a dreptului cu științele juridice

Trasaturile esențiale ale metodelor de cercetare ale dreptului

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ UNITĂȚII DE ÎNVĂȚARE 2

1. Albici Mihail, *Despre drept și știința dreptului*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 69-80;
2. Ceterchi Ioan, Craiovan Ion, *Introducere în teoria generală a dreptului*, Ed. All, București, 1998, p. 1-15;
3. Corbeanu Ion, Corbeanu Maria, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 3-19;
4. Dvoracek V. Maria, Lupu Gheorghe, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1996, p. 17-30;

5. Djuvara Mircea, *Teoria generală a dreptului. Drept rațional, izvoare și drept pozitiv*, Ed. All Beck, București, 1999, p. 21-32;
6. Humă Ioan, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Academice Danubius, Galați, 2000, p.5-11;
7. Mazilu Dumitru, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2000, p. 5-25;
8. Popa Nicolae, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 1-34;
9. Popescu Sofia, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Lumina Lex, București, 2000, p. 13-43;

Unitatea de învățare 3

PRINCIPIILE ȘI FUNCȚIILE DREPTULUI

Timp de studiu individual estimat: 8h

După parcurgerea acestei unități de învățare, studentul:

- Va fi *familiarizat* cu principiile generale ale dreptului
- Va *ști* să identifice funcțiile principale ale dreptului
- Va *cunoaște* diferențele de conținut dintre principiile generale ale dreptului
- Va *deține* elementele necesare analizei diferențiate a funcțiilor dreptului.

PRINCIPIILE ȘI FUNCȚIILE DREPTULUI

Cuprinsul unității de studiu

1. Principiile generale ale dreptului.....	34
1.1 Considerații generale.....	34
1.2 Importanța studierii principiilor dreptului.....	35
1.3 Principiile generale ale dreptului – prezentare analitică.....	36
2. Funcțiile dreptului.....	39
2.1 Conceptul de funcție a dreptului.....	40
2.2 Analiza funcțiilor dreptului.....	42
De reținut!.....	42
Intrebări De Control.....	43
Propuneri De Referate.....	43
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 3.....	

1. PRINCIPIILE GENERALE ALE DREPTULUI

1.1. Considerații generale

Principiul *reprezintă un element fundamental, o prescripție de bază vizând conținutul normei juridice*. El are un rol *constructiv*, dar și *valorizator* pentru sistemul de drept.

Principiile generale ale dreptului *reprezintă ideile călăuzitoare pe care le regăsim în conținutul normei juridice, cuprind cerințele obiective ale societății, cerințe cu manifestări specifice în procesul de constituire, dar și de realizare a dreptului*.

Sistemul dreptului ar fi de neconceput fără aceste principii pentru că ele reprezintă chintesența idealului de justiție, adică scopul existenței dreptului.

Rolul constructiv al principiilor dreptului este subliniat în relația ce se manifestă în momentul creării dreptului: influența *tradiției*, dar și a *inovației*. Tradiția are rolul consistent, de liant al dreptului, de respectare a vechilor modele, creare a unui respectabil proces social de acumulare, în vreme ce inovația aduce plusul de experimentare a unor idei novatoare, tendințele științei în domeniul dreptului și cerințele impuse de transformările sociale produse.

O definiție sintetică a principiilor generale ale dreptului s-ar contura astfel: „*ansamblul propozițiilor directoare cărora le sunt subordonate atât structura, cât și dezvoltarea sistemului de drept*”.

Principiile generale ale dreptului reunesc, esențializează un număr foarte mare de cazuri concrete, ele rezumă fie aprecierile individuale ale relațiilor juridice, fie elementele lor de drept sub forma unor definiții.

Rolul cel mai important al principiilor dreptului se manifestă în procesul de creare a dreptului, în modalitățile în care aceste principii de drept sunt transpuse în norme juridice. Cu cât normele juridice vor răspunde, prin conținutul și principiile pe care le înglobează, nevoilor sociale prezente și viitoare, cu atât adeziunea cetățenilor la ordinea juridică va fi mai pronunțată.

Renunțarea la anumite principii doar de dragul inovațiilor facile este periculoasă, pentru că presupune ignorarea unuia din elementele fundamentale care-și pun amprenta asupra gândirii juridice a societății – tradiția.

Preluările mecanice contravin chiar ideii de modernitate a dreptului, de inovație, atunci când nu au „aderență” în gândirea societății. Ele nu vor genera nicidecum ordine socială, ci haos și disfuncționalitate în procesul de realizare a dreptului.

1.2 Importanța studierii principiilor dreptului

Importanța studierii principiilor dreptului constă în legătura dintre acestea și realitățile concrete din societate. Societatea se dezvoltă sinuos și imprevizibil, principiile de drept sunt influențate de evoluția societății și, ca un corolar, sistemul juridic trebuie să se dezvolte în strânsă legătură cu dezvoltarea comunității analizate. În aceste condiții principiile dreptului nu fac altceva decât să creioneze linia călăuzitoare pentru „construirea” acestui sistem juridic.

Pe baza acestor principii, legiuitorul, pe de o parte, se orientează către o anumită formă a reglementării juridice, iar judecătorul, pe de altă parte, aplică dreptul.

Așadar, putem delimita utilitatea practică a studierii principiilor dreptului:

a) – principiile dreptului trasează liniile directoare pentru sistemul juridic. Fără ele dreptul n-ar putea fi conceput. Principiile de drept ajută la construirea dreptului, orientează activitatea legiuitorului,

b) – principiile dreptului au un rol și în administrarea justiției. Cei însărcinați cu aplicarea dreptului, trebuie să cunoască nu numai „litera” legii, ci și „spiritul” ei, iar principiile de drept alcătuiesc chiar „spiritul legii”;

c) – principiile de drept, în unele cazuri, țin loc de norme de reglementare, atunci când, într-o cauză civilă sau comercială, legea tace, judecătorul putând soluționa cauza în temeiul principiilor generale de drept.

În concluzie, acțiunea principiilor dreptului are ca rezultat conferirea *certitudinii dreptului* – garanția de care beneficiază indivizii în fața imprevizibilului normelor coercitive

– și a *congruenței sistemului legislativ* – concordanța legilor, caracterul lor social aplicabil, oportunitatea lor.

Pentru a înțelege mai profund rolul principiilor generale ale dreptului se impune prezentarea lor.

Facem precizarea că fiecare ramură de drept are la rândul ei principii specifice, corespunzătoare domeniului și realităților sociale reglementate.

1.3 Principiile generale ale dreptului – prezentare analitică

A. Asigurarea bazelor legale de funcționare a Statului.

Acțiunea acestui principiu constituie premisa existenței statului de drept. Statul este creatorul dreptului și, în același timp, cu ajutorul dreptului, statul își asigură baza legală, legitimitatea puterii și funcționării sale. Într-un stat de drept, dreptul îndeplinește misiunea de intermediar între idealurile morale, filosofice și forțele reale, sociologice, între ordine și viață, între „*ceea ce este*” și „*ce trebuie să fie*”.

În statul de drept se impune o regulă de aur a democrației – între „*forța puterii*” și durata în timp a acestei puteri trebuie să existe un raport invers proporțional, adică „*puterea trebuie să limiteze puterea*”.

Guvernarea *prin drept* în cadrul statului de drept își are determinările sale calitative în raport cu ansamblul condițiilor interne și internaționale specifice într-o etapă dată.

Guvernarea implică deci reprimarea tendințelor abuzive, discreționare, ea presupune construirea unui climat în care individul să se manifeste într-o ordine juridică activă, într-o deplină siguranță garantată de el însuși, de Stat.

B. Principiul egalității și libertății

Într-o societate democratică, statul garantează juridic și efectiv libertatea și egalitatea indivizilor, adică, își autolimitează exercitarea puterii în raport cu subiectele de drept.

Cadrul în care indivizii pot să se miște după bunul plac este trasat de puterile publice care se manifestă într-un sistem politic pluralist.

Libertățile – garanții pe care statul le creează și le recunoaște cetățenilor, trebuie să nu rămână doar pur teoretice, declarative, se cere și o aplicare efectivă a acestora din partea statului. Aceasta s-ar traduce într-o atitudine categorică și operativă împotriva oricărei persoane care ar atenta la limitarea sau eliminarea acestor drepturi.

Principiul libertății trebuie coroborat cu principiul egalității. Oamenii sunt egali în fața legii și această egalitate își are fundamentul în regulile dreptului natural, recunoscut de dreptul obiectiv. Egalitatea nu trebuie confundată cu egalitarismul, ea trebuie privită ca o „*protecție egală*” oferită de stat individului.

Statul realizează normativitatea socială care asigură oamenilor câmp de manifestare, decidenți ai propriului destin, cu drepturi, libertăți și obligații.

Libertatea și egalitatea duc la echilibrul vieții, adică la capacitatea oamenilor de a se manifesta în plenitudinea ființei lor, de a acționa în limitele nealterării egalității și libertății celorlalți.

Libertatea și egalitatea sunt interdependente, nu putem spune despre doi oameni că sunt egali dacă unul este liber și altul nu.

Legile reprezintă, de fapt, esența idealurilor de libertate și egalitate ale omenirii și ale societății date.

C. Principiul responsabilității

Responsabilitatea însoțește libertatea. Responsabilitatea este un fenomen social, ea reprezintă gradul de angajare al individului în cadrul societății, în procesul integrării acestuia în colectivitate.

Responsabilitatea revine numai omului liber, care-și asumă în mod conștient comportamentul, care raționează în orice domeniu al socialului.

Fiind strâns legată de acțiunea omului, responsabilitatea apare intim corelată cu fenomenul normativ. Nivelul și măsura responsabilității sunt apreciate în funcție de gradul și conținutul procesului de transpunere conștientă în practică a prevederilor normelor sociale.

Responsabilitatea se raportează, pe de o parte, la acțiunea angajantă a persoanei, iar, pe de altă parte, la sistemul social consacrat, la normele etice, religioase, politice și juridice.

În contextul transformărilor sociale, dar și juridice din societatea contemporană, putem afirma că omul nu mai are doar nevoie de reglementarea libertății ci, mai ales, de măsuri juridice eficiente pentru garantarea *participării la libertate*. De aici situația nouă: nu mai vorbim de supunerea „*oarbă*” față de lege, ci de raportarea la normele și valorile sociale în mod activ și conștient.

D. Principiul echității și justiției

Acest principiu readuce în prim plan problema existenței unor prescripții, fundamente preexistente, desprinse din rațiune sau dintr-o ordine supraindividuală. Între aceste prescripții se numără *echitatea* și *justiția*.

Echitatea vine din latinescul *aequitas* și semnifică potrivire, cumpătare, dreptate.

Justiția reprezintă acea stare generală ideală a societății, realizabilă prin asigurarea pentru fiecare individ în parte și pentru toți, stare care reprezintă satisfacerea drepturilor și intereselor legitime ale tuturor.

Acest principiu, al echității și justiției, își găsește aplicarea atât în activitatea legiuitorului, cât și în cea a celui care aplică dreptul.

Odată stabilite criteriile și valorile esențiale, egalitatea trebuie asigurată prin puterea de constrângere. *Justiția* este, deci o virtute rațională, manifestarea rațiunii în acțiune.

Realizarea unei justiții concrete nu reprezintă doar o necesitate socială, este suficientă o justiție formală, care asigură, prin reguli, egalitatea între membrii unei comunități date.

Justiția poate reprezenta, fără a face o pledoarie exagerată, victoria absolută asupra egoismului, iar cine face apel la justiție, face trimitere la subordonare față de o ierarhie de valori unanim recunoscută.

2. FUNCȚIILE DREPTULUI

2.1 Conceptul de funcție a dreptului

Dreptul are ca scop regularizarea raporturilor sociale, canalizarea activităților oamenilor în cadrul unor relații de interes major, în conformitate cu o voință generală. Acest scop este servit de o sumă de funcții.

Funcțiile dreptului reprezintă *direcțiile fundamentale ale acțiunii mecanismului juridic, în îndeplinirea cărora participă întregul sistem al dreptului, instanțele sociale special abilitate, instituții cu competențe în domeniul realizării dreptului.*

Așadar trasăm astfel acele direcții generale spre care tinde reglementarea juridică a relațiilor sociale. Această reglementare trebuie să aibă în vedere *socialul și morala* în desfășurarea relațiilor sociale, dar și *norma de drept*, cu al său caracter obligatoriu.

Dreptul reglează relațiile sociale în limitele unui „*normal social*”, constată o stare generală firească, iar acest „*normal social*” pe care-l instituie dreptul trebuie să fie acceptat și *de acceptat* și de societate.

Statul la rândul lui trebuie să explice „*de ce*” și „*pentru ce*” există un act normativ sau altul, care este scopul acestei intervenții normative, ce „*binefaceri*” aduce pentru fiecare respectarea lui.

Statul intervine bunăoară și pentru restrângerea competențelor autorităților locale sau pentru sancționarea abuzurilor acestora atunci când sunt prejudiciate interesele colectivității pe care le reprezintă.

Așadar, dreptul se manifestă pe două mari direcții de acțiune:

- a) reglează, stabilește modul de desfășurare al raporturilor sociale, asigurând astfel funcționalitatea mecanismului social general;
- b) sancționează pe cei care nu se conformează conduitei prescrise de norma juridică.

Dreptul este conceput, organizat și funcționează ca un *sistem*, are anumite părți componente (structuri) cum ar fi: ramuri de drept, instituții juridice, norme juridice.

Dreptul mai trebuie privit și ca un instrument de soluționare a litigiilor „*de reglementare a relațiilor complexe dintre indivizi și grupurile existente*”.

Dincolo de nuanțele cercetării dreptului, acesta se prezintă ca un factor fundamental în organizarea social-politică a societății, în apărarea și garantarea valorilor fundamentale ale comunității.

2.2 Analiza funcțiilor dreptului

A. Funcția normativă

Funcția normativă derivă din rolul superior al dreptului, din faptul că este destinat să asigure subordonarea acțiunilor individuale față de o conduită-tip. Aceasta reprezintă de fapt o funcție de sinteză, implicând toate celelalte funcții.

Norma este o unitate de măsură, iar normativitatea juridică este o parte a normativității sociale. Alături de alte forme de reglementare normativă, dreptul, prin ansamblul normelor și instituțiilor sale, este un factor de programare a libertății de acțiune a omului.

Dreptul reglementează cele mai importante relații sociale, are o poziție specifică în ansamblul celorlalte forme normative, reprezintă un mijloc de organizare și conducere a societății.

Această funcție distinctă, absolut necesară, se regăsește transpusă în fundamentala relație drept – stat: *dreptul este creat de stat ca un comandament impus de societate, statul este apărat și consolidat de către drept.*

B. Funcția de instituționalizare a organizării social-politice

Dreptul – în special Constituția și legile organice – asigură cadrul de funcționare legală a întregului sistem de organizare socială.

Organizarea și funcționarea puterilor publice, precum și a instituțiilor politice fundamentale sunt concepute în manieră juridică, iar mecanismul raporturilor ce se nasc în procesul conducerii politice este reglat prin intermediul dreptului.

Dreptul cuprinde în sfera sa un domeniu vast – domeniul organizării sociale. Fără drept, statul nu ar rezolva nimic, i-ar lipsi forța organizatorică de impunere a propriei voințe.

Ori de câte ori statul dorește să răspundă unei nevoi sociale, încredințează această nouă cerință uneia din structurile sale existente (organ, instituție, serviciu public, etc.) sau creează o nouă structură de putere care preia noua misiune socială a statului.

Putem afirma deci că statul instituționalizează noi ordini politice și juridice în societate, ori de câte ori este în interesul său sau al cetățenilor săi.

C. Funcția de conducere a societății

Conducerea societății este un concept politic și juridic desăvârșit dacă asimilăm noțiunea de conducere cu un demers politic, adică o acțiune rațională a unui grup de persoane de dirijare, de ordonare, de îndreptare a activității unui grup social spre o anumită direcție, finalitate.

Dreptul exercită un rol important în conducerea societății. Actul normativ juridic este un act de conducere socială. Legea este forma universală de exprimare a dezideratelor sociale majore.

Statul cu ajutorul dreptului stabilește pentru fiecare autoritate a sa o anumită competență – capacitate juridică de drept public – pentru ca fiecare din aceste structuri de putere să știe ce au de făcut, care le este puterea.

Fiecare cetățean trebuie să se supună dreptului și autorității de stat. Orice normă juridică reprezintă o decizie a statului, încorporează o anumită politică materializată în decizie normativă.

Dreptul este instrumentul fundamental al statului în conducerea societății. Și totuși, dreptul nu este o simplă tehnică ce vizează staturile superficiale ale societății. Dreptul este o îmbinare de acte de gândire, de viață, de experiență; este un act de decizie și conducere ce concentrează cerințele esențiale ale vieții în comun.

D. Funcția de apărare și garantare a valorilor esențiale ale societății

Ocrotind și garantând ordinea constituțională, proprietatea, individul, dreptul apare ca un factor implicat în procesul dezvoltării sociale.

Ca instrument al controlului social, dreptul previne dezorganizarea, asigură coeziunea interioară a colectivităților, definește cadrul general de desfășurare a proceselor sociale și sancționează conduitele deviante.

Dreptul apără prin mijloace specifice fiecărei ramuri, viața, securitatea persoanei, proprietatea, etc. Aceste valori, ocrotite de lege, sunt nemijlocit legate de buna funcționare a mecanismelor sociale.

Chiar norma juridică este o valoare – o valoare fixată într-o structură.

Conceptele dreptului sunt elaborate în virtutea unor multiple judecăți de valoare și deci constituie structuri; la rândul lor sunt valorificate fără încetare.

Norma este o unitate de măsură, iar normativitatea juridică este o parte a normativității sociale. Alături de alte forme de reglementare normativă, dreptul, prin ansamblul normelor și instituțiilor sale, este un factor de programare a libertății de acțiune a omului.

Dreptul reglementează cele mai importante relații sociale, are o poziție specifică în ansamblul celorlalte forme normative, reprezintă un mijloc de organizare și conducere a societății.

Această funcție distinctă, absolut necesară, se regăsește transpusă în fundamentala relație drept – stat: *dreptul este creat de stat ca un comandament impus de societate, statul este apărut și consolidat de către drept.*

INTREBĂRI DE CONTROL

1. Care sunt principalele principii ale dreptului?
2. Care sunt elementele definitorii ale principiului echității?
3. Care sunt asemănările între principiul egalității și libertății?
4. Care sunt elementele constitutive ale normei juridice?

PROPUNERI DE REFERATE

Normele imperative în ansamblul sistemului normativ românesc

Aplicații ale principiului echității.

Particularitățile principiului libertății în spectrul social al societății.

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ UNITĂȚII DE ÎNVĂȚARE 3

1. Albici Mihail, *Despre drept și știința dreptului*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 69-80;
2. Ceterchi Ioan, Craiovan Ion, *Introducere în teoria generală a dreptului*, Ed. All, București, 1998, p. 1-15;
3. Corbeanu Ion, Corbeanu Maria, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 3-19;
4. Dvoracek V. Maria, Lupu Gheorghe, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1996, p. 17-30;
5. Djuvara Mircea, *Teoria generală a dreptului. Drept rațional, izvoare și drept pozitiv*, Ed. All Beck, București, 1999, p. 21-32;
6. Humă Ioan, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Academice Danubius, Galați, 2000, p.5-11;
7. Mazilu Dumitru, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2000, p. 5-25;

8. Popa Nicolae, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 1-34;
9. Popescu Sofia, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Lumina Lex, București, 2000, p. 13-43;

Unitatea de învățare 4

NORMA JURIDICA

Prezentul material poate fi reprodus sau utilizat de terți cu precizarea sursei bibliografice: Lector Univ. Dr. Ionescu Mircea Felix Melinești – Teoria Generala a Dreptului, Universitatea “Hyperion”, București 2011

Timp de studiu individual estimat: 6h

După parcurgerea acestei unități de învățare, studentul:

- Va fi *familiarizat* cu caracterele definitorii ale normei juridice
- Va *ști* să identifice tipurile de norme juridice
- Va *cunoaște* caracteristicile noremelor juridice în raport de relațiile sociale cărora li se aplică
- Va *deține* cunostintele necesare în vederea stabilirii aplicării normelor juridice în timp spațiu și asupra persoanelor.

NORMA JURIDICA**Cuprinsul unității de studiu**

1. Definiția și caracterele normei juridice.....	46
2. Structura normei juridice.....	48
2.1 Structura logico – juridică.....	48
2.2 Structura tehnico – legislativă.....	52
3. Clasificarea normelor juridice.....	52
4. Acțiunea normelor juridice în timp, în spațiu și asupra persoanelor.....	54
4.1 Acțiunea normei juridice în timp.....	54
4.2 Acțiunea normei juridice în spațiu și asupra persoanelor.....	57
De reținut!.....	59
Intrebări De Control.....	59
Propuneri De Referate.....	60
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 4.....	60

1. DEFINIȚIA ȘI CARACTERELE NORMEI JURIDICE

Viața în societate presupune un sistem de legături sociale care-l pun pe individ într-un permanent și diversificat contact cu semenii săi. Toate aceste relații interumane, care se formează zi de zi, alcătuiesc „*viața socială*”. Aceasta impune indivizilor un anumit comportament, absolut necesar pentru existența în același spațiu a acestora.

Asupra comportamentului uman își exercită influența mai multe categorii de norme sociale (cum ar fi: normele morale, religioase, obișnuielnice, tehnice, juridice) care orientează conduita indivizilor și îi obligă să se adapteze pentru a realiza scopurile social-politice existente în societate.

În tot acest sistem al normelor sociale, normele juridice ocupă un loc foarte important.

Element de esență al dreptului, norma juridică *este* – după cum spune profesorul Nicolae Popa – *celula de bază a dreptului, este sistemul juridic elementar.*

Norma juridică *este o regulă pe care legiuitorul (puterea de stat) o instituie pentru a determina pe membrii societății la o conduită corespunzătoare, conduită ce poate fi impusă, în caz de nerespectare, prin constrângere.*

Norma juridică conține ceea ce trebuie să îndeplinească un subiect, ceea ce el este îndreptățit să facă sau ceea ce i se recomandă sau este stimulat să îndeplinească – „*Legis virtus haec est: imperare, vetare, permitere, punire*” (*Forța legii constă în: a ordona, a interzice, a permite, a pedepsi*).

Normele juridice sunt produsul, rezultatul vieții sociale, ele având *caracter obligatoriu* numai pentru că sunt instituite sau recunoscute de puterea de stat.

În societatea contemporană, normele juridice reglementează cea mai mare parte a relațiilor sociale, dar nu pot reglementa totul, fapt pentru care acestea se află în interdependență, coexistă cu celelalte categorii de norme ce formează sistemul normativ social.

Norma juridică se individualizează față de celelalte norme sociale existente în comunitate prin mai multe elemente caracteristice. Astfel, norma juridică are un:

a) caracter social – deoarece se adresează relațiilor dintre oameni, vizează exclusiv comportamentul uman pe care urmărește să-l dirijeze;

b) caracter general – pentru că se aplică tuturor cazurilor care cad sub incidența ei. Norma juridică poate avea *un grad maxim de generalitate*, atunci când vizează toate subiectele de drept sau situațiile ori *un grad minim de generalitate*, vizând o anumită situație sau o anumită categorie de subiecte;

c) caracter tipic – deoarece prescrie un model de conduită pentru subiectele de drept. Această trăsătură este în strânsă legătură cu caracterul general al normei juridice. Conduita tipică prescrisă de norma juridică stabilește, în mod generic, abstract, drepturile și obligațiile subiecților raporturilor juridice. Astfel, norma juridică devine un criteriu unic de apreciere a conduitei subiecților de drept la exigențele sociale. O anumită conduită va fi *licită* sau *ilicită* în funcție de cum aceasta se conformează sau nu normei juridice,

d) caracter impersonal – în sensul că, aceasta nu se adresează unui sau unor subiecte de drept prestabilite, ci tuturor acelor care, adoptând o anumită conduită, se află în situațiile determinate de norma juridică. Acest caracter al normei juridice nu trebuie înțeles în sensul că orice normă de drept vizează absolut pe toată lumea. Unele norme pot face referire la toate subiectele de drept, în timp ce altele vizează numai o anumită categorie de subiecte;

e) caracter de repetabilitate și continuitate – în sensul că norma juridică nu precizează de câte ori se aplică, ci în ce situații sau condiții, ea având în vedere un număr nelimitat de cazuri. Repetabilitatea normei juridice este în strânsă legătură atât cu numărul subiecților de drept și al situațiilor ce cad sub incidența ei, cât și cu perioada de timp în care ea este în vigoare;

f) caracter obligatoriu. Având rolul de a asigura ordine socială, norma juridică trebuie să aibă un caracter obligatoriu, altfel nu ar exista siguranța că în societate se va instaura ordinea socială dorită de legiuitor. Obligativitatea normei juridice este dictată de scopul acesteia – necesitatea asigurării ordinii sociale. Orice normă socială este obligatorie, fie că este politică, religioasă, morală sau tehnică, însă spre deosebire de acestea, norma juridică este instituită sau recunoscută de puterea de stat, la nevoie, intervenind forța de constrângere din partea autorităților statului,

g) caracter prescriptiv – deoarece stabilește un anumit comportament, impune o conduită, constând într-o acțiune sau inacțiune umană îndreptată într-o anumită direcție, în

vederea realizării unui anumit scop. Caracterul prescriptiv al normei juridice se regăsește cu nuanțe specifice în cazul *normelor principii*, *normelor definiții* și *normelor sarcini*.

Normele principii stabilesc anumite prescripții de bază (principii) referitoare la întreaga materie, toate celelalte norme trebuind să fie aplicate și interpretate cu aceste principii (de ex.: multe acte normative încep cu un capitol intitulat „Principii generale” sau „Dispoziții generale”).

Normele definiții sunt acele norme care precizează un sens anume al unor concepte (de ex. art. 576 C. civ. definește servitutea)

Normele sarcini sunt normele prin care se stabilesc competențele, atribuțiile unor organe.

Având în vedere toate aceste caractere, putem defini norma juridică *ca fiind o regulă de conduită generală, obligatorie și impersonală, impusă sau recunoscută de puterea de stat în scopul asigurării ordinii sociale, a cărei respectare este asigurată la nevoie prin intervenția forței de constrângere a statului.*

2. STRUCTURA NORMEI JURIDICE

Analiza structurii normei juridice este realizată într-o dublă ipostază:

- a) – pe de o parte, se are în vedere *structura internă* sau *logico-juridică* a normei;
- b) – pe de altă parte, *structura externă* sau *tehnic-juridică* a normei.

2.1 Structura logico – juridică

Structura logico-juridică (internă) a normei de drept *cuprinde acele elemente componente și reciproc dependente care asigură o organizare logică a prescripției normei, în scopul înțelegerii sale în procesul transunerii în practică.*

Sub aspect logico-juridic, norma de drept trebuie să nu aibă un caracter contradictoriu. Elementele de logică ce asigură structura internă a normei juridice sunt: *a) ipoteza, b) dispoziția și c) sancțiunea.*

A. Ipoteza – este acea parte componentă a normei juridice *care stabilește condițiile, împrejurările, faptele, precum și categoria de subiecte la care urmează să se aplice regula de conduită (dispoziția).*

Oricărei norme i se poate stabili ipoteza, chiar dacă nu este expres formulată, aceasta răspunzând la întrebările „*în ce împrejurări ?*” și „*cui ?*” i se va aplica dispoziția normei juridice.

Ipoteza normei juridice poate fi clasificată după mai multe criterii.

După gradul de precizie a formulării, distingem între:

a) ipoteze determinate – stabilesc cu precizie, în amănunt, condițiile, împrejurările de aplicare a normei juridice;

b) ipoteze relativ determinate – împrejurările de aplicare a dispoziției nu sunt formulate în toate detaliile.

În funcție de complexitatea împrejurărilor cuprinse în norma juridică, distingem între:

a) ipoteze simple – se are în vedere o singură împrejurare în care se aplică dispoziția,

b) ipoteze complexe – când se prevăd mai multe împrejurări în care toate sau fiecare în parte pot să conducă la aplicarea dispoziției.

După numărul împrejurărilor luate în considerare pentru aplicarea normei, distingem între:

a) ipoteză unică – o singură împrejurare poate conduce la aplicarea dispoziției normei juridice;

b) ipoteză alternativă – se prevăd mai multe modalități, însă îndeplinirea uneia dintre ele conduce la aplicarea normei de drept.

B. Dispoziția – acea parte a normei juridice *care se referă la conduita ce trebuie urmată în anumite împrejurări, condiții precizate în ipoteza normei juridice.* Altfel spus, în

dispoziție *sunt stabilite drepturile și obligațiile subiecților asupra cărora face referire norma respectivă.*

Dispoziția formează conținutul normei juridice.

După criteriul conduitei prescrise, distingem între:

- a) *dispoziții onerative* – care obligă la îndeplinirea unei anumite conduite;
- b) *dispoziții prohibitive* – care obligă la abținerea de a săvârși o anumită faptă.

Atât dispozițiile onerative, cât și dispozițiile prohibitive se mai numesc *dispoziții imperative sau categorice.*

c) *dispoziții permissive* – care oferă subiectului de drept posibilitatea de a opta pentru conduita ce dorește să o urmeze.

O varietate a dispozițiilor permissive sunt *dispozițiile supletive*. Dispozițiile supletive sunt acelea pe baza cărora intervine organul de stat competent – în situația în care subiecții de drept având posibilitatea de a opta pentru conduita dorită nu se hotărăsc să-și exprime voința – și suplinește lipsa lor de voință.

După gradul lor de generalitate, distingem între:

- a) *dispoziții generale* – au o sferă largă de aplicare, făcând referire de obicei la o ramură de drept;
- b) *dispoziții speciale* – se referă la o anumită categorie de relații dintr-o ramură de drept;
- c) *dispoziții de excepție* – care au rolul de a proteja mai eficient o serie de valori sociale, venind să completeze dispozițiile generale sau pe cele speciale.

C. Sancțiunea – acea parte a normei juridice care stabilește urmările, consecințele, nerespectării conduitei impuse de norma juridică.

Aceste urmări sunt în realitate măsurile ce vor fi luate împotriva subiecților de drept care nu au respectat conduita impusă de norma juridică și vor fi aduse la îndeplinire, în caz de nevoie, cu ajutorul forței de coerciție a puterii de stat.

În funcție de natura juridică a normei încălcate, facem distincție între: *sancțiuni penale, civile, administrative.*

După scopul urmărit, deosebim:

- a) *sanțiuni cu caracter reparator* – vizează repararea, dezdăunarea pentru prejudiciul creat;
- b) *sanțiuni expiatorii* – urmăresc executarea unei pedepse pentru fapta antisocială comisă;
- c) *sanțiuni de anulare a actelor ilicite*.

În funcție de conținutul lor, sancțiunile pot fi:

- a) *patrimoniale* – se referă la bunurile și veniturile subiectului de drept sancționat;
- b) *nepatrimoniale* – vizează nemijlocit persoana celui vinovat.

După gradul de determinare, distingem între:

- a) *sanțiuni absolut determinate* – cele care sunt stabilite precis de norma juridică, neputând fi micșorate sau mărite de organul de aplicare;
- b) *sanțiuni relativ determinate* – cele care prevăd o anumită limită minimă și maximă, pe baza căreia organul de aplicare urmează să aplice sancțiunea concretă.

În funcție de numărul lor, sancțiunile pot fi:

- a) *unice* – se prevede o singură sancțiune pentru încălcarea conduitei prescrisă de normă;
- b) *multiple* – care pot fi:
 - b1) *alternative* – sunt cele care dau posibilitatea organului de aplicare să aleagă între două sau mai multe sancțiuni;
 - b2) *cumulative* – sunt cele care stabilesc aplicarea cumulativă a mai multor măsuri sancționatorii pentru un anumit fapt antisocial.

Sanțiunea este cea care asigură în ultimă instanță respectarea normei juridice, având, pe de o parte, *un caracter educativ*, deoarece urmărește corectarea celui vinovat, iar, pe de altă parte, *un caracter preventiv*, întrucât urmărește să determine abținerea de la săvârșirea faptelor antisociale.

2.2 Structura tehnico-juridică

Structura tehnico-juridică (externă) se referă la forma de exprimare a conținutului și a structurii logice a acesteia, la redactarea ei.

Norma juridică nu este elaborată și nu apare distinct, ci, de regulă, ca parte a unui act normativ, care poate îmbrăca mai multe forme (lege, hotărâre, ordonanță, regulament, etc.) în funcție de autoritatea care l-a emis.

La rândul său, indiferent de forma sub care apare, actul normativ este structurat în capitole, secțiuni, articole și alineate. Elementul de bază al actului normativ este articolul care, de obicei, conține o dispoziție de sine stătătoare. Însă, nu orice articol coincide cu o regulă de conduită. Sunt situații în care un articol cuprinde mai multe reguli de conduită sau, în mod contrar, un articol poate să cuprindă doar un element al normei juridice (în această situație, pentru a stabili conținutul normei cu toate elementele sale logico-juridice este necesar să coroborăm mai multe articole).

Structura tehnico-juridică a normei nu se suprapune totdeauna structurii logico-juridice a acesteia, motiv pentru care, pe planul doctrinei, unii autori au susținut o construcție atipică a normelor juridice din ramura respectivă. Astfel, în domeniul dreptului penal, sunt autori care consideră că normele de drept penal conțin doar dispoziția și sancțiunea. Un asemenea punct de vedere nu poate fi reținut deoarece și normele de drept penal conțin toate cele trei elemente numai că acestea vor putea fi identificate printr-o interpretare logică, în fiecare caz, a ansamblului reglementărilor din Codul penal – atât parte generală, cât și parte specială.

3. CLASIFICAREA NORMELOR JURIDICE

Clasificarea normelor juridice prezintă o importanță deosebită deoarece ajută la înțelegerea sensului și caracterului normei, a conduitei prescrise subiectului de drept și contribuie la crearea unor corelații între diverse norme juridice.

După criteriul ramurii de drept, se disting: *norme de drept constituțional, de drept administrativ, de drept civil, de drept penal, de drept comercial, de dreptul muncii, de dreptul familiei, etc.*

După criteriul forței juridice pe care o au normele, distingem: *norme cuprinse în legi, norme cuprinse în ordonanțe, norme cuprinse în hotărâri, norme cuprinse în ordine ale miniștrilor, etc.*

După conduita prescrisă subiectelor, distingem:

a) *norme imperative* – care pot fi:

a1) *norme onerative* – acelea care stabilesc obligația de a săvârși o anumită acțiune;

a2) *norme prohibitive* – acelea care interzic săvârșirea unei acțiuni;

b) *norme dispozitive (permissive)* – acele norme care nici nu obligă, nici nu interzic o anumită conduită, dând posibilitatea subiectelor de drept de a alege singuri conduita de urmat. Normele dispozitive (permissive) sunt împărțite în mai multe categorii:

b1) *norme supletive* – sunt cele care stabilesc reglementarea ce urmează a se aplica în situația în care subiectul de drept nu a ales singur conduita în limitele stabilite de lege;

b2) *norme de împuternicire* – acele norme prin care sunt stabilite anumite drepturi și obligații sau competențe, al căror exercițiu nu este obligatoriu, subiectelor de drept;

b3) *norme de stimulare* – acele norme care au ca scop încurajarea îndeplinirii unei acțiuni prin stabilirea de recompense;

b4) *norme de recomandare* – acele norme care propun urmarea unei anumite conduite, neobligatorie însă pentru subiectele de drept.

După modul lor de redactare, normele pot fi:

a) *complete* – sunt acele norme care cuprind în conținutul lor toate elementele structurale (ipoteză, dispoziție și sancțiune);

b) *incomplete* – sunt cele care nu cuprind toate cele trei elemente, ele completându-se cu alte norme juridice. Acestea se împart în:

b1) *norme de trimitere* – sunt acele norme care nu apar complet, ci trimit la dispozițiile cuprinse în alte acte normative existente sau din același act normativ;

b2) *norme în alb* – sunt acele norme care urmează să fie completate printr-un act normativ ce urmează să apară ulterior.

După gradul lor de generalitate, distingem între:

a) *norme generale* – sunt acele norme care au sfera cea mai largă de aplicabilitate într-un domeniu sau ramură de drept;

b) *norme speciale* – acele norme care sunt aplicabile unei sfere restrânse de relații;

c) *norme de excepție* – acele norme care se referă la situații deosebite, completând normele generale sau speciale, fără ca abaterea de la reglementarea generală să fie considerată a aduce atingere ordinii de drept.

După gradul și intensitatea incidenței lor, se disting:

a) *norme principii (norme cardinale)* – sunt acele norme care au rolul de principii generale de drept, fiind cuprinse de obicei în Constituții, Declarații;

b) *norme mijloace* – sunt acele norme care asigură aplicarea normelor principii la specificul domeniilor reglementate.

4. ACȚIUNEA NORMELOR JURIDICE ÎN TIMP, ÎN SPAȚIU ȘI ASUPRA PERSOANELOR

Normele juridice acționează pe coordonate precum timpul, spațiul și persoana. În principiu, aceasta înseamnă că norma juridică are o anumită durată, mai îndelungată sau mai scurtă de acțiune în timp și că ea se aplică pe teritoriul statului care a edictat-o și asupra persoanelor aflate pe acest teritoriu.

4.1 Acțiunea normei juridice în timp

Acțiunea normei juridice în timp trebuie să fie analizată sub trei aspecte:

a) *momentul intrării în vigoare;*

b) *perioada în care norma se află în vigoare;*

c) *ieșirea din vigoare.*

a) Intrarea în vigoare a normei juridice este legată de necesitatea aducerii ei la cunoștința tuturor celor care trebuie să o respecte. Aceasta se face, de regulă, prin publicarea actelor normative într-o publicație oficială.

În România, intrarea în vigoare a normei de drept are loc fie la trei zile de la data publicării în Monitorul Oficial, fie la o dată ulterioară (de ex.: la 30 zile de la publicare sau la data de 1 ianuarie 2006) stabilită de legiuitor în textul ei.

Din momentul intrării în vigoare, norma juridică se aplică pe deplin în cazul relațiilor sociale pentru care a fost edictată, nimeni nu se poate sustrage de la respectarea ei pe motiv că nu o cunoaște. Dacă s-ar accepta o astfel de apărare, autoritatea normei juridice ar fi pusă sub semnul arbitrariului și s-ar crea o stare de instabilitate juridică ce ar genera dezordine. În această materie a fost instituit un principiu potrivit căruia „*nimeni nu poate invoca necunoașterea legii*”, fiind în general admisă „*prezumția irefragabilă a cunoașterii legii*” ce nu poate fi răsturnată prin dovadă contrară.

b) Acțiunea normei juridice. O normă juridică când intră în vigoare are drept obiectiv reglementarea relațiilor sociale viitoare, ceea ce înseamnă că norma juridică nu *retroactivează*, adică nu se aplică situațiilor care preced intrarea ei în vigoare (*principiul neretroactivității*) și nici nu *ultraactivează*, adică nu se aplică situațiilor ivite după ieșirea sa din vigoare (*principiul neultraactivității*).

Potrivit principiului neretroactivității, norma juridică nu poate și nu trebuie să producă efecte juridice pentru trecut, ci numai pentru viitor. Însă, din anumite rațiuni, legiuitorul a stabilit în mod expres anumite excepții de la principiul neretroactivității normei juridice (adică situații când se admite aplicarea retroactivă a legii).

O primă excepție se referă la *legile interpretative*, care se aplică de la data intrării în vigoare a legii pe care o interpretează, nu instituie noi norme, ci doar explică sensul legii la care face trimitere, făcând corp comun cu aceasta.

O a doua excepție se referă la *prevederea expresă că legea se aplică și unor fapte săvârșite anterior*. Această excepție mai este cunoscută și sub denumirea de *retroactivitate expresă*.

O altă excepție se referă la *legea penală mai favorabilă*, care permite ca unui subiect de drept ce a comis o infracțiune în trecut, sub imperiul unei legi vechi, înlocuită cu o lege nouă, să i se aplice dintre cele două reglementări aceea care stabilește pentru fapta comisă o pedeapsă mai blândă.

Norma juridică nu *ultraactivează*, adică nu se poate aplica după ce a ieșit din vigoare. De la acest principiu sunt următoarele excepții:

a) – *legile cu caracter temporar sau excepțional*, care se aplică tuturor faptelor apărute sub acțiunea lor, inclusiv celor nesoluționate, chiar dacă aceste legi nu mai sunt în vigoare;

b) – *cazul legilor anterioare*, ale căror situații de aplicare, dată până la care acționează, sunt prevăzute de noile acte normative, care le recunosc și efecte juridice cocomitent cu noile reglementări.

c) Ieșirea din vigoare a normei juridice se poate realiza prin: - *ajungere la termen*; - *abrogare* și – *cădere în desuetudine*.

Ajungerea la termen – În cazul normelor juridice temporare, acestea încetează să mai producă efecte ca urmare a ajungerii la termen, termen care este precizat în chiar textul actului normativ, iar în cazul normelor juridice instituite pentru situații excepționale acestea încetează să mai producă efecte ca urmare a încetării situației de excepție.

Abrogarea – este cea mai întâlnită modalitate de ieșire din vigoare a normei juridice. Abrogarea reprezintă *cauza de încetare a acțiunii normei de drept ca urmare a intrării în vigoare a unei norme noi*.

Abrogarea este: *expresă și tacită*.

Abrogarea expresă poate fi:

a) *directă* – în situația în care noul act normativ stabilește în mod expres ceea ce se abrogă;

b) *indirectă* – atunci când noul act normativ menționează că se abrogă toate actele normative sau prevederile din actele normative contrare dispozițiilor sale, fără a preciza actul sau prevederile respective.

Abrogarea tacită (*implicită*) este în situația în care noul act normativ nu anulează expres pe cel vechi, dar se abate prin prevederile sale de la reglementările cuprinse în actul vechi. Întrucât există această diferență, organul de aplicare înțelege că în mod tacit legiuitorul a dorit să scoată din vigoare vechea reglementare.

Căderea în desuetudine – constituie o altă formă de ieșire din vigoare a normelor juridice, potrivit căreia norma juridică deși este în vigoare nu se mai aplică, deoarece relațiile sociale care au generat apariția ei au dispărut. Această modalitate de scoatere din vigoare a normei juridice este cunoscută și sub denumirea de *perimare*.

4.2 Acțiunea normei juridice în spațiu și asupra persoanelor

Acțiunea normei juridice în spațiu și asupra persoanelor sunt în strânsă corelație, deoarece norma juridică se aplică pe teritoriul unui stat, adresându-se tuturor persoanelor aflate în limitele acestui teritoriu.

Acțiunea normei juridice în spațiu este în corelație cu competența teritorială a organului de stat care o emite, trebuind să facem distincție între statele unitare și statele compuse.

În statele unitare există un singur rând de organe supreme ale puterii de stat și ale administrației de stat, actele normative emise de acestea aplicându-se pe întreg teritoriul. Organele locale ale puterii și administrației de stat emit acte normative, însă acestea se aplică numai în limitele teritoriului aflat sub autoritatea lor. De asemenea, trebuie menționat faptul că există situații când acțiunea unor acte normative ale organelor centrale ale puterii de stat este limitată numai la o parte determinată a teritoriului.

În cazul statelor cu structură federală, actele normative emise de organele federale se aplică pe întreg teritoriul federației, în timp ce actele normative emise de organele statelor membre ale federației (state federate) se aplică numai pe teritoriul aceluia stat.

Din punct de vedere al dreptului internațional, acțiunea normei juridice în spațiu și asupra persoanelor ridică mai multe probleme. Astfel, locul încheierii unui act sau locul săvârșirii unei infracțiuni, calitatea persoanei (străin, apatrid, reprezentant diplomatic) ridică probleme în legătură cu stabilirea normei juridice care se aplică: română sau străină.

Principiul teritorialității nu este absolut, acceptându-se faptul că pe teritoriul unui stat, datorită nevoii de a menține și dezvolta relații cu alte state – pot exista, în anumite condiții, persoane și locuri asupra cărora nu se aplică normele juridice ale statului respectiv. Aceste situații formează *excepțiile extrateritorialității*, excepții care nu afectează principiul suveranității puterii de stat, pentru că acestea se aplică cu respectarea principiilor democratice ale dreptului internațional și al egalității suverane a statelor, al reciprocității și al liberului lor consimțământ.

Imunitatea diplomatică constă în exceptarea personalului diplomatic de la jurisdicția statului de reședință, constând în inviolabilitatea personală, inviolabilitatea

clădirilor reprezentanței diplomatice și a mijloacelor de transport. Aceștia sunt exceptați de la jurisdicția penală, civilă și administrativă a statului unde sunt acreditați. În cazul în care agentul diplomatic săvârșește fapte incompatibile cu statutul său și aduce atingere ordinii de drept existente în țara de reședință, acesta poate fi declarat „*persona non-grata*” ceea ce conduce la rechemarea sau expulzarea sa.

Cetățenii străini aflați pe teritoriul unui stat beneficiază de un regim juridic diferit în raport cu acela al cetățenilor statului respectiv.

Noțiunea de „*străin*” desemnează persoana care, aflată pe teritoriul unui stat, are cetățenia altui stat sau este lipsită de cetățenie (apatrid). Sunt consacrate trei forme de regim juridic aplicabil străinilor:

a) *regimul național* – în care străinii se bucură de aceleași drepturi, cu excepția drepturilor politice, ca și cetățenii statului de reședință;

b) *regimul special* – potrivit căruia drepturile străinilor sunt stipulate în acorduri internaționale sau în legislația națională (ex. norme de evitare a dublei impuneri);

c) *regimul clauzei națiunii celei mai favorizate* – potrivit căruia statul de reședință acordă străinilor un tratament la fel de avantajos ca și cel recunoscut cetățenilor unui stat terț, considerat ca favorizat. Acest regim presupune încheierea de acorduri bilaterale între țările respective, clauza națiunii celei mai favorizate având o natură contractuală.

Principiul general al acțiunii legii statului pe teritoriul său implică unele excepții și pentru situația în care unele fapte se produc pe teritoriul mai multor state. Astfel, de regulă, cetățenii unui stat, chiar dacă au săvârșit anumite fapte în străinătate, sunt supuși normativității statului lor care, apărându-le interesele, le impune obligația respectării legilor țării lor. Se întâlnesc și situații în care statul extinde legile proprii și asupra străinilor care au comis unele fapte atunci când sunt lezate interesele fundamentale ale acestui stat sau ale altora, în condițiile în care statul respectiv s-a obligat la aceasta prin convenții internaționale.

Asupra comportamentului uman își exercită influența mai multe categorii de norme sociale (cum ar fi: normele morale, religioase, obișnuielnice, tehnice, juridice) care orientează conduita indivizilor și îi obligă să se adapteze pentru a realiza scopurile social-politice existente în societate.

În tot acest sistem al normelor sociale, normele juridice ocupă un loc foarte important.

Element de esență al dreptului, norma juridică *este* – după cum spune profesorul Nicolae Popa – *celula de bază a dreptului, este sistemul juridic elementar.*

Norma juridică *este o regulă pe care legiuitorul (puterea de stat) o instituie pentru a determina pe membrii societății la o conduită corespunzătoare, conduită ce poate fi impusă, în caz de nerespectare, prin constrângere.*

Norma juridică conține ceea ce trebuie să îndeplinească un subiect, ceea ce el este îndreptățit să facă sau ceea ce i se recomandă sau este stimulat să îndeplinească – „*Legis virtus haec est: imperare, vetare, permitere, punire*” (*Forța legii constă în: a ordona, a interzice, a permite, a pedepsi*).

INTREBĂRI DE CONTROL

1. Ce este norma juridică?
2. Care sunt deosebirile dintre normele generale și normele speciale?
3. Care sunt mijloacele de aducere la îndeplinire a respectării normelor prohibitive?

PROPUNERI DE REFERATE

Caracterizați normele juridice în raport de normele morale.

Stabiliți aplicații ale normelor speciale în dreptul românesc.

Precizați asemănările și deosebirile dintre normele supletive și normele onerative.

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ UNITĂȚII DE ÎNVĂȚARE 4

1. Albici Mihail, *Despre drept și știința dreptului*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 87-88;
2. Bădescu Mihai, *Teoria normei juridice*, Ed. Lumina Lex, București, 2004;
3. Ceterchi Ioan, Craiovan Ion, *Introducere în teoria generală a dreptului*, Ed. All, București, 1998, p. 45-68;
4. Corbeanu Ion, Corbeanu Maria, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 107-150;
5. Dvoracek V. Maria, Lupu Gheorghe, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1996, p. 191-235;
6. Humă Ioan, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Academice Danubius, Galați, 2000, p. 39-62;
7. Mazilu Dumitru, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2000, p. 188-211;
8. Popa Nicolae, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 138-172;
9. Voicu Costică, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Sylvi, București, 2000, p. 145-173;

Unitatea de învățare 5

INTERPRETAREA NORMEI JURIDICE

Timp de studiu individual estimat: 8h

După parcurgerea acestei unități de învățare, studentul:

- Va fi *familiarizat* cu particularitățile interpretării normei juridice
- Va *ști* să identifice formele interpretării normelor juridice
- Va *cunoaște* caracteristicile interpretării normelor juridice.
- Va *deține* abilități în metodele de interpretare a normelor juridice.

INTERPRETAREA NORMEI JURIDICE**Cuprinsul unității de studiu**

1. Noțiunea și necesitatea interpretării normei juridice.....	63
2. Formele interpretării.....	63
3. Metodele interpretării normelor juridice.....	64
4. Rezultatele interpretării.....	66
De retinut!.....	67
Intrebări De Control.....	67
Propuneri De Referate.....	68
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 5.....	68

1. NOȚIUNEA ȘI NECESITATEA INTERPRETĂRII NORMEI JURIDICE

Interpretarea normei juridice reprezintă un moment din procesul aplicării dreptului.

Interpretarea normei juridice poate fi definită ca *o operațiune logico-rațională care se desfășoară după anumite metode și care are drept scop lămurirea sensului normei juridice în vederea aplicării ei în fiecare caz concret.*

Aplicarea dreptului este o activitate complexă, care solicită interpretarea normelor juridice din mai multe considerente:

- norma juridică are un caracter general, impersonal, ea neputând să acopere toate situațiile concrete care apar în viața unei comunități, or, pentru aplicarea acesteia la situația concretă se impune interpretarea normei juridice;
- uneori, pentru a putea fi înțeleasă și aplicată corect, o normă juridică trebuie comparată și studiată împreună cu alte norme cuprinse în același act normativ sau în acte normative diferite;
- alteori, necesitatea interpretării rezultă din limbajul și stilul actelor normative care este specific, nefiind exclusă posibilitatea ca unele norme să fie redactate confuz sau să fie contradictorii;
- de asemenea, în actele normative sunt folosite cuvinte al căror sens este diferit de cel obișnuit, fapt pentru care sunt necesare lămuriri și explicații ce necesită cunoștințe de specialitate.

Având în vedere toate aceste aspecte, rezultă că interpretarea normei juridice este necesară pentru a surprinde, a determina sensul pe care l-a avut în vedere legiuitorul când a elaborat și adoptat legea.

2. FORMELE INTERPRETĂRII

În funcție de subiectele care efectuează interpretarea normei juridice, în teoria dreptului se face distincție între următoarele forme: *oficială* și *neoficială*, fiecare dintre acestea având importanță și forță juridică diferită.

Interpretarea oficială este efectuată de către organele de stat care au competențe, fie în procesul elaborării normelor juridice, fie în procesul aplicării normelor juridice.

Interpretarea oficială poate fi:

a) *generală* – denumită și *legală*, provine de la un organ de stat ce a primit însărcinarea să o efectueze, având aceeași forță obligatorie ca și norma juridică interpretată. În situația în care obligația de a efectua interpretarea revine organului de stat care a emis norma juridică respectivă, interpretarea se numește *autentică*.

b) *cauzală* – denumită și *judiciară* sau *concretă*, este realizată de organele de aplicare a dreptului (instanțe judecătorești sau organe ale administrației de stat) cu ocazia soluționării unor cauze concrete și are caracter obligatoriu numai pentru acea cauză.

Interpretarea neoficială se efectuează în afara procesului de emitere și aplicare a dreptului și are un caracter facultativ.

Interpretarea neoficială cunoaște mai multe modalități:

a) *interpretarea doctrinară* – este realizată de către oamenii de știință fiind cuprinsă, de obicei, în studii, monografii, cursuri universitare, tratate. Această formă de interpretare nu are caracter obligatoriu, însă exercită o influență importantă asupra dezvoltării fenomenului juridic pentru că ajută la înțelegerea conținutului normelor juridice;

b) *interpretarea oficioasă* – rezultă din opiniile, expunerile unor conducători ai organelor de autoritate publică sau altor persoane oficiale cu ocazia prezentării sau dezbaterilor proiectelor de acte normative. De asemenea, această modalitate de interpretare neoficială poate rezulta și din opiniile unor juriști (procurori, avocați) cu privire la problemele de drept ivite în procesele la care participă,

c) *interpretarea comună a dreptului* – este realizată de cetățeni, mass-media și corespunde nivelului culturii și pregătirii juridice, constând în opinii despre drept, despre aplicarea și perfecționarea sa.

3.METODELE INTERPRETĂRII NORMELOR JURIDICE

În procesul interpretării normei juridice, interpretul întrebuințează o serie de metode cu ajutorul cărora reușește să stabilească, pentru a soluționa corect cazul concret, sensul exact, efectele și sfera de aplicabilitate a normei juridice.

Teoria juridică, în general, admite existența următoarelor metode de interpretare a normei juridice.

A. Interpretarea gramaticală – constă în analiza textului normei juridice din punct de vedere morfologic și sintactic. Interpretul va stabili sensul cuvintelor (dacă anumite expresii au fost folosite cu înțelesul din limbajul obișnuit sau au un sens special juridic), modul de folosire a acestora în text, topica frazei, locul și sensul conjuncțiilor (de ex.: folosirea într-un text a conjuncțiilor „sau”, „și” poate duce la înțelesuri diferite).

B. Interpretarea sistematică – lămurește sensul unei norme juridice prin coroborarea cu alte norme juridice din alte acte normative, pentru că fiecare normă se completează prin celelalte și se regăsește în celelalte, alcătuind astfel un sistem unitar. Această metodă este direct implicată în cazul normelor incomplete.

C. Interpretarea istorică – presupune analizarea împrejurărilor istorice în care a fost elaborată și adoptată norma juridică respectivă. Această metodă presupune cercetarea materialelor care au stat la baza elaborării normei juridice, precum și a expunerii de motive și a discuțiilor ce s-au purtat cu prilejul dezbaterii și adoptării actului normativ respectiv. Astfel, se dezvăluie motivația socială care a determinat pe legiuitor să reglementeze într-un anumit fel o relație socială. De asemenea, metoda istorică are în vedere și examinarea noilor condiții social-economice în care se aplică legea, condiții care de cele mai multe ori diferă de cele inițiale.

D. Interpretarea logică – presupune o analiză rațională a textului normei juridice, cu ajutorul metodelor logicii formale. Analiza logică a limbajului folosit într-o normă juridică poate conduce la concluzia că sfera de aplicare a normei juridice este mai mare decât aceea intenționată de legiuitor.

În realizarea interpretării logice se folosesc o serie de argumente ale logicii formale cum ar fi:

- *argumentul ad-absurdum* (*prin reducerea la absurd*) înseamnă stabilirea adevărului tezei de demonstrat prin infirmarea tezei pe care o contazice. Organul de interpretare arată că orice altă interpretare dată textului, decât cea pe care a dat-o dânsul determină soluții contrare legii;
- *argumentul per a contrario* se întemeiază pe legea terțului exclus. În cazul în care noțiunile se neagă una pe alta, doar una este adevărată, cealaltă fiind falsă, pentru că o a treia posibilitate nu există;
- *argumentul a majori ad minus* (*cine poate mai mult poate și mai puțin*);
- *argumentul a minori ad minus* însoțește *argumentul a majori ad minus* și semnifică faptul că dacă legea interzice mai puțin, ea interzice implicit și mai mult;
- *argumentul a fortiori rationae* demonstrează că rațiunea aplicării unei norme este mai puternică într-o altă ipostază decât aceea precizată în norma respectivă;
- *argumentul a pari* are la bază raționamentul că pentru situații identice să se pronunțe soluții identice.

E. Analogia – acea metodă care permite organelor de aplicare să rezolve o situație ivită potrivit acelor norme în vigoare care reglementează situații asemănătoare cu cea dedusă soluționării. Analogia cunoaște două forme:

1. *Analogia legii* – constă în aplicarea la un raport social nereglementat a unei norme juridice care reglementează un raport analog;

2. *Analogia dreptului* – constă în rezolvarea unei cauze pe baza principiilor generale ale sistemului de drept respectiv.

Organul de aplicare trebuie să înțeleagă cât mai precis conținutul și sensul dat normei juridice de către legiuitor pentru a face o aplicare corectă, sub toate aspectele, a normei juridice în fiecare caz concret. De aceea nu-i este permis să facă distincții acolo unde legea nu distinge, existând principiul potrivit căruia *unde legea nu distinge, nici interpretul nu o poate face (ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus)*.

4.REZULTATELE INTERPRETĂRII

Din perspectiva rezultatelor interpretării normelor juridice, interpretarea poate fi: *literală; extensivă sau restrictivă*.

Interpretarea literală (ad literam) se realizează atunci când organul de aplicare constată că textul normei juridice coincide pe deplin cu conținutul raporturilor sociale pe care le reglementează.

Interpretarea extensivă stabilește că norma juridică urmază să fie aplicată în mod extensiv, întrucât voința legiuitorului are de fapt un caracter mai cuprinzător în raport cu acela care rezultă din modul de redactare a normei juridice.

Interpretarea restrictivă restrânge sfera de aplicare a normei juridice în raport cu formularea textului, formulare dovedită ca fiind prea largă.

Aplicarea dreptului este o activitate complexă, care solicită interpretarea normelor juridice din mai multe considerente:

- norma juridică are un caracter general, impersonal, ea neputând să acopere toate situațiile concrete care apar în viața unei comunități, or, pentru aplicarea acesteia la situația concretă se impune interpretarea normei juridice;
- uneori, pentru a putea fi înțeleasă și aplicată corect, o normă juridică trebuie comparată și studiată împreună cu alte norme cuprinse în același act normativ sau în acte normative diferite;
- alteori, necesitatea interpretării rezultă din limbajul și stilul actelor normative care este specific, nefiind exclusă posibilitatea ca unele norme să fie redactate confuz sau să fie contradictorii;
- de asemenea, în actele normative sunt folosite cuvinte al căror sens este diferit de cel obișnuit, fapt pentru care sunt necesare lămuriri și explicații ce necesită cunoștințe de specialitate.

Având în vedere toate aceste aspecte, rezultă că interpretarea normei juridice este necesară pentru a surprinde, a determina sensul pe care l-a avut în vedere legiuitorul când a elaborat și adoptat legea.

INTREBĂRI DE CONTROL

1. Care sunt formele de interpretare a normelor juridice?
2. Precizați corelația (asemănarea și deosebirea) între interpretarea oficială și cea neoficială a normei juridice.
3. Precizați caracteristicile interpretării neoficiale a normelor juridice.

PROPUNERI DE REFERATE

Formele de interpretare a normelor juridice

Modalitatile de interferenta între interpretarea logică și cea literală a normei juridice.

Ce particularitati presupune interpretarea restrictivă a normei juridice.

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ UNITĂȚII DE ÎNVĂȚARE 5

1. Ceterchi Ioan, Craiovan Ion, *Introducere în teoria generală a dreptului*, Ed. All, București, 1998, p. 137-148;
2. Corbeanu Ion, Corbeanu Maria, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 151-166;
3. Dvoracek V. Maria, Lupu Gheorghe, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1996, p. 236-255;
4. Humă Ioan, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Academice Danubius, Galați, 2000, p. 108-116;
5. Mazilu Dumitru, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2000, p. 278-287;
6. Popa Nicolae, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 236-249;

Unitatea de învățare 6

IZVOARELE DREPTULUI

Timp de studiu individual estimat: 8h

După parcurgerea acestei unități de învățare, studentul:

- Va fi *familiarizat* cu elementele definiției ale izvoarelor dreptului.
- Va *ști* să identifice formele izvoarelor dreptului.
- Va *cunoaște* particularitățile contractului normativ
- Va *deține* abilități privind stabilirea precedentului judiciar și formării parcticii juridiciare.

IZVOARELE DREPTULUI

Cuprinsul unității de studiu

1. Noțiunea de izvor de drept.....	71
2. Izvoarele formale ale dreptului.....	72
2.1 Obiceiul juridic (cutuma).....	72
2.2 Precedentul judiciar și practica judiciară.....	73
2.3 Actul normativ.....	74
2.4 Contractul normativ.....	77
2.5 Doctrina.....	78
De retinut!.....	79
Intrebări De Control.....	79
Propuneri De Referate.....	80
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 6.....	

1. NOȚIUNEA DE IZVOR DE DREPT

Izvoarele dreptului reprezintă unul din elementele definitorii ale oricărui sistem de drept.

Norma juridică nu poate deveni obligatorie pentru colectivitate dacă nu îmbracă o anumită formă de exprimare.

În sens strict juridic, conceptul de izvor de drept *este folosit pentru a arata formele de exprimare a normelor juridice – acte normative, obiceiul juridic, practica judiciară, etc.* În general se acceptă că expresia „izvor de drept” este sinonimă cu aceea de „formă de exprimare a dreptului”.

În *Tratatul de enciclopedia dreptului* al profesorului Vălimărescu, izvoarele dreptului sunt definite ca „*elemente care formează substratul regulilor dreptului și diferitele moduri prin care aceste reguli sunt stabilite și ne sunt cunoscute*”.

Izvoarele dreptului diferă de la un sistem juridic la altul, însă majoritatea sistemelor de drept cunosc o pluralitate de izvoare.

Conceptul de izvor de drept cunoaște mai multe accepțiuni.

După criteriul raportului dintre conținut și formă, distingem între:

a) *izvoare materiale ale dreptului (în sens material)* – desemnează factorii de configurare a dreptului, acel ansamblu de realități sociale care influențează voința socială generală exprimată prin norme;

b) *izvoare formale ale dreptului (în sens formal)* – desemnează forma prin care se exteriorizează izvorul material pentru a se impune colectivității (altfel spus, forma pe care o îmbracă dreptul în ansamblul normelor sale). Forma dreptului este: *internă* (vizează cum sau ce exprimă norma juridică) și *externă* (arată „haina” pe care o îmbracă norma juridică – lege, decret, hotărâre).

După caracterul sursei normative, facem distincție între:

a) *izvoare directe* – sunt considerate a fi actele normative;

b) *izvoare indirecte* – nu sunt cuprinse în acte normative, dar la ele se referă aceste acte, implicându-le în conținutul lor (obiceiul, regulile de conviețuire socială).

În funcție de modalitatea de aducere la cunoștința publică, distingem între:

a) *izvoare scrise*;

b) *izvoare nescrise.*

Având în vedere toate aceste accepțiuni, conceptul de izvor de drept poate fi definit ca fiind *forma de exprimare a dreptului, adică modalitatea de instituire sau recunoaștere de către puterea de stat a normelor juridice în procesul de creare a dreptului.*

2. IZVOARELE FORMALE ALE DREPTULUI

În doctrină, opinia majoritară distinge între izvoarele formale ale dreptului:

1. - *obiceiul juridic,*
2. - *precedentul judiciar și practica judiciară,*
3. - *actul normativ,*
4. - *contractul normativ,*
5. - *doctrina.*

2.1 Obiceiul juridic (*cutuma*)

Obiceiul juridic este cel mai vechi izvor de drept.

Obiceiul juridic (*cutuma* sau obiceiul pământului) *este o regulă de conduită nescrisă care s-a format prin repetarea unei practici în decursul timpului, fiind acceptată cu rang de lege de comunitate.*

Obiceiul este rezultatul unei experiențe de viață a unei comunități, apărând sub forma diferitelor tradiții, practici care au reprezentat principala modalitate de ordonare a relațiilor sociale în concordanță cu interesele comunității respective.

Potrivit teoriei romano-canonice trebuie îndeplinite două condiții pentru ca obiceiul să devină drept.

a) *o condiție obiectivă (materială)* – constă într-o regulă veche și incontestabilă;

b) *o condiție subiectivă (psihologică)* –potrivit căreia regula trebuie să aibă un caracter obligatoriu, adică să fie sancționată juridic.

Legiuitorul are posibilitatea de a opta între a aproba (sancționa) obiceiul în norme juridice sau a face trimitere la acesta. În același timp, legiuitorul poate interzice acele obiceiuri care aduc atingere ordinii instituite și apărate de puterea de stat. De asemenea, legiuitorul nu poate împiedica formarea unor noi cutume (uzuri).

În decursul timpului, rolul obiceiului juridic a fost diferit.

În dreptul românesc actual, obiceiul juridic (cutuma) este izvor de drept numai în mod excepțional, atunci când legea trimite expres la obicei.

2.2 Precedentul judiciar și practica judiciară

Precedentul judiciar *este o soluție (hotărâre) pronunțată de o instanță într-o speță similară anterioară.*

Practica judiciară (jurisprudența) *este formată din totalitatea hotărârilor judecătorești pronunțate de către instanțe.*

Rolul jurisprudenței a fost diferit în evoluția dreptului.

Dreptul contemporan românesc nu acordă jurisprudenței calitatea de izvor de drept. Potrivit principiului separației puterilor în stat, puterea judecătorească are menirea de a aplica legea, ea nefiind competentă să o creeze (să legifereze).

2.3 Actul normativ

Actul normativ *este izvorul de drept creat de organe ale puterii publice investite cu competență normativă.*

Actul normativ este întâlnit sub diverse denumiri, în funcție de organul puterii de stat care îl emite.

În cadrul actelor normative, locul primordial îl ocupă *legea*, celelalte acte normative (*decrete, hotărâri și ordonanțe ale guvernului, ordine ale miniștrilor, etc.*) având o poziție subordonată față de lege, fiind elaborate în vederea executării legilor.

1. Legea

În sens larg, termenul de lege desemnează însuși dreptul scris, adică totalitatea actelor normative.

În sens restrâns, legea este acel act normativ care reglementează cele mai importante relații sociale și dispune de forță juridică superioară celorlalte acte normative, fiind adoptat de puterea legislativă după o procedură riguros reglementată.

Principalele trăsături ale legii sunt următoarele:

- a) – numai puterea legislativă este competentă să adopte legi;
- b) – legea are competență de reglementare primară, originară – ea reglementând cele mai importante relații sociale, celelalte acte normative întemeindu-se pe lege și subordonându-se acesteia, având o natură secundă, derivată.

Pe calea delegării legislative, Guvernul poate reglementa, prin ordonanțe, relații sociale care revin normării prin lege. Printr-o lege specială de abilitare, Parlamentul poate delega dreptul de reglementare primară Guvernului.

Forța juridică superioară a legii este o consecință a faptului că ea este adoptată de către cel mai reprezentativ organ al puterii de stat – Parlamentul – acesta reprezentând voiața și interesele cetățenilor, fiind exponent al puterii suverane a poporului;

- c) – legea are întotdeauna caracter normativ. Normativitatea legii rezidă în forța obligatorie și în caracterul ei general;

- d) – legea se distinge de celelalte acte normative și prin procedura specifică de elaborare, a cărei respectare este obligatorie ca o condiție a validității ei. Procedura de elaborare a legilor cuprinde următoarele etape: *inițiativa legislativă, dezbateră proiectului de lege, votarea proiectului de lege, promulgarea și publicarea legii.*

Clasificarea legilor se face în funcție de mai multe criterii.

În funcție de autoritatea lor juridică în sistemul normativ, facem distincție între:

a) *legile constituționale* – stabilesc principiile fundamentale pentru viața socială și de stat, organizarea și funcționarea ordinii într-un stat. Constituția este legea fundamentală a unui stat, constituită din norme juridice, învestite cu forță juridică supremă, și care reglementează acele relații sociale fundamentale care sunt esențiale pentru instaurarea, menținerea și exercitarea puterii. Legile de revizuire a Constituției sunt elaborate și adoptate în baza unei proceduri stipulate în Constituție;

b) *legile organice* – reglementează cele mai importante domenii ale vieții sociale și de stat, având o poziție distinctă față de ierarhia legislativă. Domeniile care fac obiectul reglementării prin legi organice sunt expres prevăzute în Constituție (art. 73 alin. 3). Legile organice sunt adoptate prin votul majorității membrilor fiecărei Camere (majoritatea absolută);

c) *legile ordinare* – reglementează celelalte domenii care nu sunt supuse normării prin legi constituționale sau organice. Procedura de adoptare a legilor ordinare este diferită de cea a legilor organice, fiind necesar doar votul majorității membrilor prezenți din fiecare Cameră a Parlamentului (majoritate relativă).

În funcție de domeniul reglementării juridice, distingem între: *legi cu caracter civil penal, comercial, financiar, etc.*

În funcție de conținutul lor, legile se diferențiază în:

a) *legi materiale* – reglementează conduita (drepturile și obligațiile) subiecților de drept;

b) *legi procedurale* – reglementează modalitățile de desfășurare a unei activități publice sau private, forma în care trebuie să fie sancționați cei care au nesocotit legile materiale.

Se face distincție și între:

a) *legile generale* – reprezintă dreptul comun;

b) *legile speciale* – reglementează o situație particulară în raport cu legile generale. În caz de concurs între legea generală și legea specială se aplică aceasta din urmă;

c) *legile excepționale* – vizează situații cu totul particulare (de ex.: - instituirea stării de necesitate).

În momente de tranziție politică, când Parlamentul nu funcționează, până la constituirea noului Parlament, executivul poate adopta acte cu putere de lege denumite *decrete-legi*.

Decretul-lege este, pe de o parte, decret pentru că este emis de executiv, iar, pe de altă parte, este lege deoarece reglementează relațiile sociale care prin importanța lor fac obiectul normării prin lege, având forță juridică proprie legii.

2. Acte normative ale organelor de stat subordonate legii.

Parlamentul, prin legi, nu poate reglementa multitudinea de situații care apar în viața de zi cu zi a societății, astfel încât este necesară o intervenție normativă și din partea altor organe de stat.

Actele normative subordonate legii, trebuie să respecte următoarele cerințe:

- nu trebuie să cuprindă dispoziții contrare celorlalte legi;
- nu pot reglementa relații sociale care sunt supuse normării prin lege;
- trebuie să se înscrie în limitele competenței materiale și teritoriale ale organelor de stat care le emit,
- trebuie să fie adoptate în forma și cu procedura prevăzută pentru fiecare din ele.

Actele normative subordonate legii au denumiri și forme diferite în sistemul de drept al fiecărui stat.

În România, distingem următoarele categorii de acte normative subordonate legii.

Decretele – sunt acte ale șefului statului (Președintelui), au, de regulă, caracter concret, individual. Anumite decrete prezidențiale *au caracter normativ* – reglementând anumite situații limitativ prevăzute în Constituție și legi, precum: declararea mobilizării, instituirea stării de urgență, declararea războiului. Semnate de Președinte, acestea trebuie contrasemnate de Primul-ministru.

Hotărârile cu caracter normativ ale Guvernului – prevăd măsuri de aplicare a legilor în domenii diferite.

Ordonanțele Guvernului – acte de delegare legislativă, fiind emise numai pe baza unei legi de abilitare. *Ordonanța de Urgență* reprezintă o formă de reglementare specială a Guvernului, ce o poate realiza în cazuri speciale. Fiind emise pe domenii rezervate legii, acestea trebuie supuse aprobării ulterioare a Parlamentului.

Sunt izvoare de drept, *ordinele, instrucțiunile miniștrilor și ale celorlalți conducători ai organelor centrale ale administrației de stat* în măsura în care acestea au caracter normativ, fiind adoptate în baza prevederilor exprese ale legii.

De asemenea, actele organelor locale ale administrației de stat (*Hotărâri ale Consiliului local, Hotărâri ale Consiliului județean, Ordinele Prefectului, Dispozițiile Primarului*) sunt izvoare de drept dacă au caracter normativ.

2.4 Contractul normativ

Potrivit art. 942 C. civ., contractul *este un acord între două sau mai multe persoane spre a constitui sau stinge între dâșii un raport juridic*. În această accepțiune contractul nu poate fi izvor de drept, având un caracter individual.

Anumite contracte nu privesc nemijlocit drepturile și obligațiile unor subiecte determinate (nu se referă la un raport juridic concret), ci stabilesc reguli cu caracter generic ce ajută la reglementarea conduitei părților. Asemenea contracte poartă denumirea de *contracte normative*, având calitatea de izvor de drept.

Ca izvor de drept, contractul poate fi întâlnit în special în domeniul dreptului internațional public, unde îmbracă forma tratatului, acordului, convenției, pactului, reprezentând expresia libertății de voință a statelor în ceea ce privește cooperarea în diferite domenii de activitate.

În dreptul constituțional, contractul normativ reprezintă izvor de drept în materia organizării și funcționării structurii federative a statelor.

Contractul normativ se manifestă ca izvor de drept și în cadrul dreptului muncii, sub forma contractului colectiv de muncă care prevede condițiile generale ale organizării muncii într-o anumită ramură.

2.5 Doctrina

Doctrina cuprinde *analizele, interpretările, opiniile pe care oamenii de specialitate le dau fenomenului juridic*. Doctrina este de fapt chiar *știința dreptului*.

Doctrina are un rol teoretico-explicativ, interpretările științifice venind atât în ajutorul legiuitorului, cât și a magistratului, în procesul de creare, respectiv aplicare a dreptului.

Ca izvor de drept doctrina a îndeplinit un rol deosebit de important în Antichitate și în Evul Mediu.

În Epoca Modernă rolul doctrinei ca izvor de drept s-a restrâns ca urmare a extinderii reglementărilor promovate pe calea actelor normative.

În dreptul românesc actual, doctrina nu are calitatea de izvor de drept.

În *Tratatul de enciclopedia dreptului* al profesorului Vălimărescu, izvoarele dreptului sunt definite ca „*elemente care formează substratul regulilor dreptului și diferitele moduri prin care aceste reguli sunt stabilite și ne sunt cunoscute*”.

Izvoarele dreptului diferă de la un sistem juridic la altul, însă majoritatea sistemelor de drept cunosc o pluralitate de izvoare.

Conceptul de izvor de drept cunoaște mai multe accepțiuni.

După criteriul raportului dintre conținut și formă, distingem între:

a) *izvoare materiale ale dreptului (în sens material)* – desemnează factorii de configurare a dreptului, acel ansamblu de realități sociale care influențează voința socială generală exprimată prin norme;

b) *izvoare formale ale dreptului (în sens formal)* – desemnează forma prin care se exteriorizează izvorul material pentru a se impune colectivității (altfel spus, forma pe care o îmbracă dreptul în ansamblul normelor sale). Forma dreptului este: *internă* (vizează cum sau ce exprimă norma juridică) și *externă* (arată „haina” pe care o îmbracă norma juridică – lege, decret, hotărâre).

INTREBĂRI DE CONTROL

1. În ce constă obiceiul juridic?
2. Care sunt aplicațiile contractului normativ?
3. Care este rolul doctrinei în cazul aplicării cadrului normativ?
4. Precizați principalele acte normative ale organelor de stat.

PROPUNERI DE REFERATE

Rolul doctrinei în aplicarea normelor juridice în sistemul de drept românesc.

Particularitățile precedentului juridic.

Rolul practicii juridice în sistemul dreptului românesc.

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ UNITĂȚII DE ÎNVĂȚARE 6

1. Albici Mihail, *Despre drept și știința dreptului*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 84-87;
2. Ceterchi Ioan, Craiovan Ion, *Introducere în teoria generală a dreptului*, Ed. All, București, 1998, p. 69-94;

3. Corbeanu Ion, Corbeanu Maria, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 167-184;
4. Dvoracek V. Maria, Lupu Gheorghe, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1996, p. 169-190;
5. Djuvara Mircea, *Teoria generală a dreptului. Drept rațional, izvoare și drept pozitiv*, Ed. All Beck, București, 1999, p. 307-354,
6. Humă Ioan, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Academice Danubius, Galați, 2000, p. 63-80;
7. Mazilu Dumitru, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2000, p. 212-237;
8. Popa Nicolae, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 173-197;
9. Voicu Costică, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Sylvi, București, 2000, p. 174-192;

Unitatea de învățare 7

TEHNICA ELABORĂRII ACTELOR NORMATIVE

Timp de studiu individual estimat: 8h

După parcurgerea acestei unități de învățare, studentul:

- Va fi *familiarizat* cu elementele de tehnică legislativă
- Va *ști* să identifice cerințele legiferării
- Va *cunoaște* părțile constitutive ale actelor normative
- Va *deține* abilități privind tehnica elaborării actelor normative

TEHNICA ELABORĂRII ACTELOR NORMATIVE

Cuprinsul unității de studiu

1. Noțiunea de tehnică juridică.....	82
2. Noțiunea de tehnică legislativă.....	83
3. Cerințele legiferării.....	84
4. Părțile constitutive și elementele de structură internă ale actelor normative.....	89
4.1 Părțile constitutive ale actului juridic normativ.....	89
4.2 Elementele de structură internă ale actului juridic normativ.....	92
5. Sistematizarea actelor normative.....	93
De retinut!.....	95
Intrebări De Control.....	95
Propuneri De Referate.....	96
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 7.....	96

Elaborarea actelor normative este o activitate complexă ce se realizează după o anumită procedură și cu respectarea anumitor cerințe. Finalitatea activității de elaborare este reprezentată de *actul juridic normativ*, alcătuit dintr-un ansamblu de norme juridice edictate pentru a reglementa relațiile sociale dintr-un anumit domeniu al vieții sociale.

Actul juridic normativ este rezultatul activității desfășurate de organele de stat ce au competență normativă. Activitatea normativă a acestor organe trebuie să respecte anumite reguli și tehnici de elaborare, astfel încât rezultatul activității lor să producă efecte juridice așteptate de legiuitor.

1. NOȚIUNEA DE TEHNICĂ JURIDICĂ

Elaborarea normelor juridice este o consecință a activității normative a organelor de stat competente, activitate ce se finalizează prin adoptarea de acte normative.

Conceptul de *tehnică juridică* este dezvoltat de Francois Geny care dă o nouă orientare științei dreptului. Francois Geny face distincție între „*dat*” și „*construit*”, distincție care contribuie la înțelegerea tehnicii juridice.

Este dreptul un „*dat*”, în afara oricărei elaborări umane sau este un „*construit*” de către oameni ?

În concepția lui Geny „*dat*”-ul dreptului formulează principiile generale ale unei viitoare reglementări, pe când „*construit*”-ul este rezultatul tehnicii. „*Dat*”-ul corespunde aproximativ noțiunii fundamentale de drept natural, rămânând baza dreptului pozitiv, el oferind „*regula*”, „*principiul*”.

Francois Geny considera că un lucru este „*dat*” când există ca obiect în afara activității productive a omului. Un lucru este „*construit*” când presupune intervenția activității umane. „*Construit*”-ul odată realizat, devine „*dat*” pentru toată lumea.

Întrucât „*dat*”-ul este prea abstract, acesta este pus în aplicare cu ajutorul tehnicii. În definiția dată tehnicii juridice, Francois Geny acordă un rol preponderent elementului rațional, precizând că ea este „*esențialmente o construcție foarte artificială a ceea ce este dat și este mai mult o operă de acțiune decât de inteligență*”.

Tehnică juridică – afirmă profesorul N. Popa – „*constă mai mult în acțiune decât în cunoaștere, implică mai mult voință decât inteligență. Ceea ce caracterizează tehnica juridică este artificiul care operează asupra lucrurilor, modelându-le printr-o serie de mijloace adaptate scopurilor dreptului*”.

Pe baza celor expuse, putem conchide că tehnica juridică *trimite la anumite mijloace, procedee, metode, reguli, folosite de organele de stat cu competență normativă în activitatea de elaborare, sistematizare și aplicare a actelor normative.*

2. NOȚIUNEA DE TEHNICĂ LEGISLATIVĂ

Tehnica legislativă *este parte componentă a tehnicii juridice, fiind alcătuită dintr-un complex de metode și procedee menite să asigure o formă corespunzătoare conținutului reglementărilor juridice.*

Tehnica legislativă se referă la modul concret de elaborare de către legiuitor a actelor normative.

Mircea Djuvara definește legiferarea *drept operația prin care o regulă, așa cum este concepută la un moment dat, față de o situație de fapt dată în societate, se transformă în regulă de drept pozitiv.* În concepția sa, legiferarea cunoaște două momente esențiale:

- constatarea existenței situațiilor sociale ce necesită reglementare juridică;
- desprinderea, configurarea idealului juridic ce urmează să se aplice acestor situații în funcție de conștiința juridică a societății.

Nicolae Titulescu arată că *procedeele pe care le folosește tehnica legislativă încearcă să cuprindă realitățile vieții sociale, în construcții și principii susceptibile să îmbrățișeze și situațiile ca și nevoile noi ale vieții sociale.*

3. CERINȚELE LEGIFERĂRII

În România, activitatea de elaborare a actelor normative este riguros reglementată, potrivit:

- Legii nr. 24 / 27 martie 2000¹ privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, modificată și completată prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 6 / 20 februarie 2003 și Legea nr. 189 / 20 mai 2004²;

- Hotărârea Guvernului nr. 50 / 13 ianuarie 2005³ pentru aprobarea Regulamentului privind procedurile, la nivelul Guvernului, pentru elaborarea, avizarea și prezentarea proiectelor de acte normative spre adoptare.

Cerințele (principiile) legiferării se degajă din dispozițiile Legii nr. 24 / 2000.

A. Principiul fundamentării științifice a activității de elaborare a normelor juridice.

În efortul de a elabora normele juridice, legiuitorul, pe baza unui studiu aprofundat al realității, trebuie să asigure corelația necesară între fapt și drept.

Legiferarea presupune previziune și răspundere. O insuficientă cunoaștere a faptului ce urmează a fi transpus în drept poate conduce la soluții juridice nefondate. O asemenea reglementare care nu ține cont de nevoile sociale reale poate produce reacții de respingere, de revoltă a faptelor împotriva dreptului. Pentru fundamentarea noii reglementări trebuie avute în vedere dezideratele sociale prezente și de perspectivă, precum și insuficiențele legislației în vigoare.

Fundamentarea științifică a unui proiect legislativ trebuie să cuprindă descrierea situațiilor de fapt ce urmează să fie transformate în situații de drept, analiza judecăților de valoare cu privire la determinarea situațiilor de fapt care trebuie transformate, schimbate și care se găsesc în contact cu judecățile de valoare din care se inspiră însăși schimbarea, determinarea efectelor posibile ale viitoarei reglementări, oportunitatea sa, etc.

Surprinderea realităților sociale care reclamă elaborarea unor acte normative, raportarea acestora la scara de valori contemporană, estimarea efectelor sociale posibile, cer un demers științific de natură interdisciplinară la care participă informațiile oferite de sociologie, economie, psihologie, informatică, etc.

Întrucât organele de stat cu competență normativă nu au posibilitatea să întreprindă operațiunile complexe de constatare și evaluare, se face apel la organisme juridice specializate care sunt competente să avizeze proiectele de acte normative.

B. Principiul asigurării unui raport firesc între dinamica și statica dreptului.

¹ Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 139 din 31 martie 2000;

² Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 463 din 24 mai 2004;

³ Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 71 din 20 ianuarie 2005;

Schimbările rapide care intervin în societatea modernă conduc la presiuni sociale dintre cele mai variate, acestea având influențe asupra procesului elaborării actelor normative.

Sistemul de drept va trebui să realizeze un echilibru dinamic între tendințele de conservare și cele de schimbare.

J. J. Rousseau spunea că „*poporul ajunge să disprețuiască legile care se schimbă în fiecare zi*”.

Pentru acest motiv, raportul dintre dinamica și statica dreptului nu este doar o chestiune de politică juridică, el ține de însăși rațiunea dreptului, de menirea sa socială.

C. Principiul corelării sistemului actelor normative.

Acest principiu cere ca fiecare nou act normativ să se integreze în cadrul celor deja existente în ramura de drept respectivă și în ansamblul sistemului de drept.

Unitatea actelor normative trebuie înțeleasă:

- *atât pe linie orizontală*, la elaborarea unui act normativ se va ține seama de toate celelalte acte normative cu aceeași forță juridică, adică de toate celelalte acte normative care cuprind dispoziții ce privesc materia reglementată de noul act;
- *cât și pe linie verticală*, în sensul că se va ține seama de forța juridică, de supremația actului normativ, astfel încât dispozițiile din noul act normativ să se reflecte cu precizie în toate actele normative în materie subordonate lui.

D. Principiul accesibilității și economiei de mijloace în elaborarea actelor normative.

Acest principiu are în vedere faptul că normele juridice trebuie să transmită indivizilor un mesaj clar, pe înțelesul lor.

Ihering remarca că „*legiuitorul trebuie să gândească profund ca un filosof și să se exprime clar ca un țăran*”.

Legiuitorul este obligat să folosească în activitatea de elaborare a actelor normative un limbaj clar, concis, pe înțelesul tuturor, astfel încât să evite confuziile, controversile, reacțiile sociale negative și tendințele de eludare a legii.

Respectarea principiului accesibilității și economiei de mijloace în elaborarea normativă este condiționată de:

1) *alegerea formei exterioare a reglementării* – este o cerință de tehnică legislativă, presupune determinarea formei exterioare a reglementării ce se elaborează în funcție de importanța relațiilor sociale normate, de interesele sociale protejate și de autoritatea care reglementează. De forma exterioară a reglementării depinde valoarea și forța ei juridică;

2) *alegerea modalității reglementării juridice* – se referă la opțiunea legiuitorului în legătură cu un anumit mod de impunere a conduitei prescrise prin normă subiectelor de drept. Astfel, norma juridică poate reglementa în mod imperativ o anumită conduită sau poate lăsa la dispoziția subiectelor de drept dintr-un raport juridic alegerea conduitei. De asemenea, în funcție de specificul relațiilor sociale legiuitorul poate opta pentru o metodă de reglementare sau alta;

3) *alegerea procedurilor de conceptualizare și a limbajului normei* – privește în mod nemijlocit construcția normei, cuprinderea în normă a elementelor structurale, stilul și limbajul juridic.

Norma juridică va fi construită în așa fel încât elementele sale de organizare internă să reprezinte o înșiruire logică de elemente componente.

Norma juridică este rezultatul unui proces de abstractizare, urmare directă a unor operațiuni logice de abstractizare și esențializare pentru a se realiza trecerea de la concret la abstract, de la particular la general.

Pentru o corectă înțelegere și respectare a textului normativ, este necesar ca normele juridice să fie elaborate în directă relație cu necesitatea exprimării realității sociale, trebuind să corespundă necesităților sociale.

În privința limbajului actelor juridice normative trebuie reținute următoarele:

- actele normative trebuie redactate într-un limbaj și stil juridic specific normativ, concis, sobru, clar, care să excludă orice neînțelegere, cu respectarea strictă a regulilor gramaticale și de ortografie;
- în cazul în care apar mai multe înțelesuri pentru același termen sau concept se recomandă explicarea în text a sensului avut în vedere;
- redactarea textelor normative trebuie să se facă prin folosirea cuvintelor în înțelesul limbajului obișnuit, cu evitarea neologismelor, a regionalismelor sau arhaismelor, aceleași noțiuni exprimându-se numai prin aceeași termeni;
- în redactarea actului normativ, de regulă, verbele se utilizează la timpul prezent, forma afirmativă, pentru a se accentua caracterul imperativ al dispoziției respective;

- exprimarea prin abrevieri a unor denumiri sau termeni se poate face numai prin exemplificare în text, la prima folosire;
- utilizarea unor explicații prin norme imperative este permisă numai în măsura în care ele sunt strict necesare pentru înțelegerea textului.

Cerința economiei de mijloace în elaborarea normativă poate fi subordonată următoarelor două reguli ce trebuie avute în vedere:

- *evitarea repetițiilor* – care ar fi de natură să îngreuneze lectura textelor și să sporească volumul actelor normative;
- *evitarea contradicțiilor*. Repetarea frecventă a unor expresii conduce la crearea de variante pentru a nu se ajunge la o monotonie de stil, însă crearea de variante naște pericolul unor interpretări diferite acolo unde trebuie să fie o unitate de vedere.

În doctrină se rețin mai multe procedee de tehnică legislativă ce dau expresie economiei de mijloace în elaborarea normativă: *definiția, trimiterea, asimilarea, ficțiunile, prezumțiile*.

Definiția – este apanajul teoreticienilor, fiind necesară într-un text normativ pentru că impune un sens anume unor termeni, în cadrul unui singur sau mai multor acte normative.

Trimiterea – potrivit acestei tehnici, după ce termenul a fost folosit prima dată e suficient să se facă în articolele următoare o simplă referire la textul în care a fost folosit inițial. Trimiteri se pot face de la un articol al unei legi la altul sau de la o lege la alta.

Asimilarea – constă în supunerea unei categorii de subiecte sau de situații juridice regimului creat pentru o altă categorie. De regulă, legiuitorul alege procedeul asimilării atunci când regimul pe care intenționează să-l realizeze a fost deja reglementat în jurul altui subiect sau situații juridice.

Ficțiunile – sunt un procedeu de tehnică, în conformitate cu care un anumit fapt este considerat ca existent sau ca stabilit, deși el nu a fost stabilit sau nu există în realitate. Ficțiunea pune în locul unei realități, alta inexistentă, afirmând drept reale lucruri care nu există. Exemple de ficțiuni: - situația în care o persoană este declarată incapabilă permanent, deși poate sunt cazuri când ea este capabilă, are momente de luciditate, totuși printr-o ficțiune interzisul este socotit permanent incapabil; - copilul conceput este socotit ca deja născut, el fiind subiect de drept cât privește drepturile sale; - declararea nulității unui act juridic face ca acesta să dispară retroactiv, ca și cum nu ar fi existat niciodată, cu toate că el a ființat un anumit interval de timp.

Mircea Djuvara constată că ficțiunea este „numai un mijloc ajutător al soluției pentru desăvârșirea idealului în justiție”.

Prezumțiile – sunt, de asemenea, procedee tehnice utilizate de legiuitor în construcțiile juridice. Potrivit art. 1199 C. civ., *prezumțiile sunt consecințele ce legea sau magistratul trage din un fapt cunoscut la un fapt necunoscut*. Altfel spus, în anumite situații legiuitorul presupune că ceva, fără a fi fost dovedit, există cu adevărat.

Sub aspectul tehnicii legislative *interesează numai prezumțiile legale*, acestea fiind definite de art. 1200 C. civ. – „Sunt *prezumții legale* acelea care sunt detreminate special prin lege, precum:

1. – *actele ce legea le declară nule ca fiind făcute în fraudă dipozițiilor sale;*
 2. – *în cazurile când legea declară că dobândirea dreptului de proprietate sau liberațiunea unui debitor rezultă din oarecare împrejurări determinate;*
 3. – *abrogat;*
 4. – *puterea ce legea acordă lucrului judecat.*”
- Prezumțiile legale pot fi:

1) *absolute* – care nu pot fi combătute prin proba contrară (de ex.: - prezumția privind autoritatea de lucru judecat);

2) *relative* – care pot fi răsturnate prin proba contrară, care incumbă celui care contestă situația prezumată. (de ex.: - prezumția de proprietate a posesorului de bunăcredință a unui bun mobil corporal, care nu poate fi combătută decât în caz de pierdere sau furt; - prezumția de paternitate a copilului din căsătorie, care nu poate fi combătută decât de soțul mamei, prin acțiunea de tăgadă a paternității).

4. PĂRȚILE CONSTITUTIVE ȘI ELEMENTELE DE STRUCTURĂ INTERNĂ ALE ACTELOR NORMATIVE

4.1 Părțile constitutive ale actului juridic normativ

De principiu, un act normativ are următoarele părți componente¹:

¹ În România, părțile constitutive ale actelor normative sunt expres prevăzute de Legea nr. 24 / 2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative;

a) expunerea de motive – este un document de motivare pe care îl întâlnim în cazul proiectelor de legi și al propunerilor legislative. În expunerea de motive se face o prezentare succintă a actului normativ, a condițiilor care au impus apariția acestuia – la existența unor neconcordanțe legislative sau a unui vid legislativ, a principiilor de baza și a finalităților urmărite prin adoptarea respectivului act normativ, a implicațiilor asupra legislației interne în cazul ratificării sau aprobării unor tratate ori acorduri internaționale, precum și a măsurilor de adaptare necesare.

În cazul ordonanțelor și hotărârilor Guvernului, documentul de motivare poartă denumirea de *note de fundamentare*.

Celelalte acte normative sunt însoțite de *referate de aprobare*.

b) titlul actului normativ – elementul principal de identificare, exprimă denumirea generică a actului, în funcție de categoria sa juridică și de autoritatea emitentă, precum și obiectul reglementării exprimat sintetic.

Titlul actului normativ prin care se modifică sau se completează un alt act normativ va exprima operațiunea de modificare sau de completare a actului normativ avut în vedere. Se interzice ca denumirea proiectului unui act normativ să fie aceeași cu cea a altui act normativ în vigoare.

După adoptarea actului normativ, titlul se întregește cu un număr de ordine și cu anul în care a fost adoptat acesta.

c) preambulul – constituie o introducere, o punere în temă a subiectelor de drept în legătură cu rațiunile care au condus la adoptarea actului normativ (motivția social-politică).

Includerea preambulului în cuprinsul actului normativ se apreciază de la caz la caz.

La ordonanțele de urgență preambulul este obligatoriu și cuprinde prezentarea elementelor de fapt și de drept ale situației extraordinare ce impune recurgerea la această cale de reglementare.

d) formula introductivă – constă într-o propoziție care cuprinde denumirea autorității emitente și exprimarea hotărârii de luare a deciziei referitoare la emiterea sau adoptarea actului normativ respectiv.

În cazul legilor, formula introductivă este următoarea „Parlamentul României adoptă prezenta lege”.

Pentru actele Guvernului formula introductivă este „În temeiul art. 108 din Constituție, republicată, Guvernul României adoptă prezenta hotărâre / ordonanță”. În cazul ordonanțelor trebuie să se facă referire și la legea de abilitare. La ordonanțele de urgență, formula introductivă este „În temeiul art. 115 alin. 4 din Constituție, republicată, Guvernul României adoptă prezenta ordonanță de urgență”.

La celelalte categorii de acte normative formula introductivă cuprinde autoritatea emitentă, denumirea generică a actului, în funcție de natura sa juridică, precum și temeiurile juridice pe baza și în executarea cărora actul a fost emis.

e) partea dispozitivă – reprezintă conținutul propriu-zis al reglementării, alcătuit din totalitatea normelor juridice instituite pentru relațiile sociale ce constituie obiectul actului în cauză.

În această parte sunt cuprinse:

e1) dispozițiile generale – cuprind prevederi care orientează întreaga reglementare, determină obiectul și principiile acesteia. Ele se grupează în primul capitol și nu se reiau în restul reglementării;

e2) dispozițiile de fond (conținut) – cuprind reglementarea propriu-zisă a relațiilor sociale ce fac obiectul actului. Succesiunea și gruparea dispozițiilor de fond cuprinse în actul normativ se fac în ordinea logică a desfășurării activității reglementate, asigurându-se ca prevederile de drept material să precedă pe cele de ordin procedural, iar în caz de instituire de sancțiuni, aceste norme să fie înaintea dispozițiilor tranzitorii și finale;

e3) dispozițiile tranzitorii – cuprind măsurile ce se instituie cu privire la derularea raporturilor juridice născute în temeiul vechii reglementări care urmează să fie înlocuită de noul act normativ. Dispozițiile tranzitorii trebuie să asigure, pe o perioadă determinată, corelarea celor două reglementări, astfel încât punerea în aplicare a noului act normativ să decurg firesc și să evite retroactivitatea acestuia sau conflictul între norme succesive.

e4) dispozițiile finale – cuprind măsurile necesare pentru punerea în aplicare a actului normativ, data intrării în vigoare a acestuia, implicațiile asupra altor acte normative, ca: abrogări, modificări, completări, precum și dispoziția de republicare dacă este cazul. La actul normativ cu caracter temporar se prevede și perioada de aplicare sau data încetării aplicării sale.

f) formula de atestare a autenticității actului normativ – exprimă asigurarea semnării lui de către reprezentantul legal al emitentului, se datează și se numerotează.

Formula de atestare a legalității adoptării proiectului de lege, utilizată de fiecare Cameră, în ordinea adoptării, este:

„Acest proiect de lege a fost adoptat de Camera Deputaților/Senat în ședința din ..., cu respectarea prevederilor din art. 76 alin. 1 sau, după caz, art. 76 alin. 2 din Constituția României, republicată” – în cazul în care Camera Deputaților/Senatul adoptă proiectul de lege sau propunerea legislativă, cu sau fără amendamente;

„Acest proiect de lege se consideră adoptat de Camera Deputaților/Senat în forma inițială, în condițiile art. 75 alin. 2 teza a III-a sau ale art. 115 alin. 5 teza a III-a, după caz, din Constituția României, republicată” – în cazul în care se depășește termenul prevăzut pentru adoptare.

Formula de atestare a legalității adoptării legii va avea următorul cuprins:

„Această lege a fost adoptată de Parlamentul României, cu respectarea prevederilor art. 75 și ale art. 76 alin. 1 sau 2, după caz, din Constituția României, republicată.”

Data legii este aceea la care i se dă număr, după promulgare. Pentru actele normative ale Parlamentului, care, potrivit legii, nu se supun promulgării, data actului este aceea a adoptării.

Actele Guvernului poartă data ședinței Guvernului în care actul a fost aprobat. Data celorlalte acte normative este aceea la care au fost semnate.

Numerotarea actelor normative se face în ordinea datării lor, separat pe fiecare an calendaristic.

g) anexele – fac corp comun cu actul normativ și au aceeași forță juridică, prin conținutul lor sunt redate organigrame, tabele, schițe, statistici etc. dacă sunt mai multe anexe acestea se numerotează cu cifre arabe, în ordinea în care au fost enunțate în textul actului normativ.

4.2 Elemente de structură internă ale actelor normative

A. Articolul

Ca element structural de bază al părții dispozitive, articolul *cuprinde, în principiu, o singură dispoziție normativă referitoare la o singură situație concretă.*

Articolul se exprimă în textul actului normativ prin abrevierea „*art.*”. Articolele se numerotează în continuare, în ordinea din text, de la începutul până la sfârșitul actului normativ, cu cifre arabe. Dacă actul normativ cuprinde un singur articol, acesta se definește prin expresia „*Articol unic*”. În cazul actelor normative care au ca obiect modificări sau completări ale altor acte normative, articolele se numerotează cu cifre romane, păstrându-se numerotarea cu cifre arabe pentru textele modificate sau completate.

În cazul codurilor și legilor de mare întindere, articolele sunt prevăzute cu *denumiri marginale*, care exprimă sintetic obiectul lor.

Articolele se pot grupa pe *capitole*, care la rândul lor se pot împărți pe *secțiuni*. Capitolele se grupează în sens ascendent în *titluri* și dacă e necesar în *părți* care apoi se pot corela în *cărți*. Secțiunile, capitolele, titlurile au denumiri care evocă pe scurt conținutul prevederilor pe care le conțin. La numerotarea capitolelor, titlurilor, părților și cărților se folosesc cifre romane, în succesiunea avută în structura în care se integrează. Secțiunile se numerotează cu cifre arabe.

Atunci când într-un act normativ se introduc articole noi, fără a se modifica numerotarea veche a actului normativ, se folosește metoda introducerii unor indici.

Articolul se subdivide în *alineate*.

B. Alineatul.

Alineatul *este constituit, de regulă, dintr-o singură propoziție sau frază care dă expresie normativă unei ipoteze juridice specifice ansamblului articolului*. Dacă dispoziția nu poate fi exprimată într-o singură propoziție sau frază, se pot adăuga noi propoziții sau fraze, separate prin punct și virgulă.

Dacă un articol are două sau mai multe alineate, acestea se numerotează la începutul fiecăruia cu cifre arabe cuprinse în paranteză. Totuși, exigența clarității și conciziei actului normativ presupune ca un articol să nu cuprindă prea multe alineate.

Dacă textul unui articol sau alineat conține enumerări prezentate distinct acestea se identifică prin utilizarea literelor alfabetului.

5. SISTEMATIZAREA ACTELOR NORMATIVE

Un alt aspect al tehnicii în elaborarea actelor normative îl constituie *sistematizarea lor*.

În fiecare țară există numeroase acte normative, acestea în totalitatea lor constituind sistemul legislației acelei țări. Numărul mare al actelor normative a impus necesitatea sistematizării lor, pentru că în lipsa acestora folosirea lor ar fi fost dificilă.

Sistematizarea actelor normative *constituie o operațiune juridică foarte importantă atât în elaborarea, cât și în realizarea dreptului*.

Sistematizarea are drept obiect *o anumită organizare a actelor normative în vigoare, potrivit unor criterii obiective și subiective, în scopul bunei cunoașteri și aplicării a acestora în relațiile sociale*.

Principalele forme de sistematizare a actelor normative sunt:

a) *încorporarea;*

b) *codificarea.*

Încorporarea *constă în gruparea actelor normative în diferite colecții ori culegeri, în funcție de diverse criterii: cronologic, alfabetic, pe ramuri de drept sau instituții juridice*.

Caracteristic pentru încorporare este faptul că aceasta utilizează materialul normativ așa cum este el alcătuit, fără să aducă vreo modificare de conținut, corectându-se eventual doar anumite greșeli gramaticale sau erori materiale.

Încorporarea poate fi:

- *oficială*, când este înfăptuită de un organ de stat cu competențe în acest sens, care întocmește culegeri de acte normative intitulate ca atare sau repertoriu legislativ, index legislativ, legislație uzuală;

- *neoficială*, când este realizată de diferite organisme și organizații nestatale, edituri, instituții de cercetare, etc., care întocmesc îndrumare legislative.

Încorporarea este cea mai simplă și cea mai veche formă de sistematizare a actelor normative.

Codificarea este o formă superioară de sistematizare a actelor normative. Aceasta se deosebește de încorporare atât prin obiectul ei, prin subiectele ce o realizează, cât și prin forța juridică a rezultatului codificării.

Codificarea *se realizează prin cuprinderea unitară a tuturor sau aproape a tuturor actelor normative ce alcătuiesc o ramură de drept, prin prelucrarea lor și constituirea unui singur act normativ, nou, denumit cod, având valoarea unei legi.*

Codificarea este o parte componentă a activității de elaborare a dreptului, a legiferării, adoptarea codului fiind de competența exclusivă a organului legiuitor. În vederea adoptării unui cod, legiuitorul desfășoară o activitate complexă ce poate cuprinde:

- prelucrarea și ordonarea logică a întregului material normativ,
- îndepărtarea normelor perimate;
- completarea lacunelor prin introducerea unor norme noi;
- utilizarea unor mijloace moderne de tehnică legislativă.

Codul are drept trăsături specifice: claritatea, precizia, integralitatea în expunere, caracter practic, logică, frumusețea stilului.

Francois Geny considera că un lucru este „*dat*” când există ca obiect în afara activității productive a omului. Un lucru este „*construit*” când presupune intervenția activității umane. „*Construit*”-ul odată realizat, devine „*dat*” pentru toată lumea.

Întrucât „*dat*”-ul este prea abstract, acesta este pus în aplicare cu ajutorul tehnicii. În definiția dată tehnicii juridice, Francois Geny acordă un rol preponderent elementului rațional, precizând că ea este „*esențialmente o construcție foarte artificială a ceea ce este dat și este mai mult o operă de acțiune decât de inteligență*”.

Tehnica juridică – afirmă profesorul N. Popa – „*constă mai mult în acțiune decât în cunoaștere, implică mai mult voință decât inteligență. Ceea ce caracterizează tehnica juridică este artificiul care operează asupra lucrurilor, modelându-le printr-o serie de mijloace adaptate scopurilor dreptului*”.

Pe baza celor expuse, putem conchide că tehnica juridică *trimite la anumite mijloace, procedee, metode, reguli, folosite de organele de stat cu competență normativă în activitatea de elaborare, sistematizare și aplicare a actelor normative.*

INTREBĂRI DE CONTROL

1. Care sunt procedeele tehnice în elaborarea actelor normative ?
2. Precizați formele intrării în vigoare a acetului normativ.
3. Prin ce modalitate se adoptă actul normativ?
4. Precizati diferențele dintre dicutarea și adoptarea proiectul actului normativ.

PROPUNERI DE REFERATE

Stilul actelor normative.

Mijloacele de sistematizare a actelor normative.

Procedeele tehnice de aplicare a normelor juridice.

Procedee de interpretare a normelor juridice din actele normative.

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ UNITĂȚII DE ÎNVĂȚARE 7

1. Bădescu Mihai, *Teoria actului juridic*, Ed. Lumina Lex, București, 2003, p. 9-54,
2. Ceterchi Ioan, Craiovan Ion, *Introducere în teoria generală a dreptului*, Ed. All, București, 1998, p. 115-128;
3. Djuvara Mircea, *Teoria generală a dreptului. Drept rațional, izvoare și drept pozitiv*, Ed. All Beck, București, 1999, p. 370-374,
4. Humă Ioan, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Academice Danubius, Galați, 2000, p. 81-93;
5. Mazilu Dumitru, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2000, p. 238-250;
6. Popa Nicolae, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 198-219;
7. Voicu Costică, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Sylvi, București, 2000, p. 193-213;

Unitatea de învățare 8

SISTEMUL ȘI REALIZAREA DREPTULUI

Timp de studiu individual estimat: 8h

După parcurgerea acestei unități de învățare, studentul:

- Va fi *familiarizat* cu criteriile constituirii sistemului de drept

- *Va ști să identifice ramurile de drept*
- *Va cunoaște formele de realizare ale dreptului*
- *Va deține abilități privind fazele de aplicare a dreptului*

SISTEMUL ȘI REALIZAREA DREPTULUI

Cuprinsul unității de studiu

1. Sistemul dreptului.....	98
1.1 Considerații generale.....	98
1.2 Criteriile constituirii sistemului dreptului.....	99
1.3. Ramurile dreptului.....	101
1.4 Dreptul public și dreptul privat.....	103
2. Realizarea dreptului.....	104
2.1 Noțiunea de realizare a dreptului.....	104
2.2 Formele realizării dreptului.....	
2.3 Fazele aplicării dreptului.....	105
De retinut!.....	107
Intrebări De Control.....	108
Propuneri De Referate.....	109
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 8.....	109
	110

1. SISTEMUL DREPTULUI

1.1 Considerații generale

Prin „sistem”, în general, înțelegem *un ansamblu de elemente legate între ele, având ceva comun, care le armonizează și constituie un tot unitar.*

Studiul sistemului dreptului ne ajută să înțelegem mai bine cerințele reglementării juridice, permițând să tragem concluzii în legătură cu acele particularități reflectate în norma juridică, particularități care diferă de la o etapă la alta a dezvoltării sociale.

Analiza amănunțită a sistemului dreptului permite o mai bună organizare a cercetării juridice prin înțelegerea corectă a locului pe care-l ocupă fiecare normă în cadrul instituției, ramurii sau chiar a întregului sistem de drept.

Sistemul dreptului ajută și la perfecționarea continuă a procesului de codificare și sistematizare a normelor juridice.

O concepție despre sistemul de drept a existat încă din epoca în care apar primele norme sociale cu caracter juridic. Jurisconșulții romani susțineau că toate normele juridice servesc atât intereselor generale, cât și unor interese particulare, în a căror realizare sunt interesați membrii diferitelor grupuri sociale.

Această concepție a fost dezvoltată ulterior, în Evul Mediu și apoi, în Epoca Modernă.

Unitatea normei juridice, ușor de demonstrat de altfel, nu exclude, ci dimpotrivă, presupune existența unor trăsături particulare pentru numeroase categorii sau subcategorii de norme juridice. Aceasta permite să înțelegem necesitatea și realitatea unei împărțiri a normei juridice în ramuri și instituții juridice, care poate fi explicată în mod științific numai în cadrul sistemului de drept.

Revenind însă la caracterul *integrativ* a sistemului de drept, la baza acestei unități stau următorii factori:

- a) *voința unică* – obiectivată prin acțiunea legislativă a Parlamentului;
- b) *scopul unic* – al normei juridice, adică îndeplinirea intereselor generale ale societății;
- c) *unitatea „câmpului juridic”* – normele sunt generale și impersonale, astfel încât nu se aplică într-un singur caz, ci în mod repetat într-un spațiu și un timp dat, care intră sub incidența unui sistem determinat de drept;

d) *unitatea modului de realizare a normei juridice* – rezultând din intervenția, la nevoie, a forței publice.

Orice sistem de drept implică însă atât unitatea, cât și diversitatea de norme juridice.

Totodată, un ansamblu de norme se ridică la calitatea de sistem de drept numai în măsura în care se structurează prin interrelații necesare între elementele componente, adică relații reciproce care să fie stabile. O normă juridică se definește și se realizează prin raportare la celelalte norme ale sistemului.

Putem conchide așadar că, sistemul dreptului reprezintă *totalitatea normelor juridice existente la un moment dat, legate între ele prin trăsături comune de natură a releva unitatea lor și care sunt despărțite în mod relativ de unele particularități în raport cu obiectul și metoda reglementării juridice.*

1.2 Criteriile constituirii sistemului dreptului

Cercetările efectuate în domeniul dreptului au dus la concluzia potrivit căreia criteriul principal al împărțirii normelor juridice în ramuri de drept îl constituie obiectul reglementării juridice.

Acesta este un criteriu științific care grupează și subordonează celelalte criterii.

Pe lângă această „*unitate de măsură*” există însă și alte criterii, cu un caracter subsidiar. Este vorba de metoda reglementării și de principiile dreptului.

A. Obiectul reglementării juridice

Trebuie subliniată în acest context, importanța pe care o are o grupă mai largă de relații sociale, strâns legate între ele prin trăsături specifice, proprii, precum și caracterul pe care-l are reglementarea juridică a acestor relații. În urma existenței unor relații sociale variate, însăși relația juridică are trăsături specifice, care relevă existența de sine stătătoare a unor categorii distincte de norme juridice. Deci, criteriul esențial al distincției diferitelor categorii de norme juridice îl constituie sfera de relații sociale care fac obiectul reglementării juridice.

B. Metoda reglementării juridice

În sistemul dreptului se cunosc diferite metode de reglementare juridică. De ex., întâlnim *metoda autoritarismului* (reglementări autoritare), metodă ce presupune organizarea și reglementarea autoritară a raportului social de organizațiile de stat în sistemul contractual, la baza încheierii contractului punându-se autonomia de voință.

C. Principiile dreptului

Concură și ele, într-o anumită măsură, la completarea tabloului general al criteriilor ce stau la baza distincției normelor juridice pe ramuri.

De pildă, principiul legalității își găsește concretizare în mai multe ramuri de drept, dar aplicarea lui prezintă o importanță deosebită pentru ramura organizării instanțelor judecătorești sau principiul repartizării după muncă – este legat de reglementarea raporturilor de muncă, adică își găsește concretizare în principal în dreptul muncii.

D. Instituția juridică

O importantă categorie de norme juridice o constituie *instituția juridică*. Ea se subordonează ramurii de drept, fiind un element component al acesteia. (de ex.: - în dreptul familiei găsim instituția juridică a căsătoriei, instituția rudeniei, adopția etc)

Între toate aceste instituții există legături, determinate de unitatea scopurilor, finalităților ce apar și se dezvoltă în cadrul familiei. Între ele există și deosebiri, ceea ce determină o grupare mai restrânsă și mai unitară a normelor juridice respective, în cadrul unor subdiviziuni ale ramurii de drept.

Putem concluziona așadar că, *instituția juridică cuprinde un ansamblu de norme juridice ce reglementează o categorie mai restrânsă de relații sociale, legate între ele prin trăsături specifice, care le deosebesc de alte relații sociale.*

Astfel, putem crea și definiția *ramurii de drept* ca fiind *un ansamblu de norme juridice care reglementează o categorie mai mare de relații sociale, legate între ele prin trăsături comune, folosind, de regulă, aceeași metodă de reglementare și având, în general, principii comune care guvernează această reglementare.*

1.3 Ramurile dreptului

Sistemul dreptului include numeroase ramuri, cum ar fi: dreptul constituțional, administrativ, financiar, muncii, funciar, civil, familiei, penal, procesual-penal, procesual-civil, internațional public, internațional privat.

O rapidă trecere în revistă a câtorva va lămuri asemănările și deosebirile dintre diferitele norme juridice și va contura mai clar ideea de ramură de drept.

a) *Dreptul constituțional* este un ansamblu de norme juridice prin care se stipulează organizarea și exercitarea puterii de stat. Obiectul dreptului constituțional îl constituie totalitatea normelor prin care este organizată puterea suverană, precum și normele care reglementează exercitarea puterii. Putem spune, sintetic, că obiectul dreptului constituțional îl constituie relațiile sociale care iau naștere în cadrul organizării și exercitării puterii de stat.

b) *Dreptul administrativ* reglementează relațiile sociale ce apar în procesul organizării și îndeplinirii de către organele de stat a activității executive.

Cu alte cuvinte, obiectul dreptului administrativ îl constituie reglementarea relațiilor juridice care se statornicesc în procesul organizării și exercitării activității executive.

c) *Dreptul financiar* reglementează relațiile sociale care apar în sfera activității financiare a statului. Relațiile juridice financiare sunt foarte complexe. Ele apar în procesul întocmirii, aprobării și executării bugetului de stat, între organele statului, între organele de stat și cetățeni, între organele de stat și organizațiile neguvernamentale.

d) *Dreptul muncii* conține norme juridice prin care se instituie importante drepturi și obligații pentru angajator și angajat, dându-se raportului de muncă o reglementare ce îmbină interesele generale cu interesele personale.

e) *Dreptul funciar* reglementează relațiile sociale privind proprietatea funciară și anumite aspecte referitoare la toate categoriile de raporturi funciare. Așadar, dreptul funciar cuprinde totalitatea normelor juridice care reglementează raporturi funciare în legătură cu folosirea pământului, pădurilor, apelor aflate în proprietatea publică sau privată.

f) *Dreptul civil* poate fi definit ca acea ramură a dreptului care reglementează marea majoritate a raporturilor patrimoniale, unele raporturi personale nepatrimoniale, precum și condiția juridică a persoanelor fizice și persoanelor juridice.

Normele dreptului civil reglementează în principal raporturile patrimoniale cum sunt cele de proprietate, raporturile contractuale, raporturile de vânzare – cumpărare, etc.

g) *Dreptul penal* cuprinde totalitatea normelor juridice care stabilesc ce fapte sunt considerate infracțiuni și care este pedeapsa pe care trebuie să o aplice instanța de judecată celor ce s-au făcut vinovați de săvârșirea infracțiunii.

Deci, dreptul penal reglementează raporturile dintre puterea de stat și persoanele care au săvârșit infracțiuni, în legătură cu aplicarea pedepsei, în conformitate cu legea.

Prin toate normele sale, dreptul penal apară ordinea socială, dreptul și interesele legitime ale cetățenilor.

Așadar, obiectul dreptului penal îl constituie reglementarea raporturilor juridice legate de săvârșirea unor fapte socialmente periculoase.

h) *Dreptul familiei* este acea ramură a dreptului care reglementează raporturile născute din căsătorie, rudenie și adopție, vizând întărirea familiei pe baza principiului deplinei egalități în drepturi dintre bărbat și femeie și ocrotirea prin toate mijloacele a mamei și copilului.

i) *Dreptul internațional* cuprinde normele create în cadrul relațiilor dintre state, cu participarea și pe baza acordului de voință al acestora. Prin urmare, statele sunt creatoare ale dreptului internațional, acestea participând la relațiile internaționale ca state suverane și independente, egale între ele.

De asemenea, unele norme de drept internațional pot exista și pe calea practicii îndelungate și a recunoașterii tacite de către state a caracterului lor obligatoriu, ceea ce se numește cutumă internațională.

Tratatele internaționale sunt acele „*contracte*” care asigură cea mai solidă stabilitate relațiilor internaționale, prevăd precis drepturile și obligațiile părților, regulile ce trebuie respectate.

1.4 Dreptul public și dreptul privat

De la Ulpian, cunoscutul jurist roman, ne-a rămas prima structurare a normelor unui sistem de drept. Se distingeau în cadrul dreptului roman „*jus publicum*” (dreptul public) și „*jus privatum*” (dreptul privat), în sensul că cel dintâi apară interesele statului, iar cel de al doilea interesele indivizilor.

Această împărțire – în concepția juriconsulților romani – avea, deci în vedere existența raporturilor sociale particulare și a raporturilor sociale ce luau naștere între statul roman și particulari. Astfel, în acea epocă, normele privitoare la familie, comerț etc. se încadrau în dreptul privat, iar cele referitoare la activitatea organelor de stat – administrativ, financiar, penal – în dreptul public.

Această concepție a romanilor a împărțirii normelor în cadrul sistemului de drept a fost menținută și dezvoltată și în celelalte orânduirii sociale.

În Epoca Modernă apare însă o analiză minuțioasă a dreptului public și dreptului privat. Se nuanțează acum și se subliniază utilitatea împărțirii în drept public și drept privat, diferențele importante care apar între raporturile juridice de drept public și raporturile juridice de drept privat.

Câteva criterii apar în această dihotomie:

a) dreptul public *reglementează relațiile sociale din domeniul organizării puterii publice*, în vreme ce dreptul privat *reglementează relațiile sociale patrimoniale și nepatrimoniale la care participă particularii*;

b) în ceea ce privește scopul, statul *este preocupat de scopul (interesul) general*, iar individul *de acela personal (privat)*;

c) raporturile juridice de drept public *sunt, de regulă, raporturi unilaterale, când drepturile lezate se apără din oficiu*; raporturile juridice de drept privat *sunt bilaterale, când dreptul se asigură prin intervenție, la cererea părților*.

Dreptul public cuprinde ramuri precum: dreptul constituțional, administrativ, penal, financiar, etc.

Dreptul privat include, între altele, dreptul civil, comercial, etc.

2. REALIZAREA DREPTULUI

Adoptarea actelor normative de către autoritățile publice competente are drept scop reglementarea relațiilor sociale în vederea instituirii unei ordini juridice armonioase în societate, vizând și realizarea unor cerințe sociale pe baze juridice și echitabile pentru toți membri societății.

Cu ajutorul normelor juridice statul își realizează funcțiile sale în domeniul suveranității și independenței naționale, unității asigurării ordinii constituționale, garantării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, etc.

2.1 Noțiunea de realizare a dreptului

Realizarea dreptului *reprezintă o activitate complexă și continuă de transpunere în realitatea vieții sociale a normelor juridice*. În această activitate sunt implicate atât persoane fizice, cât și persoane juridice. Acestea din urmă acționează și se manifestă ca subiecte de drept privat (societăți comerciale, asociații, fundații etc) sau autorități și instituții publice.

Acțiunea de realizare a dreptului definește acțiunea de respectare a dreptului, implicarea autorităților publice potrivit competenței atribuite fiecăreia.

În procesul de realizare a dreptului trebuie pornit de la realitățile sociale care au generat adoptarea normelor juridice și de la conduita oamenilor – anume gradul de acceptare a normelor juridice.

2.2 Formele realizării dreptului

Dreptul oferă oamenilor modele de comportament, construiește tipologii subordonate unor scopuri practice.

Statul, ca reprezentant politic al societății, trebuie să țină seama atunci când creează norme juridice și de gradul de înțelegere și de acceptare benevolă a cadrului juridic creat prin normele de drept.

De aceea se impune a se institui acea ordine socială, care corespunde cel mai bine cerințelor unei comunități. Disciplinarea cetățenilor se poate face cel mai ușor prin conștientizarea și responsabilizarea lor.

Libertatea omului nu trebuie confundată cu „*fac ce vreau*”, ci această libertate trebuie să se manifeste în cadrul unei ordini sociale.

Realizarea dreptului, în mod concret, are loc prin două forme (modalități):

A. – realizarea dreptului prin activitatea de respectare și executare a legilor.

Dreptul instituie un comportament obligatoriu pentru subiectele cărora i se adresează. Normele juridice reprezintă întotdeauna „*comandamente*” sau „*ordine*” ale statului. În acest sens, pentru ca acestea să fie respectate și dreptul să-și atingă scopul, normele juridice trebuie să fie aduse la cunoștința publică.

Așadar, prima etapă în procesul de realizare a dreptului este aducerea la cunoștința publică a normelor juridice prin publicarea lor.

De modul consecvent și prompt în care autoritățile publice aduc la cunoștință normele juridice depinde în mare măsură deprinderea unei conștiințe juridice în plan social. Oamenii trebuie să cunoască și să înțeleagă sensul reglementărilor juridice și să se supună acestora.

Variantele avute în vedere în cadrul acestei forme de realizare a dreptului sunt:

- subiectele de drept respectă întocmai conduita impusă de normele juridice;
- subiectele de drept se abțin și nu dau naștere la raporturi juridice (drept în conservare);
- autoritățile publice participă, în limita competențelor, la executarea acestor competențe printr-o activitate legală, continuă și neabuzivă.

B. – aplicarea dreptului de către autoritățile și instituțiile publice. Cerințelor sociale trebuie să li se dea satisfacție prin adoptarea cadrului normativ general al societății.

Normele de drept edictate trebuie însă și urmărite în executarea lor, ceea ce presupune implicarea directă a unor autorități publice în procesul de realizare a dreptului.

Atingerea scopului normelor juridice, deci se sprijină, uneori, pe acea intervenție coercitivă a statului.

În sens strict juridic, actul de aplicare a dreptului trebuie să aibă un caracter concret, să pomească de la un caz particular pe care-l soluționează, este, așadar, aplicarea de la general la particular.

Un act de aplicare nu seamănă cu altul de aceeași valoare, pentru că situațiile concrete nu seamănă între ele. Dacă norma juridică se aplică atâta timp cât este în vigoare, actele de aplicare au în vedere individualizarea unei situații de fapt într-un context general al dreptului.

Caracteristicile actelor de aplicare a dreptului în raport cu activitatea normativă sunt:

- a) – actul de aplicare a dreptului are valoarea unui fapt juridic, provocând nașterea, modificarea sau stingerea unui raport juridic;
- b) – efectul în timp al celor două categorii de acte diferă (vezi mai sus);
- c) – actele de aplicare se deosebesc de actele normative și în ceea ce privește condițiile formale de valabilitate. Putem afirma că nu există o *regulă* în *regula* de aplicare a dreptului. Aceasta deoarece avem o diversitate de norme juridice susceptibile de a fi încălcate, dar și mijloace diferite prin care statul intervine în respectarea legii.

Procesul de aplicare a dreptului depinde de felul normei încălcate (penale, civile, administrative, etc.), de organul chemat să restabilească legea (instanțe de judecată, organe administrative, financiare, etc.), de competența și mijloacele pe care acesta le folosește potrivit legii.

2.3 Fazele aplicării dreptului

Autoritățile publice implicate prioritar în realizarea dreptului sunt cele judecătorești.

Pentru realizarea dreptului distingem următoarele trei faze sau etape ale procesului de aplicare:

- a) *stabilirea stării de fapt* – trebuie stabilită situația de fapt ce constă în cercetarea, observarea, analiza în concret a ceea ce trebuie lămurit și explicat. Este obligatorie o evaluare cât mai profundă, complexă și completă a faptelor, a elementelor externe, conexiunile posibile, situațiile precedente, consecințele ce s-ar putea deduce, etc.

Unele dificultăți în stabilirea stării de fapt sunt înlăturate prin participarea unor specialiști, cum ar fi experții tehnici, judiciari, contabili, etc.

- b) *stabilirea stării de drept*. Odată stabilită situația de fapt, se impune a se stabili norma juridică aplicabilă.

Se stabilește norma juridică și se face raportarea la starea de fapt constatată anterior.

c) *elaborarea actului de aplicare* – constituie faza finală a activității de realizare a dreptului și dă naștere la o situație juridică concretă.

În cazul hotărârii judecătorești, cel mai important act de aplicare îndeplinit de magistrat, actul de aplicare se numește „*pronunțare a hotărârii judecătorești*”. Hotărârile judecătorești pronunțate de instanța de fond (prima instanță) se numesc *sentințe*, iar cele date în căi de atac – *decizii*.

Hotărârea judecătorească este alcătuită din trei părți:

a) *partea introductivă* – cuprinde denumirea instanței, membrii completului de judecată, numărul dosarului, părțile, data când au avut loc dezbaterile, când s-a pronunțat instanța, concluziile părților, etc.;

b) *considerentele* – partea cea mai amplă a hotărârii, instanța consemnează starea de fapt și cea de drept, motivul pentru care admite / respinge cererea;

c) *dispozitivul* – decizia asupra căreia s-a oprit instanța. Aici se arată dacă se admite sau nu acțiunea, drepturile recunoscute părților, obligațiile impuse, termenul în care poate fi exercitată calea de atac, etc.

Realizarea dreptului înseamnă în fapt realizarea scopului pentru care dreptul există. Nu este suficient a crea norme juridice, trebuie să se urmărească și aplicarea lor, aceasta în vederea unei ordini sociale, necesare manifestată într-un „*câmp liber*” a tuturor indivizilor.

de reținut!

Studiul sistemului dreptului ne ajută să înțelegem mai bine cerințele reglementării juridice, permițând să tragem concluzii în legătură cu acele particularități reflectate în norma juridică, particularități care diferă de la o etapă la alta a dezvoltării sociale.

Analiza amănunțită a sistemului dreptului permite o mai bună organizare a cercetării juridice prin înțelegerea corectă a locului pe care-l ocupă fiecare normă în cadrul instituției, ramurii sau chiar a întregului sistem de drept.

Sistemul dreptului ajută și la perfecționarea continuă a procesului de codificare și sistematizare a normelor juridice.

O concepție despre sistemul de drept a existat încă din epoca în care apar primele norme sociale cu caracter juridic. Jurisconștii romani susțineau că toate normele juridice servesc atât intereselor generale, cât și unor interese particulare, în a căror realizare sunt interesați membrii diferitelor grupuri sociale.

Această concepție a fost dezvoltată ulterior, în Evul Mediu și apoi, în Epoca Modernă.

INTREBĂRI DE CONTROL

1. Care sunt modalitățile de realizare ale dreptului?
2. Prin ce mijloace se pot respecta prevederile legale?
3. Ce organe de stat au competența aplicării normelor juridice ?
4. Care sunt deosebirile între actele normative și actele de aplicare.

PROPUNERI DE REFERATE

Rolul organelor de stat în realizarea dreptului prin punerea în executare a normelor legale.

Principalele momente ale procesului de aplicare a dreptului.

Identificarea normei legale în scopul calificării juridice a stării de fapt.

Calificarea actelor normative și a celor de aplicare.

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ UNITĂȚII DE ÎNVĂȚĂRE 8

1. Albici Mihail, *Despre drept și știința dreptului*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 88-90;
2. Ceterchi Ioan, Craiovan Ion, *Introducere în teoria generală a dreptului*, Ed. All, București, 1998, p. 105-114, 129-136;
3. Corbeanu Ion, Corbeanu Maria, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 185-208;
4. Humă Ioan, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Academice Danubius, Galați, 2000, p. 94-107;
5. Mazilu Dumitru, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2000, p. 251-277;
6. Popa Nicolae, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 220-235;
7. Voicu Costică, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Sylvi, București, 2000, p. 214-223, 282-288;

Unitatea de învățare 9

RAPORTUL JURIDIC

Timp de studiu individual estimat: 8h

După parcurgerea acestei unități de învățare, studentul:

- Va fi *familiarizat* cu trăsăturile raportului juridic
- Va *ști* să identifice elementele constitutive ale raportului juridic
- Va *cunoaște* modalitățile de stabilire concretă a unui raport juridic
- Va *deține* abilități privind clasificarea faptelor juridice și evidențierea lor

RAPORTUL JURIDIC

Cuprinsul unității de studiu

1. Definiția și trăsăturile raportului juridic.....	112
2. Elementele raportului juridic.....	113
2.1 Subiectele raportului juridic.....	114
2.2 Conținutul raportului juridic.....	116
2.3 Obiectul raportului juridic.....	119
3. Faptul juridic.....	120
3.1 Definiția faptelor juridice.....	120
3.2 Clasificarea faptelor juridice.....	120
De retinut!.....	121
Intrebări De Control.....	122
Propuneri De Referate.....	122
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 9.....	123

1. DEFINIȚIA ȘI TRĂSĂTURILE RAPORTULUI JURIDIC

Dreptul este o știință vie, el reglementând relații interumane. Reglementarea prin norme de drept pune în lumină numeroase aspecte ale vieții sociale. În acest proces complex, persoanele intră în raporturi sociale, unele dintre acestea materializându-se în raporturi juridice.

În sens larg, raportul juridic poate fi definit *ca fiind acea relație socială reglementată de o normă de drept.*

În sens restrâns, raportul juridic poate fi definit *ca fiind acea relație socială, patrimonială sau nepatrimonială, strict legată de individualitatea persoanei, în cadrul căreia două sau mai multe persoane sunt titulare de drepturi și obligații juridice reciproce, a căror respectare este asigurată, în caz de nevoie, de forța de constrângere a statului.*

Trăsăturile raportului juridic sunt următoarele:

a) *raportul juridic este un raport social*, întrucât se stabilește totdeauna între oameni, fie că aceștia participă în nume propriu – ca persoane fizice, fie în calitate de reprezentanți ai unei persoane juridice.

În cadrul societății există numeroase raporturi sociale, însă nu toate raporturile sociale sunt și raporturi juridice, fiind că nu toate se nasc, se modifică sau se sting sub incidența unei norme juridice. Totuși orice raport juridic este cu necesitate o relație socială. Chiar dacă unele raporturi juridice se referă la bunuri, ele nu încetează să fie relații între oameni.

b) *raportul juridic este un raport de suprastructură*, pentru că suportă influența și influențează la rândul său celelalte raporturi sociale (raporturi materiale, raporturi ideologice, etc.).

Ca raporturi de suprastructură, raporturile juridice se pot manifesta într-un grad de interdependență relativă față de raporturile materiale, putând ființa și ca o creație a normei de drept.

Multe categorii de relații sociale pot să existe numai ca raporturi juridice (de ex. raporturile juridice procesuale).

c) *raportul juridic este un raport ideologic*. În timp ce relațiile economice, ca relații materiale, se formează între oameni, dar independent de voința lor, având un caracter obiectiv, raporturile juridice se integrează în aceeași categorie cu relațiile politice, morale sau religioase, a căror formare este condiționată de momentul subiectual al exprimării voinței. Ele sunt raporturi care, formate conștient, au caracter subiectiv, manifestându-se ca raporturi ideologice.

d) *raportul juridic este un raport volițional*. Fiind un raport între oameni, raportul juridic este un raport de voință. Caracterul volițional este dat de faptul că intervine, pe de o parte, voința legiuitorului, exprimată în norme juridice, iar, pe de altă parte, voința subiectelor de drept, participanți la raportul juridic. În acest sens, se poate admite dublul caracter volițional al raporturilor juridice (decurgând atât din norma juridică, precum și din voința subiectelor raportului juridic concret).

În manifestarea caracterului volițional al raportului de drept va trebui să se țină seama de ramura de drept în care participă subiectele raportului juridic.

e) *raportul juridic este un raport valoric*, pentru că în fiecare relație ce se creează între participanții la circuitul civil își găsesc concretizarea valorile esențiale ale societății.

Normele juridice definesc valorile și instituie obligații pentru promovarea, încurajarea și apărarea lor. În desfășurarea cotidiană a raporturilor juridice, subiectele de drept concurează la ocrotirea, dar și la dezvoltarea și multiplicarea valorilor sociale. Normele juridice, ca modele valorice, își găsesc concretizarea în raporturi juridice.

2. ELEMENTELE RAPORTULUI JURIDIC

Elementele constitutive ale raportului juridic sunt:

- a) – *subiectele*,
- b) – *conținutul*;
- c) – *obiectul*.

2.1 Subiectele raportului juridic

A. Noțiune.

Ca raport social, raportul juridic are ca subiecte oamenii, titulari de drepturi și obligații juridice, considerați individual (ca persoane fizice) sau ca participanți la anumite organizații.

Încheierea unui raport juridic implică cel puțin două subiecte de drept , însă sunt multe cazuri când la raportul juridic participă mai multe subiecte de drept (pluralitatea de subiecte de drept). Unele dintre subiecte sunt, în cadrul aceluiași raport, titulare de drepturi, altele de obligații sau, în mod corelativ, atât de drepturi, cât și de obligații.

În cele mai multe raporturi juridice sunt precizate în mod determinat atât titularii de drepturi, cât și titularii de obligații, însă sunt și raporturi în care doar unul dintre subiecte este precizat – anume titularul dreptului – celelalte subiecte nu sunt determinate, rămânând titulare de obligații (ex.: cazul raporturilor de proprietate).

Așadar, prin subiect de drept sau subiect al raportului juridic *se înțeleg participanții la raporturile juridice, care sunt titulari de drepturi și obligații.*

B. Capacitatea juridică – premisă a calității de subiect de drept.

Noțiunea de subiect de drept este legată indisolubil de noțiunea de *capacitate juridică*.

Individul ca subiect de drept participă la raporturi juridice ca titular de drepturi și obligații, în baza recunoașterii acestei calități de către normele de drept. *Această aptitudine generală de a fi titular de drepturi și obligații* poartă denumirea de *capacitate juridică*.

Pot fi subiecte de drept numai persoanele care au capacitate juridică, astfel încât aceasta apare ca o condiție *sine qua non* pentru ca o persoană să poată intra în raporturi juridice.

Legea stabilește atât momentul apariției capacității juridice, cât și întinderea ei.

În structura capacității juridice intră două elemente:

- a) *capacitatea de folosință* – este aptitudinea generală și abstractă a subiectului de drept de a avea drepturi și obligații juridice;
- b) *capacitatea de exercițiu* – este aptitudinea subiectului de drept de a-și exercita drepturile și de a-și îndeplini obligațiile juridice, prin încheierea de raporturi juridice.

C. Clasificarea subiectelor raporturilor juridice.

Subiectele raporturilor juridice se clasifică în:

- a) *subiecte individuale – persoana fizică;*
 - b) *subiecte colective.*
- a) Persoana – subiect de drept.

Persoana (cetățenii, străinii, apatrizii) intră în cele mai multe raporturi juridice.

Aționând ca titular de drepturi și obligații, persoanele își satisfac drepturile și interesele legitime garantate de Constituție și legi.

Cetățenii statului, în principiu, pot să participe la toate raporturile juridice, bucurându-se în acest sens de capacitate juridică generală. Cetățenii pot intra în raporturi de drept atât între ei, cât și cu statul, cu organele statului, cu organizațiile economice sau cu organizațiile nestatale.

În anumite limite, pot participa ca subiecte de drept străinii și apatrizii. Participarea acestora în raporturi juridice se află în competența de reglementare juridică națională.

În România, străinii au aceleași drepturi fundamentale ca și cetățenii români, excepție făcând drepturile politice.

În baza Convenției privind statul apatrizilor (în vigoare din 1960), aceștia sunt asimilați cu cetățenii străini care intră pe teritoriul altui stat. De asemenea, în 1961 a fost adoptată o a doua Convenție prin care se urmărește evitarea cazurilor de apatridie.

În țara noastră, capacitatea de folosință *începe de la nașterea persoanei și încetează o dată cu moartea acesteia.*

Nu au capacitate de exercițiu: *minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani și persoana pusă sub interdicție.* Pentru cei ce nu au capacitate de exercițiu, actele juridice se fac de reprezentanții lor legali.

Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani *are capacitate de exercițiu restrânsă.* Actele juridice ale minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă se încheie de către acesta, cu încuviințarea prealabilă a părinților sau a tutorelui.

Capacitatea deplină de exercițiu *începe de la data când persoana devine majoră.* Persoana devine majoră la împlinirea vârstei de 18 ani. Minorul care se căsătorește, dobândește prin aceasta, capacitate deplină de exercițiu.

b) Subiectele colective de drept.

Din această categorie fac parte:

- *statul* – ca subiect de drept, în mod direct și în nume propriu, îndeosebi în raporturile de drept internațional public și în acelea de drept constituțional. În raporturile civile el se manifestă ca subiect de drept prin intermediul Ministerului de Finanțe și prin organele sale financiare teritoriale;

- *organele de stat* – sunt subiecte de drept în raporturile juridice în cadrul atribuțiilor stabilite de lege și pe baza sarcinilor ce le au de îndeplinit. Raporturile juridice în care intră organele de stat sunt raporturi de competență, care determină capacitatea acestor organe. Organele de stat au drepturi și obligații pe care le exercită în virtutea sarcinilor ce rezultă din actele normative ce sunt puse la baza activității lor,

- *persoanele juridice* - ca subiecte distincte, persoanele juridice au o organizare de sine stătătoare, un patrimoniu distinct de cel al membrilor ce le compun și urmăresc scopuri care trebuie să fie în concordanță cu interesul general, bunele moravuri și ordine publică.

Persoana juridică *dobândește capacitate de folosință de la data înregistrării.* Persoana juridică nu poate avea decât drepturi care corespund scopului ei stabilit prin lege, act de înființare sau statut.

Persoana juridică reprezintă un subiect de drept cu o largă arie de răspundere în circuitul juridic.

2.2 Conținutul raportului juridic

A. Definiții.

Conținutul raportului juridic este alcătuit din totalitatea drepturilor și obligațiilor subiectelor dintr-un raport juridic determinat, drepturi și obligații prevăzute de norma juridică.

Dreptul subiectiv este posibilitatea recunoscută de norma de drept subiectului activ (persoană fizică sau juridică) în virtutea căreia acesta poate, în limitele dreptului și ale moralei, fie să aibă o anumită conduită, fie să pretindă o conduită corespunzătoare, constând în a da, a face sau a nu face ceva, de la subiectul pasiv și să ceară concursul forței de coerciție a statului în caz de nevoie.

Obligația juridică constă în îndatorirea subiectului pasiv al raportului juridic de a avea o anumită conduită, corespunzătoare dreptului subiectiv corelativ, conduită care poate consta în a da, a face sau a nu face ceva și care la nevoie poate fi impusă prin forța de constrângere a statului.

B. Clasificarea drepturilor subiective.

În funcție de opozabilitatea lor, drepturile subiective sunt.

a) *absolute* – este acel drept în virtutea căruia titularul său poate avea o anumită conduită, fără a face apel la altcineva pentru a și-l realiza. Sunt absolute drepturile personale nepatrimoniale și drepturile reale;

b) *relative* – este acel drept în virtutea căruia titularul poate pretinde subiectului pasiv o conduită determinată, fără de care dreptul nu se poate realiza. Sunt relative drepturile de creanță.

În funcție de natura conținutului lor, drepturile subiective se împart în:

a) *patrimoniale* – acele drepturi cu conținut economic, care poate fi exprimat pecuniar;

b) *nepatrimoniale* – acele drepturi subiective al căror conținut nu poate fi exprimat în bani.

La rândul lor, drepturile patrimoniale se împart în:

a) *drepturi reale* – acel drept în virtutea căruia titularul său își poate exercita prerogativele asupra unui bun fără concursul altcuiva;

b) *drepturi de creanță* – acel drept în temeiul căruia subiectul activ (creditor) poate pretinde subiectului pasiv (debitor) să dea, să facă sau să nu facă ceva.

Drepturile nepatrimoniale (personal nepatrimoniale) se împart în:

a) *drepturi care privesc existența și integritatea fizică și morală a persoanei* – dreptul la viață, dreptul la sănătate, dreptul la onoare;

b) *drepturi care privesc identificarea persoanei* – dreptul la nume, dreptul la domiciliu și reședință;

c) *drepturi decurgând din creația intelectuală* – drepturi nepatrimoniale ce izvorăsc din opera literară, artistică ori științifică și din invenție.

În funcție de corelația dintre ele, drepturile subiective se împart în:

a) *principale* – acele drepturi care au existență de sine stătătoare, nedepinzând de vreun alt drept;

b) *accesorii* – acele drepturi a căror soartă juridică depinde de existența altui drept subiectiv, cu rol de drept principal.

În funcție de gradul de certitudine conferit titularilor, drepturile subiective se împart în:

a) *pure și simple* – acele drepturi care conferă maximă certitudine titularului său, întrucât nici existența și nici exercitarea lor nu depind de vreo împrejurare viitoare, un asemenea drept putând fi exercitat imediat după nașterea lui;

b) *afectate de modalități* – acele drepturi a căror existență sau exercitare depind de o împrejurare viitoare, certă ori incertă.

C. Clasificarea obligațiilor juridice.

În funcție de obiectul lor, se disting trei subclasificări ale obligațiilor juridice:

a) – *obligația de a da* (este îndatorirea de a constitui sau a transmite un drept real); – *obligația de a face* (îndatorirea de a executa o lucrare, a presta un serviciu ori de a preda un lucru) și – *obligația de a nu face* (corelativă unui drept absolut – înseamnă îndatorirea generală de a nu face nimic de natură a aduce atingere aceluși drept; corelativă unui drept relativ – înseamnă a nu face ceva ce ar fi putut face, dacă debitorul nu s-ar fi obligat la abținere);

b) – *obligație pozitivă* (a da, a face) și – *obligație negativă* (a nu face);

c) – *obligație de rezultat* (numită și *determinată*, acea obligație care constă în îndatorirea debitorului de a obține un rezultat determinat) și – *obligație de diligență* (numită și *de mijloace*, acea obligație care constă în îndatorirea debitorului de a depune toată stăruința pentru obținerea unui anumit rezultat, fără a se obliga la obținerea aceluși rezultat).

În funcție de sancțiunea ce asigură respectarea obligațiilor juridice, se disting:

a) – *obligații perfecte* – acele obligații a căror executare este asigurată în caz de neexecutare de către debitor, printr-o acțiune în justiție și obținerea unui titlu executoriu ce poate fi pus în executare silită;

b) – *obligații imperfecte* – acele obligații a căror executare nu se poate obține pe cale silită, dar odată executate, de bună voie de către debitor, nu este permisă restituirea ei.

2.3 Obiectul raportului juridic

Prin obiect al raportului juridic înțelegem *conduita pe care subiectele de drept o stabilesc în cadrul unui raport juridic, ca urmare a exercitării drepturilor și îndeplinirii obligațiilor.*

Raporturile juridice iau naștere între oameni, drepturile și obligațiile fiind întotdeauna norme de conduită ale oamenilor.

În doctrină s-au purtat numeroase discuții asupra noțiunii de obiect al raportului juridic și asupra faptului dacă obiectul este un element necesar sau nu al raportului juridic. În

cadrul acestor discuții, s-au exprimat și opinii potrivit cărora obiect al raportului juridic ar fi bunurile materiale sau bunurile și acțiunile. Asemenea opinii neagă în fapt caracterul de element necesar al obiectului juridic. Aceste opinii nu pot fi primite deoarece nu au în vedere întreaga sferă a raporturilor juridice. Unele raporturi juridice – de ex. în cazul exercitării dreptului de vot – nu vizează un lucru material.

3. FAPTUL JURIDIC

3.1 Definiția faptelor juridice

Între normele de drept și faptele sociale există relații complexe. Dreptul se naște cel puțin în parte din fapte și totodată se aplică acestora.

Faptele juridice *sunt acele împrejurări de care norma juridică leagă nașterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice.*

Nu orice împrejurare din natură sau din viața socială este fapt juridic, ci numai acele împrejurări de existența cărora normele de drept leagă consecințe juridice.

3.2 Clasificarea faptelor juridice

În funcție de criteriul volițional al producerii lor, faptele juridice se clasifică în:

- a) *evenimente;*
- b) *acțiuni.*

Evenimentele *sunt acele împrejurări care nu depind de voința omului, dar ale căror rezultate conduc la nașterea sau modificarea unor raporturi juridice.* În această categorie se includ fenomenele naturale (calamitățile), nașterea, moartea, etc.

Nu orice eveniment produce efecte juridice. Legiuitorul a selecționat doar un număr limitat de împrejurări, și anume pe cele care prin consecințele ce le produc au legătură cu ordinea juridică.

Acțiunile sunt manifestări de voință ale oamenilor care produc efecte juridice – nasc, modifică sau sting raporturi juridice – ca urmare a reglementării lor prin norme de drept. Acțiunile sunt:

a) *licite* – sunt actele oamenilor săvârșite cu respectarea și în conformitate cu cerințele normelor juridice;

b) *ilicite* – sunt acele acte ale oamenilor prin care se încalcă prevederile normelor juridice.

Încheierea unui raport juridic implică cel puțin două subiecte de drept, însă sunt multe cazuri când la raportul juridic participă mai multe subiecte de drept (pluralitatea de subiecte de drept). Unele dintre subiecte sunt, în cadrul aceluiași raport, titulare de drepturi, altele de obligații sau, în mod corelativ, atât de drepturi, cât și de obligații.

În cele mai multe raporturi juridice sunt precizate în mod determinat atât titularii de drepturi, cât și titularii de obligații, însă sunt și raporturi în care doar unul dintre subiecte este precizat – anume titularul dreptului – celelalte subiecte nu sunt determinate, rămânând titulare de obligații (ex.: cazul raporturilor de proprietate).

Așadar, prin subiect de drept sau subiect al raportului juridic se înțeleg participanții la raporturile juridice, care sunt titulari de drepturi și obligații.

Noțiunea de subiect de drept este legată indisolubil de noțiunea de *capacitate juridică*.

Individul ca subiect de drept participă la raporturi juridice ca titular de drepturi și obligații, în baza recunoașterii acestei calități de către normele de drept. *Această aptitudine generală de a fi titular de drepturi și obligații* poartă denumirea de *capacitate juridică*.

Pot fi subiecte de drept numai persoanele care au capacitate juridică, astfel încât aceasta apare ca o condiție *sine qua non* pentru ca o persoană să poată intra în raporturi juridice.

Legea stabilește atât momentul apariției capacității juridice, cât și întinderea ei.

INTREBĂRI DE CONTROL

1. Care sunt elementele constitutive ale raportului juridic?
2. Precizați caracterul volițional al raportului juridic.
3. Care sunt elementele constitutive ale obiectului raportului juridic?
4. Precizați în ce constă un fapt juridic.

PROPUNERI DE REFERATE

Rolul raportului juridic în nașterea, modificarea sau stingerea unui act sau fapt juridic.

Capacitatea juridică componentă esențială a formării unui raport juridic.

Subiectele colective de drept ca parte a raporturilor juridice voliționale

Caracterizarea obligației și dreptului subiectiv corelativ a raportului juridic.

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ UNITĂȚII DE ÎNVĂȚARE 9

1. Albici Mihail, *Despre drept și știința dreptului*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 90;
2. Ceterchi Ioan, Craiovan Ion, *Introducere în teoria generală a dreptului*, Ed. All, București, 1998, p. 95-104;
3. Corbeanu Ion, Corbeanu Maria, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 209-229;
4. Djuvara Mircea, *Teoria generală a dreptului. Drept rațional, izvoare și drept pozitiv*, Ed. All Beck, București, 1999, p. 257-287;
5. Dvoracek V. Maria, Lupu Gheorghe, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1996, p. 270-295;
6. Humă Ioan, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Academice Danubius, Galați, 2000, p. 116-129;
7. Mazilu Dumitru, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2000, p. 288-317;
8. Popa Nicolae, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 250-280;
9. Voicu Costică, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Sylvi, București, 2000, p. 237-252;

Unitatea de învățare 10

RASPUNDEREA JURIDICA

Timp de studiu individual estimat: 8h

După parcurgerea acestei unități de învățare, studentul:

- Va fi *familiarizat* cu elementele și conținutul răspunderii juridice
- Va *ști* să identifice tipurile de raspundere juridică
- Va *cunoaște* formele și condițiile incidenței răspunderii juridice
- Va *deține* abilități privind formele răspunderii juridice

RASPUNDEREA JURIDICA

Cuprinsul unității de studiu

1. Noțiunea de răspundere juridică.....	125
2. Principiile răspunderii juridice.....	126
3. Condițiile răspunderii juridice.....	126
4. Formele răspunderii juridice.....	128
	129

De retinut!.....	
Intrebări De Control.....	130
Propuneri De Referate.....	131
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 10.....	131

1. NOȚIUNEA DE RĂSPUNDERE JURIDICĂ

Dreptul nu reprezintă un scop în sine, el trebuie transpus în viață pentru a reglementa relațiile sociale cuprinse în norma de drept respectivă.

Conduita impusă de norma de drept este obligatorie pentru că altfel dreptul nu și-ar atinge scopul. Reglementând relațiile sociale prin norme de drept, legiuitorul are în vedere și condițiile în care acestea să se realizeze.

Prin fapta sa, cel care încalcă prevederile normelor juridice aduce atingere ordinii de drept, tulbură buna și normala desfășurare a relațiilor sociale, afectează interesele legitime ale celorlalți, pune în pericol echilibrul social. Pentru aceste motive el trebuie să răspundă.

Răspunderea juridică este o formă specială a răspunderii sociale, care implică sancționarea socială a conduitei ilicite a individului, corelându-se în mod funcțional cu celelalte forme de răspundere socială. Răspunderea socială cunoaște mai multe forme, precum răspunderea morală, politică, juridică, etc.

Declanșarea răspunderii juridice, stabilirea formei concrete a răspunderii aparține unor organe special abilitate cu competențe legale în domeniu, iar temeiul declanșării se află într-un act normativ.

Răspunderea juridică derivă din sancțiunea pe care legiuitorul o prevede în conținutul normei juridice.

Răspunderea juridică este acea formă a răspunderii sociale, constând într-un complex de drepturi și obligații conexe care, în conformitate cu legea, se nasc ca urmare a săvârșirii unei fapte ilicite și care constituie cadrul de realizare a constrângerii de stat prin aplicarea sancțiunilor juridice cu scopul de a asigura restabilirea ordinii de drept.

2. PRINCIPIILE RĂSPUNDERII JURIDICE

Răspunderea juridică este condusă de o serie de principii generale, valabile pentru toate formele concrete de răspundere.

Principiul răspunderii pentru fapta săvârșită cu vinovăție – presupune că orice subiect de drept nu poate fi sancționat decât dacă este vinovat și numai în limitele vinovăției sale. O persoană nu poate fi sancționată dacă nu i se dovedește vinovăția. De respectarea acestui principiu depinde și împlinirea efectului educativ al răspunderii juridice.

Principiul răspunderii personale – potrivit căruia răspunderea juridică este strict legată de persoana care a săvârșit fapta ilicită, întinderea răspunderii stabilindu-se în funcție de circumstanțele personale ale autorului faptei.

Principiul răspunderii personale se află în strânsă corelație și cu regula potrivit căreia autorul faptei nu poate fi sancționat decât o singură dată pentru aceeași faptă.

Principiul justetei sancțiunii – implică cerința ca proporționarea pedepsei să se facă în funcție de gravitatea faptei comise. Acest principiu presupune totodată individualizarea corectă și aplicarea adecvată a sancțiunilor prescrise de norma de drept.

Principiul celerității tragerii la răspundere – presupune oportunitatea aplicării sancțiunii. Dacă sancționarea individului pentru faptele ilicite săvârșite nu are loc cu promptitudine, atunci nu se mai obțin efectele dorite nici în raport cu făptuitorul, nici cu societatea.

Principiul prezumției de nevinovăție – până în momentul în care o hotărâre judecătorească rămâne irevocabilă, cel în cauză este considerat nevinovat chiar dacă există suficiente probe care atestă vinovăția lui.

3. CONDIȚIILE RĂSPUNDERII JURIDICE

Pentru ca răspunderea juridică – în oricare din formele sale – să intervină este necesar să fie îndeplinite în mod cumulativ următoarele condiții: *conduită ilicită*; *vinovăție* și *legătură de cauzalitate între faptă și rezultat*.

A. Conduită ilicită

Prin conduită ilicită se înțelege un comportament, constând în acțiune sau inacțiune, care încalcă conduita impusă (prevederile) de o normă de drept.

Caracterul ilicit al comportamentului se stabilește prin raportare la prevederile normei juridice. Dacă comportamentul încalcă norma de drept, are un caracter ilicit și antrenează prin aceasta un grad mai mare sau mai mic de pericol social.

Răspunderea juridică intervine nu numai în condițiile unei acțiuni (reprezintă o manifestare efectivă și implică acte materiale contrare normelor juridice), ci și în cazul unei inacțiuni (este abținerea de la o acțiune pe care persoana este obligată prin lege să o îndeplinească – omisiune cu caracter voluntar).

B. Vinovăția

Vinovăția este o altă condiție a răspunderii juridice ce vizează latura subiectivă a încălcării dreptului.

Vinovăția este atitudinea psihică a celui care comite o faptă ilicită, față de fapta sa și față de consecințele acesteia.

Vinovăția presupune libertatea de voință a subiectului de drept în ceea ce privește alegerea comportamentului pe care dorește să-l urmeze, asumându-și riscurile încălcării legii.

Răspunderea juridică se exclude în cazul săvârșirii unui fapt ilicit fără vinovăție. Legea stipulează în mod expres care sunt împrejurările care exclud răspunderea ca urmare a absenței vinovăției. Astfel, minoritatea exclude răspunderea pe temeiul lipsei discernământului și a unei insuficiente experiențe de viață; alienația mintală este o împrejurare care exclude vinovăția ca urmare a iresponsabilității persoanei. La aceste împrejurări, se adugă – în baza legii – și altele care exclud vinovăția, precum: legitima apărare, starea de necesitate, cazul fortuit, constrângerea fizică sau morală.

Formele vinovăției sunt: *intenția* și *culpa*.

Intenția poate fi:

a) *directă* – atunci când subiectul acționează deliberat, prevede rezultatul faptei sale și urmărește producerea lui prin săvârșirea acelei fapte;

b) *indirectă* – atunci când subiectul prevede rezultatul faptei sale și, deși nu-l urmărește, acceptă posibilitatea producerii lui.

Culpa poate fi:

a) *cu previziune (imprudență)* – atunci când subiectul de drept prevede rezultatul faptei sale, dar nu-l acceptă, considerând fără temei că el nu se va produce;

b) *fără previziune (neglijență)* – atunci când nu prevede rezultatul faptei sale, deși trebuia și putea să-l prevadă.

C. Legătura de cauzalitate.

Legătura cauzală între faptă și rezultat este o condiție obiectivă a răspunderii juridice. Pentru ca răspunderea juridică să se declanșeze și un subiect de drept să fie tras la răspundere, este necesar ca rezultatul ilicit, prejudiciul produs să fie consecința nemijlocită a acțiunii sale.

4. FORMELE RĂSPUNDERII JURIDICE

Doctrina juridică dezvoltă mai multe forme de răspundere juridică: civilă, penală, administrativă, disciplinară, fiecare formă de răspundere juridică fiind caracterizată prin condiții de fond și formă (mod de stabilire, forme de realizare).

Disciplinele juridice de ramură se ocupă în mod special de stabilirea condițiilor răspunderii în fiecare ramură de drept.

În funcție de scopul urmărit prin declanșarea răspunderii, distingem:

a) *răspunderea cu caracter reparator* – vizează anularea prejudiciului pentru patrimoniul persoanei prin obligarea făptuitorului la acțiunea de a da sau a face în beneficiul păgubitului;

b) *răspunderea cu caracter sancționator (represiv)* – obligă făptuitorul să suporte consecințele punitive asupra persoanei sale, datorate pericolului social al faptei săvârșite. Sancțiunile represive pot fi:

b1) *patrimoniale* – amendă, confiscare, penalități de întârziere;

b2) nepatrimoniale – privare de libertate, interdicții, decădere.

În domeniul fiecărei ramuri de drept s-au conturat forme specifice de răspundere, precum: *răspunderea penală, civilă, administrativă, etc.*

Răspunderea penală – *raportul juridic penal de constrângere, născut ca urmare a săvârșirii infracțiunii, între stat pe de o parte, și infractor, pe de altă parte, raport complex al cărui conținut îl formează dreptul statului ca reprezentant al societății de a trage la răspundere pe infractor, de a-i aplica sancțiunea prevăzută pentru infracțiunea săvârșită și de a-l constrânge să o execute, precum și obligația infractorului de a răspunde pentru fapta sa și de a se supune sancțiunii aplicate în vederea restabilirii ordinii de drept și restaurării autorității legii.*

Răspunderea civilă cunoaște două forme: *răspunderea civilă delictuală* (obligația de reparare a prejudiciului cauzat printr-o faptă ilicită) și *răspunderea civilă contractuală* (intervine în situația încălcării unei obligații contractuale).

Răspunderea contravențională *este atrasă în cazul comiterii unei fapte (contravenții) ce prezintă pericol social mai redus ca infracțiunea, faptă care este prevăzută ca atare de lege sau alt act normativ și care este săvârșită cu vinovăție.*

Din punct de vedere al teoriei generale a dreptului se poate remarca faptul că între formele răspunderii juridice există o legătură complexă. Astfel, nu în mod necesar unei ramuri de drept îi corespunde o unică formă a răspunderii juridice (de ex. – în dreptul administrativ se pot declanșa diferite forme de răspundere: contravențională, penală, civilă). Trebuie observat și faptul că uneori formele răspunderii juridice se exclud, nu pot exista pentru aceeași faptă (de ex. – răspunderea penală cu răspunderea contravențională), însă sunt și situații în care aceste forme sunt compatibile și se pot cumula (de ex. – răspunderea penală cu răspunderea civilă).

de reținut!

Răspunderea juridică este o formă specială a răspunderii sociale, care implică sancționarea socială a conduitei ilicite a individului, corelându-se în mod funcțional cu

celelalte forme de răspundere socială. Răspunderea socială cunoaște mai multe forme, precum răspunderea morală, politică, juridică, etc.

Declanșarea răspunderii juridice, stabilirea formei concrete a răspunderii aparține unor organe special abilitate cu competențe legale în domeniu, iar temeiul declanșării se află într-un act normativ.

Răspunderea juridică derivă din sancțiunea pe care legiuitorul o prevede în conținutul normei juridice.

Răspunderea juridică *este acea formă a răspunderii sociale, constând într-un complex de drepturi și obligații conexe care, în conformitate cu legea, se nasc ca urmare a săvârșirii unei fapte ilicite și care constituie cadrul de realizare a constrângerii de stat prin aplicarea sancțiunilor juridice cu scopul de a asigura restabilirea ordinii de drept.*

INTREBĂRI DE CONTROL

1. Care sunt formele răspunderii juridice?
2. În ce constă responsabilitatea în cazul răspunderii juridice?
3. Care sunt cauzele încălcării dreptului?
4. Care sunt elementele răspunderii juridice?

PROPUNERI DE REFERATE

Rolul vinovăției în stabilirea întinderii răspunderii juridice.

Rolul educativ preventiv al măsurilor sancționatorii.

Rolul organelor statului în combaterea și prevenirea încălcării dreptului.

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ UNITĂȚII DE ÎNVĂȚARE 10

1. Albici Mihail, *Despre drept și știința dreptului*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 90;
2. Ceterchi Ioan, Craiovan Ion, *Introducere în teoria generală a dreptului*, Ed. All, București, 1998, p. 149-158;
3. Corbeanu Ion, Corbeanu Maria, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 230-246;
4. Dvoracek V. Maria, Lupu Gheorghe, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1996, p. 296-316;
5. Humă Ioan, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Academice Danubius, Galați, 2000, p. 130-140;
6. Mazilu Dumitru, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2000, p. 318-337;
7. Popa Nicolae, *Teoria generală a dreptului*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 280-287;
8. Voicu Costică, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Sylvi, București, 2000, p. 253-276;

Unitatea de învățare 11

SCOLI SI CURENTE IN GANDIREA JURIDICA

Timp de studiu individual estimat: 8h

După parcurgerea acestei unități de învățare, studentul:

- Va fi *familiarizat* cu modalitățile de gândire juridică cuprinse în principalele curente ideologice
- Va *ști* să identifice tipurile de școli de gândire juridică
- Va *cunoaște* formele și teoriile de gândire juridică
- Va *deține* abilități privind teoria statului de drept

ȘCOLI ȘI CURENTE ÎN GÂNDIREA JURIDICĂ

Cuprinsul unității de studiu

1. Școala dreptului natural.....	133
2. Școala istorică a dreptului.....	134
3. Teorii sociologice ale dreptului.....	134
4. Teoria normativistă.....	135
5. Existențialismul juridic.....	135
6. Teoria statului de drept.....	136
De reținut!.....	

Intrebări De Control.....	136
Propuneri De Referate.....	137
Bibliografie Specifică Unității De Învățare 11.....	137
	138

Dreptul nu este un *dat*, ci un *proces*; un proces de geneză și evoluție, datorat unui complex de factori socio-istorici.

Istoria dreptului se regăsește în istoria gândirii dreptului, care este și istoria aplecării reflexive și înțelegerii esenței dreptului.

Această istorie a dreptului, coroborată cu cea a statului au generat multe curente de gândire juridică, politică, din care au luat naștere o serie de „*școli*”, denumire generică a unei teorii care a atras în jurul ei o mulțime de cercetători ca au încercat să explice fenomenul juridic.

Vom expune succint câteva dintre aceste „*școli și curente*”.

§1. Școala dreptului natural

S-a clădit pe teoriile dreptului natural, apărute încă din antichitate, dar bine conturate în Evul Mediu și în perioada Renașterii.

Dreptul natural este conceput ca ceva mai presus de om și societate, care se impune dreptul pozitiv.

Așadar, această concepție pleacă de la ideea că dreptul se manifestă în două ipostaze: *dreptul pozitiv* – elaborat omenesc și *dreptul natural* – dedus din firea lucrurilor, etern, absolut, imuabil.

Concepția antică a dreptului natural vedea în drept și în stat un mijloc al realizării dreptății și echității.

Dreptul ar cuprinde trei precepte fundamentale:

- să trăiești onest;

- să nu prejudiciezi pe altcineva;
- să dai fiecăruia ceea ce este al lui.

Idei ale dreptului natural îi preocupă în Evul Mediu pe părinții Bisericii, care-i dau acestei teorii o fundamentare religioasă.

În Epoca Modernă, adepții ai acestei teorii admit și ei că *dreptul pozitiv trebuie întemeiat pe dreptul natural*, dar deduc esența acestuia din urmă *din rațiunea umană, nu din cea divină*.

Neotomismul, neokantianismul reiau astăzi și nuanțează idei și argumente proprii teoriei dreptului natural.

§2. Școala istorică a dreptului

Este denumită astfel după numele curentului – *istoricism juridic*.

Potrivit școlii istorice, orice popor are un spirit, un suflet al său, care se oglindește în morală, drept, artă, limbaj. Acestea sunt considerate produse spontane și imediate ale spiritului popular.

Școala istorică susține că *obiceiul* are un rol important în crearea și definirea dreptului, deoarece el trebuie utilizat și invocat câtă vreme va fi nevoie, cât va cere realitatea socială.

Școala istorică a dreptului accentuează așadar dimensiunea națională, specifică a dreptului.

§3. Teorii sociologice ale dreptului

Efortul teoretic în știința dreptului s-a orientat la un moment dat spre ideea că acesta este pentru societate un instrument de armonizare a intereselor grupurilor și indivizilor animați de motivații diferite, chiar opozabile.

Teoria solidarității sociale admite împărțirea dreptului în două categorii: *drept social* – care rezultă din viața socială a oamenilor și *dreptul pozitiv* – elaborat de stat și care dă consacrare juridică dreptului social.

§4. Teoria normativistă

Legată de un curent mai larg – *pozitivismul juridic* – teoria normativistă susține că *esența dreptului ține de ceea ce-l definește nemijlocit – norma juridică*.

Supranumită și *teoria pură a dreptului* – susține că știința dreptului este doar o ierarhie de relații normative. Ea nu mai ia în considerare diferitele determinări exterioare dreptului și, în consecință, nici dreptul natural, nici dreptul social.

Normele sunt apreciate în funcție de cum sunt formulate în diferite acte juridice normative, de cum s-au cristalizat ca obiceiuri juridice sau de cum s-au formulat în practica judiciară.

Deși privește dreptul ca pe un fenomen izolat, rupt de ansamblul fenomenului social cu care interacționează, teoria normativistă a obținut unele rezultate notabile în analiza laturii formale a dreptului, în cercetarea tehnicii juridice.

§5. Existențialismul juridic

După al doilea război mondial, filozofia existențialistă își pune amprenta pe o parte a cercetării juridice. Existențialismul pune accent pe lumea subiectivității, înțelesă ca sursă a libertății umane. O libertate privită însă ca un liber arbitru, ca o nedeterminare absolută.

În acest context, dreptul este menit să asigure protecția individului, un minim de securitate socială față de „*invazia incertitudinii existențiale*”.

După Sartre, indivizii sunt liberi în cadrul statului, dar fiecare însă trebuie să nu încalce libertatea celorlalți.

Putem observa că, această concepție existențialistă în drept mută accentul de pe conținutul reglementărilor juridice pe soluționarea cazurilor concrete de către organele care aplică dreptul.

§6. Teoria statului de drept

În secolul al XIX – lea s-a conturat tot mai acut ideea că, pentru preîntâmpinarea abuzului de putere, autoritatea statului trebuie îngădită prin autoritatea dreptului.

Strâns legată de teoria separației puterilor în stat, teoria statului de drept afirmă că acest principiu al separației puterilor (legislativă, executivă și judecătorească) are virtutea de a garanta și proteja drepturile omului.

Principiul separației puterilor, originat în concepția politică a lui Aristotel, formulat sistematic în Epoca Modernă de John Locke și Montesquieu, a favorizat dezvoltarea teoriei despre drepturile subiective ale indivizilor în relația lor cu statul.

Teoria statului de drept, deși astăzi vulnerabilă în anumite aspecte, preocupă și gândirea juridică actuală, fiind chemată să ofere soluții mai ales în dezvoltarea dreptului în statele care au renunțat la sistemul comunist.

Dreptul nu este un *dat*, ci un *proces*; un proces de geneză și evoluție, datorat unui complex de factori socio-istorici.

Istoria dreptului se regăsește în istoria gândirii dreptului, care este și istoria aplecării reflexive și înțelegerii esenței dreptului.

Această istorie a dreptului, coroborată cu cea a statului au generat multe curente de gândire juridică, politică, din care au luat naștere o serie de „*școli*”, denumire generică a

unei teorii care a atras în jurul ei o mulțime de cercetători ca au încercat să explice fenomenul juridic.

INTREBĂRI DE CONTROL

1. Care sunt premisele școlii dreptului natural?
2. În ce constă teoria normativistă?
3. Ce este existențialismul juridic?

PROPUNERI DE REFERATE

Teoria statului de drept.

Rolul școlii dreptului natural în evoluția istorică a dreptului.

Trăsăturile sociologice ale dreptului.

BIBLIOGRAFIE SPECIFICĂ UNITĂȚII DE ÎNVĂȚARE 11

1. Ceterchi Ioan, Craiovan Ion, *Introducere în teoria generală a dreptului*, Ed. All, București, 1998, p. 171-180;
2. Corbeanu Ion, Corbeanu Maria, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 247-252;
3. Djuvara Mircea, *Teoria generală a dreptului. Drept rațional, izvoare și drept pozitiv*, Ed. All Beck, București, 1999, p. 386-490
4. Humă Ioan, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Fundației Academice Danubius, Galați, 2000, p. 32-38;

AUTOEVALUARE

TEST GRILĂ

SUPPORT CURS

1. Drepturile organelor de stat față de celelalte subiecte de drept constituie:

- a) drepturi corelative ale acestuia;
- b) obligații ale acestora față de stat;
- c) corelativele atribuțiilor cu care au fost investite;
- d) manifestarea principiului suveranității de stat.

2. După conținutul lor distingem:

- a) drept absolut și drept relativ
- b) drept patrimonial și drept nepatrimonial
- c) drept oneros și drept gratuit
- d) drept real și drept ireal

3. Reglementările trebuie:

- a) adoptate doar de către Parlament;
- b) adoptate cu respectarea competenței organului emitent;
- c) adoptate doar de către Guvern;
- d) adoptate cu respectarea competenței personale.

4. Faptul că legea reglementează doar pentru viitor este expresia principiului:

- a) ultraactivității
- b) ubiguității
- c) retroactivității
- d) neretroactivității

5. Drepturile patrimoniale se împart în:

- a) drept real și drept de creanță
- b) drept real și drept ireal
- c) drept real și drept abstract
- d) drept oneros și drept gratuit

6. Justiția reprezintă:

- a) totalitatea instanțelor de judecată;
- b) ansamblul normelor de drept din dreptul românesc;
- c) starea ideală a societății realizabilă prin asigurarea pentru fiecare individ în parte și pentru toți împreună a satisfacerii drepturilor și intereselor lor legitime;
- d) starea ideală a societății realizabilă prin asigurarea pentru fiecare individ în parte a satisfacerii drepturilor și intereselor lor legitime.

7. Element constitutiv al calității de persoană juridică este:

- a) obiectul de activitate
- b) numărul de asociați

- c) o organizare proprie
- d) o modalitate de împărțire a părților sociale

8. După criteriul subiectelor care realizează interpretarea normelor juridice, se disting:

- a) interpretarea generală și interpretarea specială;
- b) interpretarea oficială și interpretarea neoficială;
- c) interpretarea civilă și interpretarea penală;
- d) interpretarea publică și interpretarea privată.

9. Principiile dreptului se clasifică în:

- a) principii fundamentale și principii specifice fiecărei ramură de drept;
- b) principii fundamentale și principii speciale;
- c) principii fundamentale și principii generale;
- d) principii publice și principii private.

10. Dreptul se împarte în:

- a) drept public și drept privat;
- b) drept civil și drept penal;
- c) drept general și drept special;
- d) drept constituțional și drept de ramură.

11. Principalul izvor de drept este:

- a) Constituția

- b) Ordonanța
- c) Legea
- d) Decretul

12. În cadrul raportului juridic, drepturile și obligațiile sunt:

- a) cumulative
- b) corelative
- c) supletive
- d) diminutive

13. Comparația este o operație ce urmărește:

- a) clasificarea instituțiilor juridice de drept;
- b) analizarea elementelor caracteristice subiectelor comparate;
- c) constatarea unor elemente identice sau divergente între două sau mai multe fenomene;
- d) stabilirea nivelului de dezvoltare al societății.

14. Normele juridice ale unui stat acționează:

- a) doar asupra cetățenilor statului;
- b) asupra cetățenilor statului, străinilor și apatrizilor;
- c) asupra cetățenilor statului și asupra străinilor;
- d) asupra străinilor și asupra apatrizilor.

15. Noțiunea de responsabilitate reprezintă:

- a) suportarea, de către individ, a sancțiunilor penale corespunzătoare;

- b) suportarea, de către individ, a sancțiunilor civile corespunzătoare;
- c) asumarea, de către individ, a răspunderii pentru consecințele faptelor sale;
- d) asumarea, de către individ, a unei conduite exemplare față de societate.

16. Dreptul își întemeiază eficacitatea și existența pe:

- a) aparatul de stat;
- b) legi
- c) norme juridice
- d) instituțiile administrative

17. Norma juridică acționează, în principiu, asupra:

- a) oricărui teritoriu;
- b) unui teritoriu aleatoriu;
- c) unui teritoriu determinat;
- d) teritoriului statului care a adoptat-o.

18. Una dintre trăsăturile esențiale ale dreptului subiectiv este:

- a) subiectul activ nu poate avea o conduită sau pretinde o conduită în legătură cu dreptul său
- b) subiectul activ poate pretinde o conduită sau poate avea el însuși o conduită în legătură cu dreptul său
- c) subiectul pasiv poate pretinde o conduită subiectului activ
- d) subiectul pasiv poate avea o conduită, fără a fi sancționat, în legătură cu dreptul subiectului activ

19. Dreptul exercită un rol important în conducerea societății prin intermediul:

- a) Constituției
- b) legilor organice;
- c) actului normativ juridic;
- d) dreptului public.

20. Interpretarea este restrictivă atunci când sfera cazurilor la care se referă norma juridică:

- a) este mai largă decât rezultă din formularea ei;
- b) corespunde cu modul de formulare;
- c) este mai restrânsă decât rezultă din formularea ei;
- d) trebuie restrânsă prin ordonanță de urgență.

21. Principiul libertății și egalității se află în strânsă legătură cu:

- a) principiul echității și justiției;
- b) principiul asigurării bazelor legale de funcționare ale statului;
- c) principiul prezumției de nevinovăție;
- d) principiul responsabilității.

22. În sens juridic, libertatea reprezintă:

- a) posibilitatea unei persoane de a acționa după propria dorință;
- b) posibilitatea unei persoane de a-și asuma obligații;
- c) posibilitatea unei persoane de a acționa după propria dorință, respectând legile;
- d) posibilitatea unei persoane de a avea drepturi.

23. Principiile dreptului constituie:

- a) fundamentul sistemului juridic;
- b) o parte integrantă a sistemului dreptului;
- c) introducerea în sistemul dreptului;
- d) norme juridice ale dreptului public.

24. Dispozițiile generale cuprind:

- a) obiectul, scopul, sfera relațiilor sociale reglementate de actul normativ
- b) obiectul și scopul actului normativ
- c) definirea principiilor ce stau la baza actului normativ
- d) calificarea actului normativ

25. Excepțiile de la principiul neultraactivității sunt:

- a) normele juridice temporare;
- b) normele juridice atemporale;
- c) normele juridice interpretative;
- d) normele juridice penale.

26. Justiția reprezintă:

- a) totalitatea instanțelor de judecată;
- b) ansamblul normelor de drept din dreptul românesc;
- c) starea ideală a societății realizabilă prin asigurarea pentru fiecare individ în parte și pentru toți împreună a satisfacerii drepturilor și intereselor lor legitime;

d) starea ideală a societății realizabilă prin asigurarea pentru fiecare individ în parte a satisfacerii drepturilor și intereselor lor legitime.

27. Norma juridică este activă:

- a) din momentul publicării ei;
- b) din momentul intrării în vigoare;
- c) din momentul adoptării ei;
- d) din momentul aducerii la cunoștință publică.

28. După conținutul lor distingem:

- a) drept absolut și drept relativ
- b) drept patrimonial și drept nepatrimonial
- c) drept oneros și drept gratuit
- d) drept real și drept ireal

29. Drepturile organelor de stat față de celelalte subiecte de drept constituie:

- a) drepturi corelative ale acestuia
- b) obligații ale acestora față de stat
- c) corelativele atribuțiilor cu care au fost investite
- d) manifestarea principiului suveranității de stat

30. Este principiu general al dreptului:

- a) principiul libertății și egalității;
- b) principiul responsabilității;

- c) principiul echității și justiției;
- d) toate cele trei răspunsuri sunt corecte.

31. Toate reglementările trebuie să fie:

- a) conforme cu ordonanțele;
- b) conforme cu Constituția;
- c) conforme cu legile;
- d) conforme cu decretele.

32. Dreptul privat are ca obiect de reglementare:

- a) interesul public;
- b) interesul privat;
- c) interesul special;
- d) interesul general.

33. Actul normativ:

- a) conține norme juridice;
- b) are și o formă orală;
- c) este general și abstract
- d) nu este ierarhizat.

34. Abrogarea este:

- a) încetarea temeiului normei juridice;
- b) intrarea în vigoare a normei juridice;

- c) modificarea normei juridice;
- d) încetarea acțiunii normei juridice ca urmare a intrării în vigoare a unei norme juridice noi.

35. Contractul normativ:

- a) este izvor de drept;
- b) nu este izvor de drept;
- c) va fi izvor de drept;
- d) poate fi izvor de drept.

36. În strânsă legătură cu științele juridice se află un grup de discipline:

- a) accesorii
- b) de interes public;
- c) calitative;
- d) ajutătoare.

37. Drepturile patrimoniale se împart în:

- a) drept real și drept de creanță
- b) drept real și drept ireal
- c) drept real și drept abstract
- d) drept oneros și drept gratuit

38. Principiul libertății și egalității se află în strânsă legătură cu:

- a) principiul echității și justiției;

- b) principiul asigurării bazelor legale de funcționare ale statului;
- c) principiul prezumției de nevinovăție;
- d) principiul responsabilității.

39. Metode ale interpretării normelor juridice sunt:

- a) metoda gramaticală;
- b) metoda sistematică și metoda logică;
- c) metoda teleologică;
- d) toate cele trei răspunsuri sunt corecte.

40. Locul central în sistemul actelor normative îl ocupă:

- a) Constituția
- b) Ordonanța
- c) Decretul
- d) Legea

41. Funcția normativă este indisolubil legată de:

- a) caracterul normativ al dreptului;
- b) funcția de conducere a societății;
- c) funcția de conservare, apărare și garantare a valorilor fundamentale ale societății;
- d) funcția de instituționalizare a organizării social-politice.

42. Contravenția, comparativ cu infracțiunea, prezintă un grad de pericol social:

- a) mai mic

- b) mai mare
- c) la fel de mare
- d) toate cele trei răspunsuri sunt corecte

43. Sistemul dreptului reprezintă:

- a) ansamblul normelor juridice dintr-un stat
- b) structura internă a dreptului dintr-un stat;
- c) totalitatea instituțiilor statului;
- d) normele juridice de drept public și de drept privat.

44. Părțile constitutive ale actului normativ sunt:

- a) titlul, ipoteza și dispozițiile
- b) titlul, preambulul și formula introductivă, dispoziții, dispoziții de conținut și dispoziții finale
- c) titlul, preambulul și forma introductivă, principii generale, dispoziții de conținut, dispoziții finale și sancțiuni
- d) titlul, preambulul și forma introductivă, dispoziții, dispoziții de conținut, dispoziții finale, sancțiuni și norme metodologice

45. Excepțiile de la principiul intrării în vigoare a normelor juridice este:

- a) când hotărăște Camera Deputaților;
- b) când hotărăște Senatul;
- c) când se prevede expres în conținutul normei juridice;
- d) când se poate deduce o astfel de dată ulterioară.

46. O categorie de contracte normative:

- a) privește nemijlocit drepturile și obligațiile unor subiecte determinate;
- b) nu privește nemijlocit drepturile și obligațiile unor subiecte determinate;
- c) sunt contracte de natură civilă;
- d) sunt contracte de natură comercială.

47. Analogia este un procedeu:

- a) al interpretării constructive;
- b) al logicii formale;
- c) al logicii informale;
- d) al interpretării gramaticale;

48. Interpretarea neoficială reprezintă:

- a) opiniile unor persoane neoficiale;
- b) opiniile unor persoane avizate;
- c) opiniile judecătorilor;
- d) opiniile avocaților.

49. Dreptul poate fi cercetat din mai multe perspective:

- a) teoretică globală și teoretică specială;
- b) istorică și structurală;
- c) generală, specială și relativă;
- d) teoretică globală, istorică și structurală.

50. Titlul actului normativ este:

- a) modul de încadrare al acestuia în ramuri
- b) elementul de identificare al acestuia
- c) modul de clasificare al acestuia
- d) elementul de definire al acestuia

Răspunsuri

- 1. a
- 2. b
- 3. b
- 4. d
- 5. a
- 6. c
- 7. c
- 8. b
- 9. a
- 10. a
- 11. a
- 12. b
- 13. c
- 14. d
- 15. c
- 16. a
- 17. d
- 18. b
- 19. c
- 20. c
- 21. d
- 22. c
- 23. a
- 24. a
- 25. a
- 26. c
- 27. b
- 28. b
- 29. b

30. d
31. b
32. b
33. a
34. d
35. a
36. d
37. a
38. d
39. d
40. d
41. a
42. a
43. b
44. b
45. c
46. b
47. a
48. d
49. d
50. a

Universitatea Hyperion